

Samlingar

utgifna

för

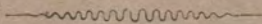
De skånska landskapens historiska och
arkeologiska förening

af

MARTIN WEIBULL.

VI.

1877.

Lund, 1877,
Fr. Berlings Boktryckeri och Stilgjuteri.

Samlingar

utgifna

för

De skånska landskapens historiska och
arkeologiska förening

af

MARTIN WEIBULL.

VI.

1877.

Lund, 1877,
Fr. Berlings Boktryckeri och Stilgjuteri.

Innehållsförteckning:

Om amuletter, föredrag af Sven Nilsson	1—6.
Till stenkolsbrytningens historia i Skåne	6—11.
Till Skanörs och Falsterbos historia	12—14.
Handlingar till skånska krigets historia 1676—79	15—25.
Till Corfitz Ulfelds historia	26—70.
Vestra Bleking 1675, medd. af friherre B. Taube	71—75.
Matthæus Fremling, tecknad af Wilhelm Faxé	76—80.

Tryckfel i häftet V 1876.

Sid. 15	rad. 5	står: i detta ämne, tillägg:	företredesvis rörande sistnämnda,
„ 46	„ 14	uppifrån står: vattendelar,	läs: vattendelare,
„ 47	„ 2	nedifrån står: red	„ redo
„ 51	„ 11	„ „ 2:dje	„ 3:dje
„ 54	„ 15	„ „ Bilaga A.	„ Bilaga B.
„ 58	„ 9	uppifrån „ 1	„ 2
„ 65	„ 1	„ instängde platsen „	instängd plats

Tryckfel i häftet VI 1877.

Sid. 16	rad. 10	och 11	står: Tage Thott.	läs: Tage Thott
			<i>Otte Esen</i>	<i>Ottesen</i>
„ 31	„ 8		„ observat;	„ observait:
„ „	„ „		„ autoris	„ aut oris
„ „	„ 6	nedifrån	„ potuit	„ potui
„ 32	„ 4	„ „	„ huique	„ huicque
„ 34	„ 14	„ „	„ bevara,	„ bevara
„ 39			siffran 2 i första raden hör till	öfverskriften
„ „	„ 7		„ s'indiquer	„ s'indigner (de).

Om Amuletter.

Föredrag i de skånska landskapens historiska och arkeologiska förening
af SVEN NILSSON.

Jag har föresatt mig att, med föreningens medgifvande, här hålla ett kort föredrag, och jag har valt till ämne att afhandla *Amuletter* och med dem i sammanhang varande föremål.

Anledningen att jag valt detta ämne är den lilla pjes, hvaraf en figur här är framställd. Att han skall föreställa ett fyrfota djur, är lätt att se, och vid närmare betraktande finna vi, att han, som har undersätsig kropp, korta ben, tvärt tryne och en kort åt ena sidan krökt svans, måste föreställa en gris.

Vidare finna vi att denna grisfigur har på ryggen en märkla med ett rundt hål, och att han således är ärnad att af sin ägare bäras i ett snöre i form af amulett. Med denna ledning skola vi försöka att förklara hans betydelse, och vi vilja derfor först förklara hvad förstås med *Amulett*. Dermed förstår man skyddsmedel mot sjukdomar och hexerier, hvilka skyddsmedel vanligen af vidskepelse bäras i ett band kring halsen. Hit höra äfven sådana förmodade skyddsmedel, som ej bäras utan blott förvaras för att skydda och bevara ens egendom eller som

tillföra lycka och framgång i ens yrke. Sålunda erinrar jag mig från den tid, då jag samlade stenantikviteter, att de med skafthål genomborrade yxorna af diorit på somliga ställen kallades Thors viggjar, och att en och annan förvarade sådana i sin stuga för att skydda huset mot eldsvåda och annan olycka. Således lågo de der som amuletter. För att förklara betydelsen af den nämnda grisfiguren i egenskap af amulett vill jag erinra, att Egyptierna dyrkade nattens gudinna *Selene*, som Herodotus kallar *månggudinna*, och om hvilken han säger att endast åt henne offras *svinet* på en viss tid, nämligen vid fullmånaden, och att Egypterna då äta äfven svinkött, till ära för nämnda månggudinna, och de anse det otillständigt att offra svinet åt någon annan af deras gudar eller att på någon annan tid äta svinkött ¹⁾. Således var detta fyrfotadjur hos Egyptierna helgadt åt månggudinnan *Selene*, och säkert synes vara att, om Egyptierna burit någon amulett för att få skydd af denna gudinna, så måste han hafva föreställt ifrågavarande fyrfotadjur och varit just sådan som den här är framställd (Se fig. 1.) Redan det, att denna lilla pjes är en sinnebild af den Egyptiska Selenes kult, gifver honom ett högt värde; och detta blir ännu högre derigenom, att han blifvit funnen i jorden under det gamla Sidon, der han legat öfver 3000, kanske 3500 år ²⁾, till dess han för några få år sedan blef uppgräfd af vår landsman D:r Carlo Landberg och mig tillsänd. Således har antingen en Selenedyrkande Sidonier burit honom, eller ock, hvilket är sannolikast, har en Egyptier, som varit på besök i Sidon, der tappat sin amulett. Vare härmed huru som helst, så är det dock märkvärdigt, att det som Herodotus berättar, neml. att svinet var egnadt åt en viss kult, det finna vi här påtagligen bekräftadt genom en amulett, som består af detta fyrfota djur. Men dessutom är det, som Herodotus här förtäljer om Egyptierna, till innehållet det samma som det Tacitus förtäljer om Æstyerna, ett folk, hvilket bodde vid Östersjöns kust, öster om Germanerna och således i nuvarande Kurland och Estland, neml. att de dyrka gudarnes moder (*mater deum*, d. v. s. den gudinna

¹⁾ Herodotus II:dra bok 41—42 kap. Sv. Öfvers.

²⁾ Sidon stod i full blomma redan 1700 år f. K. f. således för 3577 år sedan.

som på andra ställen kallas *magna mater* eller *genetrix*) och såsom ett heligt vårdtecken, eller som bevis på sin kult, (*insigne superstitionis*) bära svinbeläten (*formas aprorum gestant*); utan annat vapen eller försvar gör detta vårdtecken denna gudinnas tillbedjare säkra äfven bland fiender¹). Det var således ett skyddsmedel, en *amulett*.

Det är häraf påtagligt, att detta vårdtecken för deras kult, detta *insigne superstitionis*, som var ett svinbeläte, bars utvändigt på kläderna och var derigenom åskådligt för alla. Det synes mig därför hafva varit just en sådan *spännbuckla*, som den här aftecknade och som föreställer hufvudet af ett svin. Hon har alla de egenskaper, som Tacitus tillägger Æstyernas *insigne superstitionis*, hon föreställer en svinbild, hon bäres utvändigt på kläderna för att hophäfta dem; derigenom är hon synlig för alla och utvisar nämnda gudinnas dyrkare.

Om dessa svinhufvudlika spännbucklor ännu finnas på Æstyernas kust, känner jag icke, men på den närmast Æstyerna liggande ön i Östersjön (Gottland) hafva dylika funnits i temligen stort antal, och förvaras i Svenska Muséer²). Men denna månggudinnans kult, åt hvilken det ofta nämnda fyrfotadjuret var helgadt, har äfven, enligt min öfvertygelse, lemnat spår efter sig i Sverige, enär till gudinnan *Freyas* ära en festmåltid hållits, vid hvilken svinkött spisats som hufvudrätt, likasom förhållandet var i Egypten med festen till månggudinnan *Selenes* ära.

¹) Taciti Germ. Cap. 45.

²) Man har gjort det inkast, att dessa spännbucklor, som funnits på Gottland, blifvit funna med saker, som tillhört jernåldern och att de således icke ha kunnat vara kända eller omnämnda af Tacitus. Men ingen har sagt, så vidt jag vet, att det var de på Gottland funna spännbucklor, som Tacitus omtalar. Hos Æstyerna hade de kunnat finnas både under och långt före Taciti tid — och det är endast hos Æstyerna, som Tacitus nämner dem.

Denna *månggudinna*, hvars namn är olika hos många skilda folk, har dock öfver allt i grunden samma betydelse: den sinliga kärleken, alstringsbegäret och alstringsförmågan, och hon återfinnes icke blott i den skandinaviska Freya, utan äfven i Æstyernes *mater deum* eller *mater genatrix* och i Ephesiernes Diana.

Och åt alla dessa gudinnor var suggan egnad på det sätt, att man firade fester till hvardera gudinnans ära och spisade derunder svinkött. Vi hafva redan nämt det om Selenes och Freyas dyrkare, och vi kunna med temlig säkerhet antaga, att detta bruk ägt rum äfven vid de andra gudinnornas fester, emedan de utan tvifvel alla måste ha dyrkats på samma sätt. Ephesiernas Diana afbildas stundom sjelf med svinhufvud¹⁾.

Man kan ej gerna betvifla, att det ju funnits amuletter af denna gudinna hos alla de folk, af hvilka hon under olika namn dyrkades. Dessa amuletter ha antingen varit små bilder af gudinnan sjelf t. ex. hos Ephesierna: (Apostlagern. 19. 24. dessa småtempel med gudinnans bild förvarades hemma och fördes med på resor som skyddsmedel; således voro de amuletter), eller ock af det fyrfotadjur, som egnades henne genom festmåltider t. ex. hos Egyptierna af en liten gris, som bars i ett snöre kring halsen (Fig. 1); eller hos Æstyerna af ett vildsvinhufvud, som bars som spännbuckla på kläderna (Fig. 2). Hurudan denna gudinnans amulett varit hos våra förfäder, känna vi icke med säkerhet.

Likasom *Selenekulten* (föreställande alstringsbegäret) utspriddt sig från Egypten, synes äfven en annan kult, härledande sig derifrån, hafva spriddt sig till annat ställe af jorden. Vi veta att i Egypten fans en helig oxe, som på ett ställe kallades *Apis*, på ett annat *Epaphus*, och att hans kult ansågs mycket helig; det vill synas att oxens kult hos Kimbrerna derifrån har sitt ursprung, och likasom vi ha funnit en amulett af svinet, finna vi äfven en amulett af oxen.

Att den kopparpjes jag härmed framlägger skall föreställa en oxe, torde man vid närmare betraktande finna, äfven som att hornen i spetsen äro hopväxta till en ring och att äfven svansen är krumböjd i form af en ring, hvaraf vi kunna sluta att denna oxfigur varit gjord för att bäras i ett band som amulett. Sedan detta är gifvet, böra vi söka utforska, hvad det var för ett folk,

¹⁾ Nobel, Dictionaire de la fable. I. p. 327.

som hade så stor vördnad för detta djur, att de buro hans bild som amulett. Plutarchus ¹⁾ underrättar oss derom att det var Cimbbrerna, som hade så stor vördnad för sin *kopparoxe*, att de vid honom besvuro ingångna fördrag med Romarna, och att sedermera efter ett fältslag då denna kopparoxe blifvit eröfrad, han blef "som ett segrens förstlingsbyte lemnad till Catulus" — befälhafvande generalen.

Den här förevisade kopparoxen har blifvit funnen i en grushög ett litet stycke från Lund. Jag har sett 7—8 sådana, mindre och större, funna på olika ställen i södra Skåne och Danmark. Det är väl häraf påtagligt, att Cimbbrer åtminstone någon tid uppehållit sig i dessa trakter af Skandinavien. Men huruvida det var härifrån som de Cimbbrer utgingo, hvilka, förenade med Teutonerna, slutligen blefvo slagna af Marius, öfverlemnar jag åt andra att afgöra. Jag vill blott nämna, att då jag för omkring 70 år sedan vistades i Dalköpinge, gick jag ofta på jagt öfver en då obebodd hedmark, som kallades Cimbremarken, och att folket berättade, efter en ännu förvarad tradition, att Cimbbrerna samlats på denna hed och derifrån begifvit sig sjöledes till utlandet.

Äfven har jag här en Amulett, af hvilken jag vill meddela en figur. Han föreställer bilden af en afgud hos Maorerna på Nya Zeeland. Han kallas *Heitiki* och bäres i ett band kring halsen. Han är ful och vanskaplig, men anses dock af landets in-

¹⁾ Plutarchus, Jemförande lefvernes beskrifningar 3:dje del. sid. 390. (Svensk Öfvers. af Emanuelsson).

vånare vara välgörande och verksam. Jag har fått denna bild, gjord af agalmatholit, från en af mina söner, som är bosatt på Nya Zeeland.

Till stenkolsbrytningens historia i Skåne.

Det är en egendomlig tillfällighet att under ungefär samma årtionden af senaste århundraden den skånska stenkolsfrågan lifvigare varit å bane. Vi skola här sammanställa några data angående detta ämne, hemtade ur danska och svenska riksarkiven.

Upptäckten af stenkol såväl som den första bearbetningen af stenkolsgrufvor i Skåne torde hafva egt rum på 1570 talet, och beggedera stå i sammanhang med ett under föregående årtionde gjordt försök att der upptaga bergverk. Konung Fredrik II hade 1561 gifvit Jörgen Langenau, borgare i Danzig, tillstånd att inom Helsingborgs län anlägga bergverk. Den 4 Juli samma år gaf Langenau sin förskrifning att dervid noga iakttaga stadgade vilkor. Under följande dag finner man privilegium utfärdadt för ett bolag adelsmän inom och utom de skånska landskapen att under ett års tid uppsöka metallfyndigheter och anlägga bergverk. De utlofva äfven under samma dag att härvid noggrant iakttaga föreskrifna vilkor. Dessa män voro Mogens Gyldenstjerne till Stjernholm, Börje Trolle till Lillö, Herluf Trolle till Herlufsholm, Corfitz Ulfeld till Kockebøll och Lage Ulfstand. I följd häraf blef ett bergverk anlagdt på Kullaberg och åt detsamma inrymdes en kronans gård derstädes, en sak, som rönte motstånd hos gårdens innehafvare, hvilken öfverföll bergsmännen. Fogden på Helsingborgs slott befalldes sätta bonden i fängsligt förvar, intill dess han lemnat borgen att ej tillfoga dem och anläggningen skada ¹⁾.

¹⁾ Kgl. Br. Fredriksborg 1562 ²⁶/₇.

Verket besigtigades 1571 af berggesällen Melchior Huscher, hvars utlåtande var, att anläggningen kunde med fördel fortsättas. Kronans befallningsman på Helsingborgs slott, Otte Brahe, fick då tillsägelse att för dess behof utvisa bränsle från kronans skogar på Kullaberg samt nödigt timmer för byggnader å Kullagården ¹⁾.

Någon tid derefter inrymdes åt Melchior Huscher Kullagården och i samma kgl. bref, hvori denna beviljas honom, omförmäles nu äfven, att denne bergsman på staden Helsingborgs egor *upptäckt stenkol*. På grund deraf befalldes stadens borgmästare och råd att låta Huscher inom stadens område bryta kol. Tillika befalldes i detta kgl. bref, att han, hvar helst stenkol annars kunna finnas, fritt må dem få bryta. ²⁾ Man torde få anse denne Melchior Huscher såsom upptäckaren af de skånska stenkolen. Hvad framgång han haft i försöken att tillgodogöra sig sin upptäckt är okänt. Att stenkolsbrytning emellertid redan nu begynt, visar den fullmakt, som 1581 ^{2/10} utfärdades för en Christian Schonewald att vara berggesäll. I denna omtalas nämligen bland annat stenkolsbrytningar vid Helsingborg: de skulle fortsättas.

* * *

I midten af följande århundrade uppträder ett nytt bolag af adelsmän, som utverkar sig privilegium särskildt på stenkolsbrytningen i Skåne. Det består af de tre skånska adelsmännen riksråden Jockum Gersdorf till Tunbyholm, Axel Urup till Belteberga och Iver Krabbe till Wegehalm samt Otte Krag till Woldbiereg. I privilegiet nämnes, att de redan förut nedlagt kostnader på ett stenkolsverk, beläget ej långt från Helsingborg på Iver Krabbes grund. De utlofva att göra undersökningar efter nya fynd och erhålla kgl. tillåtelse att framför någon annan anlägga stenkolsverk inom Danmarks rike, dock med vilkor att till kronan erlægga hvar tionde tunna, sedan verket i 2 år varit i gång. Man ser häraf att till en början hopp om ett godt resultat ej brustit detta bolag. Å sin sida inrymde kronan åt detsamma de krono-

¹⁾ Kgl. Br. Kallundborg 1571 ^{23/4}.

²⁾ Fredriksborg 1571 ^{26/7} till Olof Mauritzen Krognos.

hemman, som för ändamålet kunde behöfvas, samt utfäste skattefrihet för stenkolsverkets arbetare.¹⁾

Men att resultatet ej motsvarat förhoppningarne, visar ett fyra år derefter utfärdadt kgl. bref, hvori privilegiet att på kronans grund i Skåne och på Bornholm uppsöka och bryta stenkol utsträckes äfven till privilegiihafvarnes arfvingar, medan kronan afstår från allt anspråk på stenkols tionde.²⁾ Genom detta bolags verksamhet hafva emellertid nya fyndorter blifvit upptäckta. Så omtalas utom stenkolsbrytningen vid Helsingborg, snart äfven sådan vid Billesholm och "andra orter".

Carl X tog besittning af de skånska landskapen, uppfylld af stora förväntningar om deras rikedom på mineraliska skatter. Redan 1658 $\frac{5}{5}$ utnämde han med lön af 600 d:r smt, utgående af Bornholms räntor, till uppsyningsman öfver de blifvande bergverken en tysk bergsman med namnet Johan Christopher Leprien, i hvars fullmakt omtalas "die sonderbare gute Apparentz zu ansehlichen Silber- und Eisen-bergverken". Han instrueras att använda all flit på undersökningar i Skåne, Halland, Bleking och Bornholm, "damit er ein und ander art Ertz- und Mineralstriche samt köstliche Steinbrüche in vorbemelten Provintzen finden möge". Allt skall nu ställas under det svenska bergskollegiets inseende och brukas efter svensk bergordning. Särskild befallning gafs snart derefter om stenkolsgrufvornas återupptagande, och general guvernören G. O. Stenbock anvisades att dermed taga befattning. Konungen behöfde stenkol till kalkbränning vid Helsingör under befästnings arbetena vid Kronborgs slott. 1659 $\frac{18}{12}$ och 1660 $\frac{6}{1}$ ger G. O. Stenbock rapport angående sina åtgörande vid den befallda stenkolsupptagningen. Det verk, der stenkol förut mest brutits — vid Helsingborg — fann han i totalt förfall; dessutom var man "ej rätt viss om samma kol skole vara gode och dugliga nog". Han hade sändt bud till Billesholm för att till Malmö införa verkmästaren derifrån och kunde i januari 1660 berätta, att han gjort ackord med lämplig person angående stenkolsbrytning. Denne hade ansett att på Krapperups egor vore bäst att begynna — männe vid Höganäs? —; sedan brytningen der först

1) Kgl. Bref Kjöbenhavn 1650 $\frac{9}{7}$ — $\frac{14}{7}$.

2) Kgl. Bref. Kjöbenhavn 1654 $\frac{26}{2}$.

kommit i gång, kunde man försöka äfven på de andra orterna. Till biträde anordnades soldater, som förstodo dylikt arbete. Verkligen har också Carl X fått skånska stenkol sända öfver till Helsingör, der kalkugnar anlades af från Andrarums alunbruk skickade arbetare, hvilka egde vana vid dylika anläggningar.

Någon tid derefter, 1667, omtalas i en handling i Malmö läns arkiv stenkolsbruket vid Pålsjö, der 12 soldater arbetade. En engelsk kommissarie som hade sin boning i stenhuset på Pålsjö gård, tyckes hafva haft uppsigt deröfver ¹⁾). Linné omtalar att på 1690:talet stenkolsbrytning i Helsingborgstrakten med temligt utbyte ännu fortgick. Lagman M. Paulin erbjöd sig 1697 att mot skattefrihet bearbeta kolstrecken på sina egor i Helsingborgstrakten ²⁾).

* * *

Under frihetstiden och särskildt under hattpartiets styrelse omfattades ånyo bearbetningen af de skånska kolstrecken med ifver. Det bolag, som under förra hälften af 1700 talet bildat sig för detta ändamål, erhöll vid 1741 års riksdag ett årligt understöd af 2000 d:r. Vid denna tid var den grufva, som fäste uppmärksamheten och förhoppningarne vid sig, den vid Boserup. Sedermera bergsrådet Anton von Svab, från 1736 bergmästare i Skåne, ledde arbetena vid denna grufvas upptagande. Hon hade fördelen att ej medföra stora anläggnings kostnader, då alla gångarne i grufvan gingo horisontalt; vattnets bortskaffande medförde ej heller kostnad, då det af sig sjelf kunde utrinna genom dessa gångar. Under åren 1746—56 hemtades här omkring 15000 tr stenkol. Större delen af dessa användes till att bränna kalk och tegel för fästningsbyggnaderna vid Landskrona samt vid fyrarne på Kullen, Niddingen och vid Falsterbo, hvarest belysningen ännu åstadkoms genom stora bål; 10:årigt kontrakt om deras förseende med stenkol från Boserups grufva afslöts 1746. Dess förnyande tillstyrktes vid 1756 års riksdag af sekreta utskottet. ³⁾ Svab var den

¹⁾ Troligen var det den bergsinspektör Caspar Smith, som Linné i sin Skånska resa berättar hafva 1663 brutit stenkol omkring Helsingborg. Sk. Resan, 363.

²⁾ Cronholm, Skånes politiska historia II, 475.

³⁾ Sekreta utskottets memorial 1756 ²³/₉.

som först begynte använda den eldfasta lera, hvilken vid stenkolsbrytningen upptogs.

I midten af innevarande århundrade har med en ifver och en användning af kapital, hvarmed föregående århundradens försök ej på något sätt kunna jemföras, samma stenkolsbrytning blifvit ånyo upptagen. Möjligen kunna i sammanhang dermed de meddelade historiska upplysningarne ega sitt särskilda intresse.

MARTIN WEIBULL.

Till Skanörs och Falsterbos historia.

Tillägg till sid. 79. Samlingar till Skånes historia 1873.

Den handel, som hanseaterna ännu vid de skånska landskapens öfvergång till Sverige drefvo på de urgamla handelsplatserna vid Skanör och Falsterbo, var lika mycket en skugga af hvad den fordom varit, som de en gång så mäktiga städerna då blifvit skuggan af sig sjelfva. Sillfisket hade, om ej helt och hållet försvunnit, dock nedsjunkit till en obetydlighet. Också trängdes man nu ej mera om "sätten" på denna kust¹⁾; äfven under hösttiden, mellan Bartholomei och Dionysii tid, då i det stora sillfiskets och stormarknadens dagar handels- och näringslifvet här rört sig med feberaktig liflighet, var denna kust nu en öfvergifven öde trakt. Det var ej mera Hansans alla städer, som sände sina skepp hitåt; blott en ensam skuta anlände vanligen ännu från Lybeck hvarje höst, "mera", såsom generalguvernören G. O. Stenbock 1660 betraktar saken", i mening, att sillen skulle gå till igen och för att conservera rättigheten, än för särdeles fördels eller nyttas skull".²⁾ Dock hade ännu Lybeck i Falsterbo sitt gamla kompanihus och der plägade den medföljande lybske fogden upplägga lasten; denna

¹⁾ Hvad hanseaterna kallade Vitte, benämndes af de infödde "sätt". I sådana "sätt" hade kusten här varit uppdelad ej blott för främmande, utan äfven för de inhemske. Så hade t. ex. Halmstad 1526 erhållit af Frederik I ett sådant "sätt" vid Falsterbo öster om Rostocks sätt. Det var platser, som ursprungligen mera afsågos för fiskets behof än för handels. — Ännu 1737 visade man hvar Lybecks sätt vid Falsterbo varit beläget. Man hade då den föreställningen, att sätten varit bebyggde, hvilket som bekant aldrig varit fallet. Handeln drefs här nomadiskt. Det var en marknadshandel under fisketiden.

²⁾ G. O. Stenbock till K. Mt. 1660 ¹¹/₁₀. S. R. A.

utgjordes mestadels af salt och kramvaror, hvilka utbyttes mot fisk och spanmål, smör och andra produkter. En sådan lybsk handelsskuta hade anländt till Falsterbo i september 1658 med fogden Christian Blohme ombord. Fogden begärde att få åtnjuta den urgamla rättigheten att föra varorna i land till kompanihuset, för att öppna handel med landtmannen. Tull efter gammal häfd var han villig att betala och erbjöd sig att klarera den i Malmö. Men enligt Christer Bondes förslag hade Skanör och Falsterbo förlorat stapelrätt och blifvit nedflyttade till stads-
"fläckar"; strandridaren hade af generaltullförvaltaren Drakenhjelms blifvit förbuden att släppa de lybske i land. Sådant skulle blott befordra landsköp och vara städerna till skada, ty landthandeln skulle snart draga sig dit igen¹⁾. Det var samma tankegång som generalguvernören röjde två år senare. På denna punkt förblef saken, tills den 1660 återupptogs²⁾.

Såsom handelsmän försvunno derefter äfven lybeckarne från Skanör och Falsterbo³⁾, men då sillen 1662 ånyo började gå till vid kusten, återfingo de frihet att fiska och att tullfritt medföra hvad salt, som behöfdes för sillens inläggning. Den svenska kronan ansåg kompanihuset, ett gammalt stort stenhus, hemfallet till sig. Det säges i skrifvelse af 1663^{24/5}, att ingen utom kronan var berättigad begagna sten från de "främmande husen", i hvilket uttryck möjligen äfven inbegripes hvad som fans qvar af Falsterbo slott. Alltså förföllo och förstördes vid denna tid dessa minnesmärken från medeltiden.

* * *

Fisket blef alltid de aftynande små orternas hufvudsakliga näring. Huru bedräffigt skulle då ej tillståndet bli under Carl

¹⁾ Taubenfelts bref 1658 ^{6/9}. S. R. A.

²⁾ Se Samlingar till Skånes historia, 187.

³⁾ I forna dagar hade hanseaterne från Lybeck, Rostock, Wismar, Stralsund och Danzig besökt ej blott Skanör och Falsterbo, utan äfven fisklägena utmed skånska kusten; hufvudaffär var alltid att köpa fisk och sälja salt. På bleskingska orterna, i Ronneby och Kristianopel, ägde de också direkta handelsförbindelser. Det fans öfverallt i städerna inflyttade tyska handelsmän; också kommo och foro "de lybskes utliggare och betjente att uppvakta sina principals gäld", som det heter i en skrifvelse af Kristianopels borgmästare och råd (1663 ^{24/2}).

XII:s krig, då 1711 vid ett öfverfall från dansk sida alla båtar och fisknät borttogos. Kyrkoherden J. Rönbeck skildrar i en böneskrift till K. M:t under riksdagen 1719 det ömkliga tillstånd, som alltsedan rådt. Borgerskapet i Skanör uppgick 1716—18 till ungefär 60 personer. I en beskrifning från 1737 uppgifves antalet till 86 med gamla och unga. Samhället hade ingen köpman och af handtverkare 2 skomakare, 1 skräddare, 1 snickare och 1 smed. Näringen var fiske och något åkerbruk. Bebyggde tomter hade staden med små och stora 74; det fans 3 gator och 2 torg. Bygnaderna voro alla halmtäckta.

Den lilla staden, ehuru på tre sidor omgifven af vatten, kunde ej idka någon sjöfart, grunda som stränderna voro.

MARTIN WEIBULL.

Handlingar till skånska krigets historia.

1676—79.

Det tryck, som hvilade öfver Skåne redan förrän 1676 en fiendtlig här stod inom dess gränser, var utomordentligt. Till kändnaden om de stämningar, hvilka framkallades af dessa förhållanden, lemnas ett bidrag genom följande bref från skånska adelsmän till den svenske landshöfdingen i Malmöhus och Landskrona län, friherre Augustin Leijonsköld.

1.

Høyvelbaarne Hr Landshöfding,

Såsom Kongl. May:ttis vorris allernaadigste konning och herre, haffuer veed sin till os paa rixdagen udgifne naadige resolution friggiffuet oss for de contributioner, som till det verfuede rytterietz underhold haffuer verrit påbudet, jämvell ock forsickret at voris böndher intet schulle paaleggis uden vorris samtyche, hvilchen naadige tilsagn sedermerre ved sielfue rixdags slutet er confirmered, desligest haffuer Kongl. May:t naadigst tilsagd, at alt huis af vorris böndher till festningernis defension kand verre opborrit skall os i vorris på rixdagen udloffuede krigshielp vordhe afkortet, altså ansöcke vi tjenstvenligst hos Hr Landshöfdingen, han behagede stelle de ordres, att vorre böndher for de påbudne contributioner maa vordhe umolesterede och vi fuldkommeligen må få åtniuta Kongl. May:ttz naadigste resolutioner till goedhe, giörendhes os så megit merre herom forsickret, såsom ridher-schabet sig till den endhe sielfuer haffuer saa höyt angribet for dhieris böndher skulle vordhe forschaanedhe, som sielfue rixdags-

sluttet udviser, ved hvilket vi formode at vordhe maintinerede. Bedher i lige maadhe, at H:r Landshöfdingen behagde at gifue ordres till vedherbörrendhe, at dhe holde afregning med voris böndher om huis som till forberörte festninger, iämvehl sidhen Kongl. May:ts Naadigste Resolution af vore böndher kand verre opborrit. Indsluttendhes Hr Landshöfdingen undher guddommelig varetegt

forblifver Hr Landshöfdingens
tienstvillige tiennere.

Knudstrup d. 28 October 1675.

JÖRGEN KRABBE, KNUD THOTT, TAGE THOTT.

Otte Esen.

Till landshöfding Leijonsköld öfversändes jemte denna skrifvelse en afskrift af 26 och 27 § af resolutionen på ridderskapets och adelns besvär vid 1675 års riksdag. Skrifvelsen nådde emellertid Leijonsköld just som han stod på väg att lemna sitt län och Skåne. — I trots af de försäkringar, som gifvits adeln vid 1675 års riksdag, skulle ingen lindring skänkas åt det betungade landskapet. Tvärtom ställdes det nu under en halft militär förvaltning, och dess skattekraft ansträngdes till det yttersta, medan den här samlades i Skåne, med hvilken man ville möta en hotande dansk invasion. Följande tvenne bref till Leijonsköld från Knud Thott teckna förhållandet mellan adel och landshöfding.

2.

Monsieur Mon Frère,

Jeg haffuer ved min ankomst fra Stockholm seet adsskellige min Höytærede K. Broders breffue angaaende tiendernes leverende saa oc om 3 parten aff huis höe, som kand være indaffled, item om rug oc korn at selge till magazinen oc at ieg med förste vilde inkomme med min jordebog. Thienderne angaaendis saa skall de inden faa dage bliffue leffverede. Huis höet anbelanger, saa forhaaber ieg min Höytærede K. Broder ey ilde optager, at ieg udi den post ey effterkommer hans begiering, oc forsickrer ieg mig her om saa meget dis mere, som selfve rixdagsslutted aldels frikalder alle sættisgaarder for nogen affgift, ved huilket ieg ingenlunde paatuifler vi io blifve maintinerede. Spannemaalen angaaendis, saa skulle ieg aff hiertet gjerne forsolt den till Cronen, huis min foged ey förend min hjemkomst haffde solt till Landskrone oc Helsingborg 700 t:r råg oc korn. Kand alto ey vide, om noget mere kunde bliffue, som fraaselgis kunde, mens i fald

noget bliffuer, skall ieg Broer derom advisere. Min jordebog lader ieg allerede affskriffue oc skall med forderligste indleffverer. Ellers fremsender ieg it breff fra Kongl. Cammaren till min Höytærede K. Broer angaaende det bytte, som Kongl. May:t mig naadigst har tilsteed; oc som ieg affstaar mine gods med dette aars rænte, beder ieg Broer behagde giffue ordres till vederbörende, som dette bytte anrörer, at de affgiffterne till mig leffverer. Jeg recommenderer mig for det öfrige i Broers gode affection och forbliffuer nestall velstands önske,

Monsieur,

Vostre très humble et très obeissant serviteur

Knudstorp d. 28 Octob. 1575.

KNUD THOTT.

Ce sera avec vostre permission, s'il vous plait, que Madame vostre chère moitié trouve icy mes très humbles baisemains. Adieu.

3.

— — — Jeg haffde aff hierted gierne önsked at hafft den ære at tale ved Broer för hans affreyse, som ieg ocsaa stadigst haffde satt mig forre, mens ved nogle gode venner, som kom till mig i afftis, er ieg forhindret. Det være langt fra, at ieg skulle indbilde mig at kunde giffve Broer nogen videre raad till landsens velstand end hand dem selff kand optencke, dog ligevell, efferdi ieg sidst hafft den naade at tale med vorris allernaadigste Konge, vill ieg forsickre, at Hans May:t er denne provints saa naadig, som vi nogen tiid kunde begiere, oc vill ingenlunde, at vi med flere contributioner skall beleggis end andre Sverrigis provintier, som ere incorporerede, oc huis saadan hans naadige intention maatte tilgang naa sin effect, haffde vi aldelis intet at klage oc landet skulle ey totaliter ruineris, som det infaillible lader giöre ved disse margfoldige extraordinaire paalager, huilke till en deel alleniste ere Kongl. May:t forebracte, som hand endda fant for höye oc ubillige, huoroffver hand gaff os saa naadige resolutioner, som Broer ere meddelte, saa ieg kand forsickre en homme d'honneur, at i fald Broer vill demonstrere Kongl. May:t landsens rætte tilstand oc at dets ruin ved saadane paalager endeligen følger, skall hand befinde, at Hans May:t skall giffve ordres till Kongl. Cammaren at de strax komme till at forskaffe Broer suffisantes midler till militiens underhold. Mens i fald Broer vill continuere som tilforn at skriffve till Kongl. Cammaren om den store villighed, med huilken undersaatterne her contribuere, troer ieg nock, at vi ey snart bliffve hiulpne. Enfin, haffde ieg den ære at tale med Broer, skulle ieg berette alting vidlöftigere, mais en un mot, tout depend de vous.

Det suar, som det haffver behaged min höytærede kiere Broer at giffve os paa vorris indleffverede breff, kand ieg allene ey vell besvare, aldenstund de andre ey ere tilstede, dog troer ieg nock, at de ere i den intention, at de formode at bliffve maintinere ved Kongl. May:ts naadige resolution, saa vel som ved rixdags-slutten, huilke de uden tuiffvel giffve deris bönder tilkiende. Vill siden Broer imod bemelte resolution oc rixdags slutt paalægge bönderne noget at udlegge, det staar i hans behag, mens ved hans hiemkomst skall vi giffve vorris fuldkommen resolution tilkiende. Ellers kand ieg sige för min person, at ieg ey haffuer seet aff nogen min höytærede kiere Broers breffue angaaendis denne maanedlig contribution, at saadant loffvis at decortaris, ey heller kan ieg vide, hvorledis de i bondens skatter kand decortaris, aldenstund bonden allerede har betalt sin terminskatt oc denne maanedlige paabudne contribution belöber langt høyere end terminskatten. Jeg önsker Broer till sluttning en lykkelig reyse oc snar hiemkomst oc nest tjenstlig helsen till Broers kieriste oc herværende gode venner forbliffuer ieg,

Monsieur,

Vostre très humble et très obeissant serviteur

Knudstrup d. 31 Octob. 1675.

KNUD THOTT.

Redan före krigets utbrott funnos smärre snapphaneband och sådane hade i sjelfva verket ej upphört att finnas sedan kriget 1658—60. Företrädesvis voro de stora skogarne utefter gamla gränsen stamhåll för dessa röfvarband. Men äfven inom andra trakter funnos de. Härom vittnar följande skrivelse till prosten i Gers härad från landshöfdingen i Kristianstads län.

Werdige och wällærde Hr Proust.

Saasom fornemmis i disse urolige tider deels forrymte kneckter deels andet löst parti sig paa skoffuerne opholle, hvorigiennem det kand hende, at icke allene reisende men ock indvaanerne tilföyes skade och usicherheit udi deris huus och gaarde; altsaa er paa H. K. M:ts min aller naadigste konnings och herres vegne hermed min venlige begiering det Hr Prousten ville convocere til sig sine herredspræster och dennem allvorligen foreholde at i hvor de fornemme noget saadant löst parti af förrömde kneckter eller snaphaner kunde være paa ferde, de da strax giffue cronens befalningsmand i herredet det tilkiende, at slige skadelige mennisker maa kunne udröddis och hver en ved denne turbulente tiden nyde fred och rolighed, hvormed K. M:ts tjeneste befordris och skeer det

som lender H. K. M:t til naadigt behåg samt dets tro undersaatter til gafn och beste, befalendis H. Prousten udi den aller høyestis naadige beskyt och forblifuer H:r Proustens beredvillige

Christianstad d. 10 September 1675.

MAGNUS DUREEL.

Omedelbart efter landstigningen i Skåne, den 1 juli 1676 ut-sände Christian V från det nyss eröfrade Helsingborg sitt manifest såsom de skånska landskapens befriare och kallade dem till åter-förening med Danmark såsom "lemmerne med legemet".

Det är af följande lydelse:

Paa Hans Kongl. May:tz Wegne til Danmarck och Norge etc.

Giöris hermed vitterligt, efter at H. K. Mayestet ey uden sær medlidenhed haffuer kundet anse den betregnte tilstand, udi huilcken de fattige undersaattere udi Skaane, Halland och Blegind samt andre provincier, som Cron Danmarck ved förige ulyckelige kriige til Cron Swerrige haffuer maat affstaae, sig befinde, i den sted de tilforn udi saa mange hundrede aar effter hin anden under H. K. May:tz høylofflige forfædre och fremfarne konger udi Danmarck deris milde regering udi bestandig welstand floreret haffue, saa at Cron Swerrige aldeelis haffuer satt aff öyne det som ved bemeldte landis affstaaelse udi seeniste fredsfordrag utdröckeligen findes at være foraffshediget, nemblig at indbyggerne, adel och uadel, geistlige och werldslige, borgere och bönder, ved deris sædvanlige ret och loffue, gamle rettigheder, friheder och privilegjer forbliffue och handthæffuis skulde, huilcket ingenlunde at være effterkommet de fattige undersaattere med deris største betryck ickun altfor meget haffue fornummet, huor ved Cron Swerrige haffuer kræncket och offuertraad de pacta, formedelst huilcke forbesagde provincier til den ere bleffne affstanden och saaledis selfuer oplöst och sönderreffuet det baand, huor med indbyggerne ellers kunde være samme Cronen tilforbundne saasom den dessforuden baade H. K. May:tz bundtzforwandte med en unödwendig och aldeelis uretmessig feyde offuerfalden, saa mange tusinde uskyldige christnes suck och taare och saa meget blods udgiudelse paa sig ladet och H. K. M:tz selfuer samt hans riiger, lande och undersaattere imod forberörte tractater ald muelig schade och nachdeel, hemmelige och aabenbare, fast udi utallige maader tilföyet haffuer, huilcket altsammen er saa weltkyndigt, at det ingen videre bewiisning behöfver, huoroffuer da H. K. M:t aff disse och andre høywichtige och retmessige aarsager finder sig obligeret sine retferdige waaben, huor med hand

sine bundtzforwante hidintil (diss Gud wære loffuet) lyckligen haffuer undsætt, nu fremdeelis til offuenbemelte under byrden suckende provinciers befrielse och redning at henwende udi visse forhaabning, at Gud aff himmelen dette foretagende vil velsigne och indbyggerne selffuer ey alleene udi deris bönnen H. K. M:t ald lycke och seyer ønske, mens endochsaa aff yderste kraft och formue baade i almindelighed och en huer i særdeelighed ræche H. K. M:t haanden och ved forrekommende leylighed deris egen frelse och velstand söge att befordre, huilcken de aldrig kunde haabe at erlange, förend de aff suenschens hender forlöset och med Cron Danmarck saa som lemmerne med legemet igien forenet worder. Dessligeste hermed och paa allerhöyst bemelte H. K. M:tz wegne ubrödeligen forsichres, at huo som heldst, soldat eller landsaatte, fremmed eller indfödde udi Skaane, Halland och Blegind saavel som Bohus ampt och Jempteland, fra Cron Sverrige vil afftræde och sig udi H. K. M:tz tieniste begiffue, schal strax bekomme 5 rixdaler paa haanden och derforuden sin richtige maanedtliche besoldning. Huo som heldst, officerer eller andre, ey alleene selff offuerkommer, men och fleere med sig til H. M:tz tieniste bringer, skal först for sin egen person bekomme en god foræring och for sine medhaffuende 5 rixdaler paa manden och derforuden effter sin fortieniste och dyctighed med bestilning eller anden kongl. benaading worde afflagt. Skulde och nogen den swenske tienniste begiffue wilde, skal saadant hannom fritt stande och hand ey alleene sit gewær och mondering beholde, men endoch med en ducat til tærepending och frii reysepäss worde forsiunet. Huo somheldst med kundskab, proviant eller i andre maader gaar H. K. M:t och hans krigsfolch tilhaande, deris umage och tieniste skal i lige maade tilbörliken worde forschyldet. Och ellers alle och en huer, adel och uadel, geistlig och werldslig, som anten for deris egen personer eller tillige med byer, stæder, sogner eller herreder, huor de sig opholder, H. K. M:t udi en eller anden maade nogen wirschelige tieniste gjörendis worder, schulde efter sagens beskaffenhed saa och for deris egne personer med bestilninger och befordinger frem for andre som ocksaa for deris tilhörige och anhengere med privilegier, friheder och andre kongl. benaadinger saaledis worde anseet och afflagt, at de samt deris börn och effterkommere schulde haffue aarsage H. K. M:t derfor at tacke. Och ellers imod det gandske land i almindelighed, naar det ved guddommelig bistand och en önschelig fred igien med Danmarckis Crone worder forenet, vil H. K. M:t sig saaledis betee och undersaaternes byrde forlindre och ophæffue, at de udi hannem schulde finde en mild regentere och en landtzens fader. Til diss ydermeere forsichring er dette med H. K. M:ts seyl stadfestet och bekrefftet. Gifuet udi hoffuedquarteeret ved Helsingborg den 1 Julii 1676.

(Sigillum regium.)

Vi låta här följa i en del senare danska påbud, dels af Christian V sjelf, dels af kommandanten och amtmännen i Kristianstad, hvilka ega intresse för kännedomen om krigets historia ur de skånska landskapens synpunkt.

Wij Christian den femte etc. giöre vitterligt, efter som fornemmis, att en deel aff presteskabet her udi Skaane och Bleging tvert imod den udgifne kircke ordinantz sig med verdsligt och deris kald och embede gandske intet vedkommende sager befatte och sig paatage att vere vore fienders, de Svendskis, fogder och ombuds-mænd icke alleniste i att hindre den almindelige landvern och befale bönderne att nedlegge geveret, som de ved allernaadigste tilladelse haffuer optaget till deris egen frelsis, huus och lifs beskyttelse, men endochsaa att paabyde ny skatter till vore fiender att udgiffue, da forbydis hermed strengeligen alle och enhver af presteskabet her i landet, under fortabelse af deris kald och forbrydelse aff vere vore boeslod, att befatte sig mere efter denne dag med slige verdslige och dennem gandske intet vedkommende sager, och huilchen prest, som betredis och oloulig offuerbevisis kand att hafve, uachtendis dette voris naadigste paabud, sig med slige sager befattet, da skall hans sognemænd hafve macht hannem fangen att indføre till nestliggende festninger och hans boe skall af fogden eller ombuds- och lensmanden der i sognen udi gott folckis nerve-relse registreris och ibland samptlige bönderne der i sognen uddelis, hvorefter alle och en hver af de vedkommende sig intill videre hatve att rette.

Gifvet udi voris hofvedqvarter Svendstrup d. 21 Nov. 1676.

Under vort signet

CHRISTIAN.

Christian den femte etc.

Eftersom fornemmis, hvorledis de svenske forehafve nu i vinter at söge oc udtage af det unge manschab udi Skaane oc Blegind saa mange de kunde sammendrive oc dem til Lifland oc Finland henskicke for indfald imod Rusland til sommeren at bruge, da befalis vore commendanten i Christianstad, Christianopel oc Bodkullschantze, Landserone oc Helsingborg hermed allernaadigste, at de landfolcket der omkring advare, oc naar de Svenske med saadan udschrifning skulle begynde, de da lader publicere oc almuen tilkiendegifve, at det unge manschab kand oc maa retirere sig ind i vore festninger, hvor de skulle faa underholdning, indtil de derfra kunde med fartöy hidbringis, oc at naar de hidkomne ere, de da skulle hafve frihed enten de vilde tiene paa landet eller under militien

sig at lade antage. Dissligeste at naar Gud fredelige tider beschierende vorder, de da uden ophold til deris hiem igen schulle forlofvit och lösgifves. Hvorefter de vedkommende sig allerunderdanigst kunde hafve at rette.

Gifvet paa voris residence i Kiöbenhafn d. 18 December 1676.

CHRISTIAN.

H. Kgl. M:tz til Danmarck oc Norge bestalter General Major ofver lifregementet till hest sampt denne festnings oc heele districtz Guberner, Jeg, Hans Wilhelm, Friherre af Meerheim,

Saasom fornemmis, hvorledis en deel af de under denne district tilhörende prester dennem understaar adschillige brevve oc placater, som dem fra fienden tilschichis deris menighed uden min videnschab oc villie af predichestolen at forkyndige, hvorfor blifver hermed paa H. K. M:t voris allernaadigste herris oc kongis vegne alle provster, prester, capellaner oc substituter ved deris pastoraeters oc tienestis fortabelse oc andre exemplar straf paa det alvorligste forböden, ingen saadanne brevve eller paabud, det handle sig om hvis materie det oc vil, uden min videnschab och special forordning af predichestolene at publicere eller oc forkynde lade, saa kiert enhver er ofven bemelte oc ellers derpaa fölgende execution med ild oc sverd at undvige.

Christianstad d. 28 December Anno 1676.

HANS WILHELM, friherre til
Meerheim.

Sverige hade gifvit order om Tedeum öfver slaget vid Lund; Danmark gaf kontraorder: begge hotade med eld och svärd.

Saasom biscoppen udi Lund menige presteschabet udi Skaane oc Blegind anbefalet hafver en bön- oc bededag at celebrere paa d. 3 Januarii nestkommendis oc da tillige tacksigelse giöre for en indbillet victoria, som hand vrangelig beretter, at de Svenske skulle ofver voris allernaadigste konges armée ved Lund erhholdet hafve, da tillades vel provsterne paa samme dag, nemlig d. 3 Januarii, paa hvilche de dansche bededage ocsaa udschrefne ere, en almindelig bön- oc bededag udi deris herreder ved presteschabet at anstille, dog med slig vilkor, at de samme paabudne gudstieniste icke misbruger til nogen vrang oc falsch interpretation hos den gemene man at giöre om nogen stor victorias erhholdelse, som ingen med sandhed kand rose af, men om i mod forhaabning nogen af presteschabet, i hvo det være kunde, sig alligevel schulle understaa paa predichestolen at tale om slig nogen indbillet victoria eller tacksigelse derfor at giöre, da hafver slig prest visseligen at forvente, at slig hyckleri imod Gud och bedragelse af den gemene mand, som dermed af hannem forrettis, med ild oc sverd paa hannem

oc hans huus haardelig schal blifve straffet. Hvor til enhver kand stadelig slaa sin lid oc for skade at tage sig til vare.

Christianstad d. 29 December 1676.

CHRISTOPHEE LINDENOU.

P. S. Dette bref schal af provsten paaschrifves oc til alle herredz presterne cito omstedis.

Alltjemt korsade hvarann danska och svenska befallningar om tacksägelsefesters anställande öfver vunna segrar, och, af begge lika hotade med straff till lif och gods, utsände prostarne lika omsorgsfullt begge kronornas placater till menigheterna. Den vanliga formeln är, att man må rätta sig efter deras innehåll, "som det Gud og öfrigheden er behageligt": på svensk eller dansk öfverhet vågade de ej göra någon skillnad.

Så utsändes i Gers härad under loppet af juli månad 1677 följande skrivelser i motsatt syftning.

Hederlige och Vellerde Herr Proust,

Eftersom med störste glede er fornullet den lyckelige och herlige victorie, som H. K. M:t, min allernaadigste herre och konge, formedelst den allerhöyeste Guds kraftige och allmechtige bistand nu nyligen ofver sine fiender till söes hafver obtineret och erlanget, hvilchen, Gud være æred, saa stor monne være, att mand neppe i voris tider dens lige hafver erfaret, da paa det vi voris hiertens tacknemmelighed och devotion i mod Gud till fulde kand lade see och erkiende, hvor igiennem H. K. M:ts retmessige vaaben ydermere kand velsignis och lycksalig giöris, da begieris venligen, att I ville med Eders herrids præster nu paa först kommandis fredag udi Eders menigheder tacke och lofve Gud for saadan naadefuld seyer. Och udi fald att nogen af præsterne, det ieg dog icke vill formode, sig icke villig hertill schulle lade finde, att de samme da motte angifvis och deris nafne mig till efterretning strax ofverleferis och befaler Eder hermed Gud i vold

Christianstad d. 9 Juli 1677.

OFFUE RAMEL.

Några dagar efter anlande följande skrivelse i svenskt intresse.
Reverende Domine Præpositus et Frater in Christo dilecte,

Saasom i aftes til mig paa sengen ankom H. Exc. Hr Feltmarschalken oc General Guverneurens allvorlige befaling, at ieg

schulle notificere præsteschabet, hvorledis H. M:t allernaadigst hafde resolveret til et tachnemmeligheds tegn tvende solenne tachsigselse fester at schulde holdes för Malmöes befrielse oc victoria, saa beder ieg oc paa embedes vegne befaler Eder, I ville lade Eder samme erende være angeleget, saasom derom hos mig er giort streng oc alvorlig befalning. Jeg befaler Eder den naadige Gud troligen.

Lundegaard d. 22 Julii 1677.

PETRUS VINSTRUPIUS D.

Ove Ramel var ej sen att från Kristianstad protestera emot denna biskopens skrifvelse och mot "denne victorie, de svenske vil sig tillegge och hvilchen vil falde biscopen tungt med-tiden at forsvare". Han hotar presterna, deras hustrur och barn med de hårdaste straff, om biskopens befallning blir åtlydd.

Äntligen kom dock 1678 $\frac{3}{8}$ för det nordliga Skåne ett oemotsagdt placat om Tedeum: det var vid Kristianstads återeröfring. Georg H. Lybecker är det, som nu svensk kommandant i denna fästning, utfärdar detsamma. Gers härads hela befolkning öfver 15 år kallades att infinna sig med häradets sigill till möte i Kristianstad $\frac{21}{8}$ för att förnimna hvad å den svenske konungens vägnar befaldes.

Och äntligen, den 12 december 1679, kunde en tacksägelse öfver det blodiga krigets slut och freden i Lund hållas.

Det har ansetts otroligt, att befallning verkligen utgått från Kjöbenhavn till Skånes befolkning om landets utrymmande. Se här emellertid kgl. danska krigskommissariatets påbud dat. 1678 $\frac{18}{8}$, hvaraf framgår, att man på dansk sida förutsatt att å svensk sida afsigt fans att bortföra hela befolkningen ur landet och att fullständigt ödelägga detsamma.

Eftersom Hans Kongl. Mayestet til Danmarch och Norge etc. voris allernaadigste Herre och Konge aff sær bevaagenhed til samptlige indbyggerne udi Skaane allernaadigst haffuer taget udi consideration, at det vilde falde umueligt, naar Höystbemelte H:s Kongl. May:tz egen och den svenske armée kom der udi landet at campere, saadan ordre at holde, det landmanden och de som ey udi festningerne boe kunde vorde conserverede, men meere befrychtis, at de formedelst den mengde aff krigsfolchet, som udaff adschillige fremmede nationer bestaaer, gandsche schulde vorde ruinerede och ödelagde, H. Kongl. May:t och ugierne haffuer maattet for-

nimme, at H. May:t Kongen aff Sverige schal haffue besluttet landets indbyggere, saa mange som offverkommis kand, til Sverrige at lade henføre och landet gandsche ödelegge, huilchet uforbigiengeligt vil forarsage, at de fattige indbyggere, som da tilbage bliffuer, maa lide mangel for huad til lifvets ophold udfordris, saa haffuer Allershöyst bemelte H. Kongl. May:t voris allernaadigste Herre til sligt at forrekomme allernaadigst for gott befundet samptlige indbygerne, være sig adel, geistlighed, borgere och bönder, herom betiden at advare, at de inden 4 eller 5 ugers forløb med deris folch, börn, qvæg och godtz hid til Kiöbenhaffn och Sæland sig begiffuer, huor H. Kongl. May:t visse stæder och landtzbyer allernaadigst vil lade anvise, huor udi de sig (indtil Gud en önscheligh fred forleener) kunde opholde, da en huer til sit forrige hiem schal vorde befordret, och haffuer H. May:t derforuden allernaadigst befalet, at alt godtz och qvæg, som udi saa maader fra landet indkommer, toldfritt och ubehindret maa hid föris. Saa fremt nogen mod forhaabning saadan H. Kongl. May:tz velmeente inclination och advarsel ey effterkommer, haffuer de sig selff at tilregne huad schade och uleylighed der ved forrestaaende feldtog dennem kunde vorde tilföyet.

Kiöbenhaffn d. 18 May A:o 1678.

Hans Kongl. Mayestetz til Danmarch och Norge etc.
Deputerede ved General Commissariatet.

HOLGER VIND.
v. STÖCKEN.

CHRISTOPHER SEHESTED.
C. PEDERSEN LERCHE.

Af här meddelade handlingar äro de trenne första hemtade ur Malmö länsarkiv och de öfriga med undantag af tvänne, ur den prost-journal för Gers härad, som förvaras i Lunds universitets handskriftsamling. De öfriga tvänne, manifestet af d. 1 juli 1676 och gen. kommissariatets befallning om Skånes utrymmande, häröra ur handskriften, Det nordiske krigs krönike, i Upsala universitets handskriftsamling.

MARTIN WEIBULL.

Till Corfitz Ulfelds historia.

Efter freden i Roeskilde trodde sig Corfitz Ulfeld ändtligen i de skånska landskapen ha funnit en trygg och säker uppehållsort. För honom, dansken, som öfvergått på Sveriges sida och å Sveriges vägnar undertecknat denna fred, syntes rätta platsen just vara de afträdde landskapen, och han har kanske gjort sig räkning på att ej blott såsom Carl X:s förtroendemän mottaga deras hyllningsed till Sverige, utan att få styrelsen öfver dem anförtrodd åt sig. Den nye grefven af Sölvesborg kom också till Skåne 1658 i akt att för den närmsta framtiden bosätta sig i Malmö och på sina skånska gods Bosjöklöster och Torup. Han köpte i Malmö tvänne gårdar, — kvarteret mellan landshöfdingresidenset och S:t Petri kyrka, — lät sin familj komma dit från slottet Barth i Pommern, der den senast bott, och inrättade sig här med furstlig prakt. Man känner, huru han snart kom att utbyta det påräknade lugnet mot nya stormar; hans öde förde honom i fängelse först på svensk sida och efter flykten ur detta äfven på dansk.

På begge sidor skyndade man då att lägga beslag på den flyktades egendom. Chr. Molbech har i Dansk Historisk Tidsskrift meddelat inventariet öfver Ulfelds bohag i Kjöbenhavn; här meddelas ur svenska riksarkivet utdrag af ett dylikt öfver hvad som i september 1660 ännu fans kvar i Ulfelds hus i Malmö. Handlingarne meddela, att det här uppräknade 1661 återlemnades till Ulfelds barn, hvilka, kvarlemnade af föräldrarne vid deras flykt, då ännu dröjde i Malmö; endast biblioteket undantogs, hvilket drottning Hedvig Eleonora begärt för sig.

Anno 1660 den 18 september ähre Gr. Corfitz Ulfeldtz mobilier inventerade efter Feldtmarskalkens och General Gouverneurens befallning utaf Assistentzrådet Välborne Lars Broman, Hr Majoren Matthias Kagg, Borgmestaren Hans Hindricksson, Bookhållaren Nils Matzson, Stadzskrifvaren Anders Larsson och proviantmästaren Johan Silnecker.

Uti Grefvens Studere-Kammar.

En stor globus terrestris. — 1 stor stol med svart flöjell öfverdragen. — 2 utdragne holländsche bordh medh svart och brunt inlagde. — 1 utdraget bordh med lyckt foot. — 1 svart beslaget skriju. — 1 messingsbrandtröer. — 1 lådebenck, öfverdragen med flamsch trip. — 1 liten dyna derpå af rödt och gult taftt. — 1 lång smaal flöjelsputa at bruka i en vagn. — 4 biörnhuder. — 2 röde dammaschhyender. — 4 röde flöjelshyender. — 1 svart ebenholtzskåp, förseglat; deruti 18 lådor (1 med puder, 1 med en spegel medh agatstenar omkringh). — 1 grönt jernpenningeskriju. — 1 qvinfolchs skrifchatoll af eek (deri bland annat 1 ebenholtzbredspell). — 1 hvit furukista (deri 4 gula och gröna dammaschkappor till tapeterij. — 8 alnar guldskin. — 8 st. fiedrar. — 1 atlaschtröya med silverduukzarmar och silverspetzar). — 1 långt hvit ekeskåp, beslaget, med 21 lådor (deri 8 st. paradjsfoglar. — 1 stor skiön skiölpe eller kighorn. — 1 låda medh oliteter). — 1 smal lackvärkzkista. — 1 ledig coffert. — 1 fyrkantigt seyervärck. — 1 stol med svart läder. — 3 andra boystolar.

På väggen fandtz hängandes:

4 st. värjor, 1 pungjordt och 1 spanskt röer.

På bordet fans:

Globus cælestis af messingh. — 1 brunt klädesbordkläde med atlasch och medh silke påsydt, rödt och gult dammasch med kappor och frantzer draget omkringh gansche gemachet. — 1 brok tot hyende medh svart taft under. — 1 brädspel af bresillieholt.

Uti en coffert medh sälskin blef nedlagdt:

5 långa hvita plomagier. — 2 flöjellhatter, 6 par halvvestöflar, 1 påse med adlerduun, 1 brunswichhatt, 1 par store vinterrestöflar, 1 st. svart dvelsch, 1 påse medh 16 messingsknappar till en vagn etc.

På bibliotekslåfttet.

1 stort partie medh böcker, största deelen skall hafva tillhört Jürgen Seefeldt, en deel Otte Krag och en deel Ulfelt sielf. — 8 st. röde flöjellstole. — 16 st. svarta läderstolar. — 1 liten stol med blått klädhe. — 2 sängestolar. — 3 st. globi med fötter. — 3 dito mindre globi. — 2 dito af trä. — 2 målådhe abscontzer. — 1 säng med messingsbeslag och förgylte trästolpar samman-

lagdt i en brädhkista, 1 svart läderstol som går omkringh, 1 svart läderpåse at simma medh i hafvet, 1 målat störl på trä, 2 sängesäckar af svart läder, 1 stor förgylt runder spegel, 1 svart lång, beslagen tenkista etc.

Uti den stugan i steenhuset, som var förseglat.

34 kistor (deribland 3 guldbeslagne, 1 stor cypresskista), koffertar, packor och fat, innehållande diverse saker såsom:

Af *konstsaker*: 91 schilderier (flera på koppar och träd och tvenne i alabaster) och contrafeyer (deribland 1 af Dr Christina, 2 af grefvinnan Ulfeld) 1 stort måladt absconce.

Af *husgeråd*: 8 st. flamske tapeter, vebet af landskaff. — 8 st. guldläder till ett gemach. — 2 store röde flöijell till en säng. — 1 stycke stort rödt damasch till sängh. — 9 st. silkesidentygh till stolar. — 18 flöijelshyender (röda, blommerade med guldbandh och svarta at sitta på uthi en vagn. — 4 bordkläden (2 turska, 1 virkat, 1 med silkestycken) 1 hvit biörnhudh medh blåt klädhe. — 1 st. maskarade tygh, flera dynevar (Ulmerduk, hollenskt) 1 svart schatoll medh silfver inlagdt — 5 ebenholtzschatoll med glasfenster. Stycken af en säng af bresillieholz, 4 urtepotter af trä, förgylte, 1 ebenholtzcantor — Service af tenn.

Af *kläder*: barnhattar, flöijelsskiördt, gyllentobins skiördt, borderat ledertröija etc.

Af *vapen*: 24 $\frac{1}{2}$ par pistoler med och utan hylster, 11 stycken fyrbössor, 1 carbin, 1 liten poffert.

Böcker i oxhufvud och stora fat, glober, 70 st. brisillie och ebenholtzbräder och stockar.

Uti taffelstugan.

1 stort trindt grönt bordh. — 1 utdraget bordh. — 1 måladt stycke öfver skorstenen. — 6 st. tapeter kringh stugan. — 1 st. flammesch under fenstren till gården och gatan. — 1 st. på posten till gården; carnappet ock täckt med gulddeder. — 1 litet måladt stycke, ähr en gammal man. — 1 lång rödh stool, förgylt ofvan om. — 1 liffärgat trijpsbordklädhe. — 17 st. stolar, flamschwäfvningh med Chr. IV och en corona. — 1 liten messingh liusearm.

Uti frustugan.

1 stort ebenholtz skåp, som var förseglat och tomt — 9 st. flammesch vebet uti skouff — 1 stor ebenholtz spegel på väggen — 2 målade stycken — 1 förgylt klåcka, hängande på väggen — 2 bordh.

Uti smycke cammaren vid stugan.

1 hvit furpacka — 7 koffertar (svarta, med förtenta söm beslagne, med själskin öfverdragne), i hvilka funnos:

1 hvitt elfenbeens konstigt gjordt spell medh rödt flöijel på. — 1 brisillieholtz bredspell — 1 damspell af raaff medh förgylte stiernor — 1 damspell af ebenholtz — 3 ebenholtz cantor (1 med spegel uti) — 1 litet skrijn af bernsteen — 1 skrifue schatol af skilpadd och elfenbeen, hvaruti ligger den Tyske Kyrckias breff af Kiöpenhamn — 1 latwerksbordh af skilpadd — 1 dito konstigt inlagdt — 2 skåp af samma arbete medh 3 lådor och 6 fötter, förgylte låsar — 1 flaskfoder utan flaskor medh rödt leder öfverdraget — 1 litet tomt reseskrin — 1 symphonie — 1 jernpengekista — 2 stolar med rödt sammet och liffärgat blomerat damasch — 1 grönt bord.

I gården öfver porten.

2 store careter — 1 dito gemeen:

På det öfwerste låfft öfver bibliotheket fans:

21 st. hästetygh — 6 st. seletygh, onde och gode, färdige och ofärdige.

A:o 1660 den 22 septemb. ähr vidare inventerat uti Gref. Corfitz Ulfeldts gårdh uthi Malmö, som föllier:

Uti frökernernes sängcammar.

9 koffertar med lin och gångkläder — 11 skrin, stora och små, mest beslagne, med handskar, band etc — 2 ebenholtzschatoll, frökernarne och de 2 pigorna tillhörige — 6 flaskfoder (enhvar hade sitt äfven den minsta fröken).

1 säng med flöijel och atlasch öfverdragen, deruti 6 underdynor, 4 putor, 3 hufvuddynor, 3 par lakan, 1 öfverdyna af damasch och 1 damaschtäcke.

1 annan sängh, som den lilla fröken ligger uti, medh rödt och gult taftt öfverdragen, deruti 4 underdynor, 2 putor, 2 hufvuddynor, 1 par lakan, 1 sammetstäcke, 1 korgesäng, som pigorna Dorothea och Maria ligga uti, 1 bord, derpå ett trips bordklädhe.

Uti pigernes cammar.

Coffertar, skrin, flaskfoder, den unge grefven tillhörigt, skåp etc

Uti tienernes cammar.

Item — äfven vapen: 3 bössor, 2 par pistoler etc.

Uti Christian Reinholts cammar.

Item — 1 liten jernkakelugn med 2 messingspelare etc.

Uti faatbursstugan. Uti Jöns Källersvends cammar och uti pagiernes cammar.

Item — 2 sölfkanner med C IV:s namn på — 2 d:o — 2 sölfbägare, hvar på et stop — 2 d:o på et halft stop — 4 små bägare, förgylta — 18 st. tennfat — 15 d:o talrickar, linne etc.

Uti den unge grefvens gemach och det gemach den unge grefven tillförende soff uti etc.

1 säng, omdragen med rödt dammasch etc.

1 liten grön bänk — 1 lådebänk — 2 höge stolar, (flamsk väfning med C IV:s namn och en krona).

Uti köket.

5 st. kopparkittlar — 3 st. små d:o — 2 messingsfötter — 2 messingsbäcken med grepar — 1 kopparmortar — 1 kopparstekepanna — 1 stekespett etc.

Olika meningar ha framstälts rörande Corfitz Ulfelds så mycket omtalta sjukdom under den tid han i Malmö var ställd till rätta för högmålsbrott. Man trodde på svensk sida, att sjukdomen var låtsad och af domstolen tillkallades fyra läkare för att undersöka hans tillstånd. Se här deras yttranden, hvilka med undantag af ett, förblifvit okända.

Perillustres, Generosissimi, Excellentissimi D. DNI, Heroes, Regni Svec. Senatores Magni, et Assessores Prudentissimi, Dignissimi.

Corporis infirmitas, quacum aliquot menses Perillustris Dominus Cornificius Ulfeld, Comes à Sulzburg etc., conflictatus fuit, pro *παράλυσι* (quam authore Galeno resolutionem vocant) a nonnullis habetur; quæ est alterius lateris mollificatio cum privatione sensus ac motus, frequentissime autem motu tantum privantur membra, manente sensu; de quib. Gal. lib. 1. cap. 4 de symptomat.

Hanc affectionem inceptam fuisse, Generosa Comitissa ait ex debili præcedente *αποπλεξια* seu magis stupore sensim aucto: cujus mentionem facit Fernelius, Trollianus, Forestus in *Observat. medicinalib.* lib. 10. obs. 72.

Verum an cerebrum ipsum cum lingua affectum sit secundum totum (quia hæc in apoplexia generantur) diligenti inquisitione indiget. Signa *διαγνωσικα* quantum fieri potuit pro temporis tenuitate observavi; faciei nimirum tamquam resolutionem, autoris torturam (quam Græci caninam convulsionem *τον σπασμον κυνικον* appellant.

Pulsus inæqualem, qui plerumque morbum seu obstructionem arteriarum significat, in sinistra manu levem aut vix perceptibilem tetigi; alias sine motu ac sensu videbatur jacens respirare, quibus Perillustis ac Generosa Comitissa addidit illum involuntario urinam atque excrementa reddere. Quamquam vero ex istis omnibus, quæ vidimus quæque audivimus, nihil certi dijudicare possum, tamen Illustriss: D: num Comitem aliquo morbo laborare nemo dubitat, sed in quo statu ac vigore sit affectus, haud facile prima visitatione quispiam medicorum dignoscere potest.

Malmogiæ
Anno 1659
14 X:br.

MICHAEL. WILDE Med. D.
m. p.

* * *

Quum anno salutis quinquagesimo nono supra millesimum sexcentisimum, XIX Kalendar: Januarii a S. R. Majestate Sueciæ, et Domino meo Clementissimo, interventu splendidissimi sub id tempus in urbe hac deputati Dicasterii commissarialis, in mandatis daretur uti ad ædes Perillust: et Gener. Cujusdam ægri cum aliis quibusdam medicis conferam idemque, quo in statu hujus valetudo versaretur, non saltem exacte perpenderem, sed et scripto complecterer ea, qua debui, humillima subjectione, omni cunctatione seposita, jussa exsecutus sum, ad rei dignotionem pertinentia, quæ quidem ex ipsa autopsia circumstantiarumque collatione, nec non mutuo cum illust: ægri illustr: conjugæ habita, factaque diligenti inquisitione, humana solertia assequi potuit, concise et perspicue, omissis verborum phaleris, adumbrans.

Historica morbi et symptomatum

ex responsis Illustr: et Generos: Comitissæ coagmentala enarratio.

Igitur, sermone ultro citroque de præsentis Illustr: Comitissæ statu utrinque habito, enarravit, quemadmodum elapsa ætate apoplexia

correptus, brevi post per omnia membra lævi lateris vehementer resolutus fuerit, ita ut motus et sensus dimidiæ corporis partis, tam infra, quam supra dorsalem spinam abolerentur; utrumque tamen postliminio quasi, membris, ope frictionum pannis calentibus quotidie administratarum, superinductis inunctionibus idoneis, rediisse: interni nil remedii adhibuisse, ratam, id genus morbi humanis præsiidiis expugnari nequire. Quod si etiamnum, quæ ad sanitatem mariti proficere valeant, præscribere vellemus, nil se repugnare. Antehac eundem affectum, sed levius, corpus ejus infestasse. Sermonem hactenus, resoluta lingua, explicuisse nullum; tametsi vero plus simplici vice fari conatus fuerit, usque adeo tamen inarticulatam sonasse vocem, quam non intelligeret. Mentis functiones, phantasia, ratiocinatio, memoria num labem quampiam perpessæ fuerint, annon, sibi non liquere, quandoquidem uno eodemque modo in lecto quiete se contineret, nil proloqueretur, nil cibi vel potus efflagitaret, sed nec, si offeratur, respueret. De somno et vigiliis, quæ diceret, se non habere, quando quidem clausis oculis dies noctesque transigeret. Excretiones naturales pro exigua cibi et potus assumpti quantitate satis quidem respondere, sed ultro et nil animadvertente illustr: ægro profluere, nisi substrata pelvi tempestive, hora, valetudine etiam secunda, stata, præveniant incommodo.

Historica morbi et symptomatum

e re præsentis depromta delineatio.

His ita perceptis, ac mora aliqua ex artis præceptis interposita, propius lectum illustr: comitis accedo, leniter ambas contracto manus et ad tactum insigniter utramque, intensius tamen lævam, morbine vi, an proprio viri vicinia, incertum mihi, algere comperio. Porro utrique carpo, pulsum exploraturus, uno eodemque tempore admoveo digitos, sentioque ratione magnitudinis, celeritatis, frequentiæ, perparum interesse inter utrunque, nisi quod sinistra debilius paulo et durius mearet dextra. Genæ, asserentibus, qui illustr: d. comitem integris viribus de facie noverant cum macie impensius pallebant, oculis clausis et ad candelæ facem nictantibus. Cæterum respiratio præpedita nonnihil, nec omnino, ut in recte valentibus, libera.

Judicium et censura.

E dictis patet:

- I. Haud dubie Illustr: Comitum apoplexia, huique succedanea hemiplexia laborasse. Quod evincit 1. ætas (quinguagenario quippe novem annis plus minus major) utpote qui affectus hic sat familiaris et frequens. 2. Animi motus excessivi, quorum

- vis in alterandis corporibus, morbisque, cephalicis præsertim, invehendis, stupenda sane, comprobante id rerum magistra, experientia, quique procul omni dubio præcessere. 3. Prædispositio, quod fide dignorum testimonio etiam levius, secundum supra dictum eodem affectu tentatus fuerit ante, adeoque ob partium imbecillitatem recidivam formidare debuerit.
- II. Ex parte, non in totum cum pristina sanitate in gratiam rediisse Illustr: Ægrum, quod abunde morbi loquuntur reliquiæ, actionesque, quæ non nisi exiliter et imminute, nec omnes celantur.
- III. Quamquam ob causæ gravitatem, cum paralysis ex soluta apoplexia proveniens sit curatu difficilior, in corpore præsertim senili invaletudine ante fracto, hiemalique tempore affectus hic contumacissimus plenam et perfectam sanationem vix recipiat, non tamen salutis spem omnem præclusam, cum natura paucis adjuncta remediis externis motum et sensum restituerit, nec e præsentis perniciæ in gravi etiam senecta exemptorum desint exempla.
- IV. Num vero cum motu et sensu mens quoque redierit, rectius vix alium quenquam, quam qui assidue Illustr: Ægrum actiones animales prope vel secus obeuntem conspexerit, edisserere posse, cum læsas facultates læsæ arguant actiones, et versa vice harum integritas illarum incolumitatem evincat.
- V. Vix certam omnibus tandem numeris absolutam ex hypothesi saltem dijudicationem super hoc negotio constitui posse. Quum nunc morbi interni visus aciei impervii sint, signis eruantur, oportet. Fontes autem signorum licet non soli, præcipui tamen, actiones vel salvæ, vel læsæ, at hæc tum ex ægri ipsius, tum astantium fideli recensione, petendæ.
- Atque hæc sunt, quæ, Excellentissimi Domini Senatores, Patroni Gratosissimi, vestro auspicio et mandato, super negotio mihi nuper commisso breviter literis consignare volui debui. Vestro patrociniò et favori memet, vos vero divinæ protectionis umboni quam officiosissime commendo. Actum Malmogiæ anno et die, ut supra.

CHRISTOPHORUS ROSTIUS D.

* * *

Efter Hans Konglig Mayståtz, min naadige herres sampt Rigens Raads befalling haffuer jeg med andre medicis werett hos Hans Græfflig Excellence Graff Ulfeld att gransche och kiende paa hans siugdøm: saa kand jeg icke andet se eller dømme end att hand jo er döedsygd, effterdi hand hverken kand tale eller bevege sig sielff i nogen maade enten af seng eller i seng och som ett spæt barn uden viden och sandse besmitter sengen med urina etc., saa hand daglig skal haffue rettet under sig, der fornden ligger

stille hen och intet fordrer enten dricke, mad eller andett, uden greffinden aff sig sielf vil byde eller giffve hannem noget. Hvillkett Grefinden os samptelig med grædendis taare wittlöfftig nog refereret haffuer. Efter huilcken relation sig grunder dette mitt svar, effterdi grefinden sielf med hindis tiennere daglig opvarter hannem. Lund den 15 decemb. 1659.

Forbleffuend Hans Kouglig Maystetz underdanigste tiennere

NICOL. WICHMAND D.

Manu pr:a.

Den fjerde läkarens, CHR. FOSSEN, vittnesbörd är förut tryckt. Han anför Petri Poterii vittnesbörd att ett liknande fall inträffat med Jul. Spinola och fortsätter derpå sålunda:

De quo, si quod res est, loquar et quod ego censeo; dubio procul ægrotat, eoque gravius quod causarium corpus annis et laboribus exhaustum habeat, aliquid forte ex illis affectibus passus, in quibus actiones animales quiescere otiarique videntur. Nam febre caret, oculos excitatus vix aperit et non respondet. At tamen vellicatus sentit et libera, diminuta tamen, manet respiratio iis in quibusdam similis qui carie corripuntur, nisi quod hic affectus per aliquot menses ultra quam in præcipiti soporosorum affectuum motu fieri solet jam dudum protrahatur. Atque initio quidem asperius fuisse malum nunc vero paululum mitescere — Beviset anser han vara, att venstra sidan, som förut varit öfvergifven af lifsvärmen, nu begynt återfå den.

Corfitz Ulfelds ställning mellan de nordiska kronorna utgör det intressanta partiet af hans senare lif. Han söker som en af medeltidens store att ställa sig än under Sverige än under Danmark-Norge och tror sig i stånd att derunder bevara, stormannens gamla sjelfständighet. Men bittert skulle han erfaras, att den aristokratiska sjelfständighetens tid var försvunnen. Han begagnades och störtades i Sverige: när han derifrån flyktade till Danmark, väntade honom först fängelset, sedan landsflykten. Hämnden drabbade ej blott honom, utan i lika mått hela hans olyckliga familj.

Till belysning af de olika skedena i hans lif under de vexlingsrika åren 1657—63 meddelas här en följd af för hans historia viktiga handlingar ur svenska riksarkivet.

1. *Fyra bref af Carl X till Corfitz Ulfeld.*

Wir Carl Gustaf etc. Thun kund hiermit, demnach Wir gnädigst angemerkt, welcher gestalt der Wohlgeborne Unser besonders lieber Corfitz Graf von Uhlefeldt, Reichshofmeister des Reiches Dänemark, Herr auf Gratzlitz und Hermanitz, Erbge-

sessen auf dem Schloss Saltöe, Bawelssöö, Torup und Urup etc. nunmehr vor sechs Jahren, wegen empfangenen Torto in Dänemark sich zu Ihro M:t: etc. Königin Christinen, Unserer Prædecessorinn am Reich und Hochgeehrten Frau Mutter, in Unser Reich Schweden gefunden und um dero Protection angelangt, sich auch zu Ausführung und Justificirung seiner Sache, vermöge des zwischen beiden Cronen Schweden und Dänemark in Anno 1570 dessfalls aufgerichteten Stettinischen Vertrags, zu recht gestellt, auch noch ferner zu ieder Zeit, da es erfordert wird, zu stellen, und seine Sachen ietzt angezogenem Vertrag gemäss rechtlicher Art nach, auszuführen erbietig ist, und Uns derselbe unterthänigst zu vernehmen gegeben, wie der König in Dänemark seithero wider solche Reiches Constitutiones all seine Güter confisciret und eingezogen, inständigst bittend, weil Wir nunmehr gegen jetzt gedachten König und Cron die Waffen zu ergreifen gedungen würden, dass Wir gleichfalls Ihn nicht allein in Unsere Protection noch ferner nehmen, sondern auch bei diesem Uns abgenöthigten Krieg Uns seine Person so fern recommendiret sein lassen möchten, dass Wir auf eine oder andere Weise seine Restitution zu suchen gnädigst geruhen wollten, dass Wir dannhero gerechten Grafen von Uhlefelden, ein solches wie es allermaßen auf die Billigkeit beruhet nicht verweigern können, und wollen derowegen denselben nicht allein in Unsern Königl. Schutz, Schirm und Protection auf- und annehmen, sondern auch Ihm gnädigst zugesagt und versprochen haben inmassen solches hiermit kraft dieses beschicket, dass Wir nemlichen, da der allerhöchste und gerechte Gott bei diesem unseren anietzo antretenden und von Unsern Nachbarn dem König in Dannemark Uns abgedrungenen Krieg Unsere ergriffene gerechte Waffen glücklich secundiren und Uns eine gute Avantage bescheren würde, Uns die Restitution mehrgeretzten Reichshofmeisters von Uhlefeld, so wohl in diese seine vorige Charge und Dignitet, als dessen abgenommene Güter in allen Gnaden höchstens recommendiret sein lassen wollen, wie Wir Uns dann nicht minder, wofern es etwa zwischen Uns und erwähnten König in Dänemark zu Tractaten kommen sollte, sein Bestes dabei zu beobachten und das Seine so wohl wegen der Restitution geruhet, als wider seine Widerwertige, welche Ihm um seine Güter gebracht haben, da ietzt er sich an Ihnen alle verursachten Schaden wieder erholen mögen Rechtens verholffen werde, angelegen sein lassen wollen. Wohingegen oft gedachter Herr Graf von Ulefeldh sich Uns zu Unsern Diensten anheischig gemacht, gestallt wir Ihn unter die Zahl Unserer Vornehmsten Ministeren auf- und angenommen und demselben die Charge Unsers Geheimen Raths beigeleget haben, dabei er dann schuldig und verpflichtet sein soll, nicht allein Uns sonderen auch Unseren herzogliebten Gemahlinn und Königl. Erbprinzen, sammt der Cron

Schweden alle Zeit treu, hold und gewärtig zu sein, und Uns jeder Zeit, mit getreuen guten Rath und That unterthänigst an Hand zu gehen, um in allen Unser und Unserer Reichs Schweden bestens zu wissen und zu befördern, Schaden und Unheil aber seinem höchsten Vermögen nach zu vergüten und abzuwenden. Gleichwie Wir Uns hierunter zu offerwähnten unsern geheimen Rath Corfuitz von Uhlefelt beiwohnenden sonderbaren Verstand und Dexteritet gnädigst verlassen. Also hat Er auch um so viel weniger zu zweifeln, dass Wir Uns seiner obberührter massen gnädigst annehmen und ihm alle gute Adsistence widerfahren lassen werden. Urkundlich haben Wir dieses mit eigener Hand unterschrieben und dabei mit Unserm Königl. Insiegel vollziehen lassen. So geschehen zu Stralsund den 10 Juli A:o 1657.

Wir Carl Gustaf etc. Thun kund hiermit: demnach Wir in Gnaden erwogen die unterthänigste Devotion, auch sehr nütz- und erpriessliche Dienste, so Uns und Unserm Reich Unser geheimer Rath und besonders lieber, getreuer, der wohlgebohrne Herr Corfitz Graf zu Uhlefeldt etc. eine zeithero und sonderlich bei diesen jetzigen Kriegsexpeditionen mit sonderbarer Treue, Dexteritet und Vigilance tesmoigniret und erwiesen, auch Uns, Unser Gemahlinn, Leiberben und Reich noch weiter erwiesen soll, kann und mag, so haben Wir in gnädiger Erkenntniss dessen Ihm die jure belli an Uns verfallene Insel Langeland mit allen und jeden darzu gehörigen Pertinentien in Gnaden conferiret und übergeben; thun auch ein solches hiemit und in kraft dieses conferiren und übergeben ermeldeten Unseren Geheimen Rath Herr Corf. Uhlfeldt und seinen Erben besagte Insel Langeland mit allen und jeden dazu gehörige Pertinentien an Städten, Ämbtern, Dörfern und darauf befindlichen Gebäuden, Fahrnissen, Haben und Gütern, Ackern, Wiesen, Wäldern, Jagden, Fischereien, Mühlen und sonsten allen wie dass immer Nahmen haben mag, dergestalt und also, dass Er und seine Erben solche als eine wirkliche Hypothec für 300,000 Rthlr in ihrem Besitz und Administration nehmen und dieselbe nach ihrem besten Vermögen nutzen und geniessen, auch es nicht eher abzutreten gehalten sein sollen, bis Er und seine Erben sothane Summa der 300:m Rthlr völlig bezahlet und befriediget; wobei Wir Uns zwar Unsere hohe Landgerechtigkeit vorbehalten, gleichwohl gnädigst concediren und wollen, dass Er und seine Erben angeregte Insel Langeland ohne alle Beschwerde einhaben und dieselbe mit keiner Einquartirung, Brandschatzung oder Contribution beschweret, besondern allerdings exempt sein sollen. Wir befehlen hierauf Unserer Generalitet, hohen und niedrigen Kriegs Officieren, auch allen und jeden so

Unsertwegen zu thun und zu lassen, und in sonderheit Unseren Ober Commissario Sultman gnädigst und ernstlich, dass sie sich nach dieser Unser gnädigsten Donation richten, mehrerwähnte Insel Langeland mit keinerlei Kriegsoneribus, wie die immer Namen haben mögen, belegen, sondern mehrerwähnten Herr Graf Uhlefeldt und dessen Erben, dabei gebührend maintainiren und schützen sollen; urkundlich etc. gegeben in Unserm Hauptquartier Wähls auf Falster d. 10 Februarius 1658 etc.

Wir Carl Gustaf etc. etc. etc. Unser gnädigsten Gruss und wohlgeneigten Willen zuvor, Wohlgeborner, besonders lieber Herr Graf, Wir haben Eure an Uns abgelassenes vom 21 passato wohl erhalten, aber hertzlich ungerne daraus verstanden, dass Ihr wegen zugestossener schweren Krankheit seit Unser Abreise von Lunden nicht vom Bette gelangen, also denen Euch zusamt andern Unsern Commissarien aufgetragenen Verrichtungen nicht mit beiwohnen können; Wir müssen bekennen, dass Uns obige Nachricht recht bekümmert, vornemlich weil Ihr selbst an Eurer Reconvalescence fast zweifelt, wollen aber gleichwohl den leidigen Effect davon nicht, sondern vielmehr zu der Güte Gottes hoffen, sie werde Euch der bisherigen Schwachheit wieder entheben und gnädig verleihen, dass Wir noch weiter Eures guten vernünftigen Raths gebrauchen können; gleichwie Wir nun ob Euren Uns und Unserm Reich bisher mit guter Dexteritet, Vorsicht und höchster Treu geliesteten Diensten eine sonderbare Vergnügung haben und euch dessfalls billig eine gnädigste Affection und Erkenntniss zutragen. Also haben Wir nicht unterlassen wollen, die Estime so Wir von solcher Eurer rühmlichen Conduite tragen, hiermit in Gnaden zu contestiren und Euch zu versichern, dass Wir auf einen oder anderen (der Höchste verhüte aber obigen Fall) gnädigst eingedenk sein werden, die Euch billig zutragende Zuneigung auch auf Eure Gemahlinn und Kinder zu deriviren und vor deren Wohlstand alles Vermögens mitzusorgen, erkennen inmittelst mit gnädigster Dank die gute Confidence, so Ihr in diesem Fall zu uns traget, werden Euch auch darin nicht fehlen, besonderen jeder Zeit in der That verspüren lassen, dass Wir Euch nächst Empfehlung Christi mit Königl. Hulden wohl beigethan sein und verbleiben etc. Gegeben in Unser Stadt Gothenburgh den 2 Aprilis A:o 1658.

(Wij Carl Gustaf etc.) Wår synnerlige ynnest etc. Troo man Herr Grefwe Uhlefeldt, Wij hafwe så wål af Edert breef, som det secreteraren Ehrensteen hafwer Oss underdånigst om Hirsholmen refererat, påmint oss edre angelägenheeter och wilie i nåder låtha giöra den anstalt, at J skole finna deraf edert Grefweskap Syllis-

borg förbettrat. Elliest såsom Wij hafwe widh denne eder anförtrodde commission i nåder förspordt eder åhoga, dexteritet och flijt, hwilken Wij wylie med all godh erkiännelse ihogkomma, så stelle Wij och uthi edert behagh och skulle iemwål gierna see, at när denne commissionen wore någorlunda avancerat och sakerne wid statens inrettning i god ordning brachte och eder helsa skulle tählat, J wille låtha eder behaga at komma till Oss i Pommeren både at hempta af eder grundeligare information om statens i the Oss cederade provincier beskaffande och constitution som och pläga och nyttia i ett och annat edert gode betänhiande och inrådande. Skulle J nu herutinnan wilia betyga eder underdånige gode inclination emoth Oss, ställe Wij till eder disposition, huruleedes J wehle hållas skohla medh eder bagage, som är widh arméen, om icke dheth kunde fölia dess upbrätt och så fogeligen afmarscheringen accompagnera. Hwadh eder egen persohn och familie widkommer, wylie Wij draga försorgh, at nödtorfftige skepp Eder i rättan tijdh tilhanda förordnas skola, som eder kunne till den orth öfwerföra, som J sielf begiähre. Wij besinne häriempte at med executionen af danske freden går mechta långsamt, så at uti dheer saker, som våre rationes så prævalera, at thee ähre allom evident, man lijkwål icke kan finna sigh eller fatta een convenable resolution. I synnerheet så difficulteres så mycket medh thee ryttare, som Danmark bör vigore pacis lewerera, och man söker allehanda undanflicht, dher dock J wete, at widh tractaten för desse ryttares richtigare lefwereringh, Wij eftergåfwo thee 2000 knechter. Effter nu Danmark intentionerat är een så anseende fremmande milice at behålla, som mycket kostar at entretenera i landet, helst när ingen fiende ähr, som gifwer härtill oorsaak, och Wij moste dertill förspöria, huru Beuningen icke kan af- eller underlåta ifrån sitt agg emot Oss, tagandes alle tillfällen i acht, som han kan sigh betiena medh, ty hade Wij edert sentiment här öfwer gierna hördt, hwadh förmeente orsaken därtill skulle vara, at Danmark så trögh är till executions wäret? Hvarföre och den fremmande milicen endteligen moste behållas? Hwad sådant skall hafwa at betyda, efter våre commissarier noch reent uth hafwa sagdt, at förr än the saker blifwe richtige, som förmedelst fredens rätte innehåll skole wärkställas, wår armée icke kan afmarchera? Wij twifle och intet, at Danmark noch kiänner den lasten, som bem:te wår armée medh sigh förer och undrer oss så mycket mehr, at the icke thet taga till siune och komme medh oss till sluuth; öfwer detta skulle Wij gierna förnimma edre tanckar och referere Oss i dheth öfrige på den berettelse, som General Gouverneuren Herr Steenbock så häri som annat wijd sin återkomst eder giörandes warder, och befalle eder etc. Giötheborg den 27 Maj 1658.

Corfitz Ulfeld till Carl X Gustaf.

2. Sire, Vostre Maiesté me commande dans sa lettre de dire mon advis, pourquoy les danois ne se desfont pas de leur milice estrangère. Tous les informations que j'ay pu avoir touchant cela disent, que ceux qui sont cause de cette guerre passée, craignant que les estats ne les mettent en question, pourquoy la ditte guerre a esté commencée, ils persuadent à sa Maiesté, que les estats ont envie de s'indiquer sa regence, ce qu'ils n'osent faire s'il demeure armé, mais la vraye raison est, qu'ils craignent de leurs propres actions. Mais qu'ils ayent envie d'inquieter qui que ce soit hors de leur estat, il n'y a rien à craindre de ce costé là; ie suis bien asseuré qu'aussitost que l'armée de V. M. aura pris sa marche et esloigne des pays du Roy, on desarmera; et la nécessité et autres raisons les y contraindront.

Je voye astheure que le traictement qu'on faict icy à la noblesse, en les esgalant aux autres estats de ces provinces avec les gabelles et sices, les rend extremement confus, plus que ie ne peux dire, ce qui ne portera nul profit à V. M. encores que ie sache bien qu'il s'en trouve des personnes qui en font une fort grande calculation au profit de V. M., mais puis qu'ils croyent par tels moyens de pouvoir dresser cet estat en une forme convenable, ie suis obligé de me taire et laisser faire à ceux qui ont le commendement et pouvoir d'y agir; cela scais ie bien que quand on a premièrement gagné les coeurs des subiects, que leur bourse ne manque iamais de suivre, mais ceux qui conseillent qu'on commence à dresser un estat par la bourse, ils me pardonneront, si ie leur dis, qu'ils sont bien esloignés du vray chemin, et le temps en fera demonstration, qu'ils n'ont pas bien calculé, mais cela pourra bien arriver, qu'ils effaroucheront par là ceux, qui ne sont pas encores gueres apprivoisés pour le peu de temps qu'il y a qu'on les possède. Il y a bien d'autres moyens plus faciles et plus douces pour arriver au but qu'on pretend, que ceux qu'on met astheure en practique; ie crains que V. M. au lieu d'un pays florissant aura un pays povere, et quand il sera necessaire de faire quelque bonne assistance à son roy et maistre, pour bonne volonté qu'ils en ayent, il ne sera plus en leur pouvoir. Je dis tout cecy nullement pour corriger les actions de personne et moins pour rien reformer, mais simplement pour le grand bien que ie desire aux interests de V. M. En ayant dict mon sentiment, j'ay faict mon debvoir, à quoy ie suis obligé et on ne pourra pas dire en après de moy: il voyait bien l'inconvénient qu'il en viendroit et il s'est teu et n'a rien dict. J'ay dict au general gouverneur amplement ce que suiura à cecy; pour ne paroistre à un esprit de contradiction, ie n'en fairay plus mention de rien; ayant dict et faict ce à quoy ie suis obligé au service de Vostre Maiesté, V. M. en ordonnera le tout à son bon plaisir.

Je comprends que la commission dans laquelle V. M. m'a employé icy est à la fin et qu'il y a d'autres qui ont commission et pouvoir de dresser ce qui peut rester; ainsi avec la bonne permission de Vostre Maiesté ie m'en retireray, & viuray en homme privé pour tacher de me pouvoir un peu remettre en santé, car la grande maladie que i'ay eu, m'a tellement debilité que ie ne suis pas propre ny aux voyages ny au traual; ce que ie pourrai faire cy après, le bon dieu en disposera, car ceux de mon age ayant eu uue telle secousse de maladie comme i'ay eu, tard ou iamais se remettent pour estre passés cette vigueur et forces qui falloient suivre le corps.

Si V. M. me fait la grace de me vouloir seulement tenir au nombre de ses serviteurs, autre titre ou autre charge ie ne demande point, afin que ie ne suis d'empêchement ou d'enuie à personne, et que l'enuie qui regne dans le monde ne trouve quelque chose à s'attacher, pour faire quelque sinistre interpretation ny de ma personne ny de mes actions ou negotiations, comme deja il m'a fallu gouster un petit eschantillon pour bonne et sincère intention que i'aye eu. Ie peux protester que de tout mon coeur ie desire de rendre des bons seruices à V. M., et ie croy, soit dict avec modestie, que ie le peux faire, si ma santé me le permet et que les enuieux ne m'en empêchent. Vale & viue diu ac feliciter.

De Vostre Maiesté

Le plus humble de ses obeissants seruiteurs
Malmoe le 16 de juin 1658. Cornifis Ullfeldt.

3. *Ur ransakningsprotokollet 1659.*

Anno 1659 dhen 17 Decembris, wore effterskrefne commissarier tilstüdes widh confrontationen uthi Grefwe Uhlefeltz huus:

H:s Excell:ce Herr Johan Gyllenstiärna, Hr Gustaf Posse, Hr Claas Råhlamb. Secret. Skunck, Assessor Gab. Gyllengripp, Assessor Magnus Schiller, Ass. Martinus Brenner, Ass. Ericus Drysenius.

Desslikest af dhe danske herremän, som här arresterade äre: Pååhl Uhrne, Lage Bilde, Steen Reetz, Otto Lindenow, Arildt Swab.

Uthaf rådet i Malmö Borgemästare Hans Hindersson. Borgemästare Jacob Claasson, Rådman Hans Åkesson, Rådm. Jacob Jacobson. — — — — —

Advocatus Regius sade, att grefwinnan hade skrifwet H:s Kongl. M:ts regalier förnär, i dhet hon uthi sin skrifftelige förklaringh hade infört, att den eden hennes herre uthaf landzens

inbyggarna här i Skåhne anammede, war icke efter Sweriges Rijhes lagh. *Grefwinnan* swarade, att hennes herre hade sielf conciperat samma edh, som för dhem stafwades, hwilken icke finnes uti Sweriges lagh. Henne regererades, att ehuru eden war conciperat, så böör hon utthydas efter Sweriges fundamental lagh, emedan hennes herre, hade dhet sielf uthi Roskildske tractaten betingat, att Sweriges fundamental lagh skulle uthi dhe cederade provincier observeras.

Advocaten proponerade och, att Grefwinnan ochså hade omrördt uthi hennes inlaga, att hennes herre war icke Kongl. Maj:ts vasall. *Grefwinnan* påstodh dhet sandt wara, emedan hennes herre icke hade giordt edh. Henne regererades, att dhen edh han å Kongl. Maj:tz wegnar anammede af undersåtarne här i landet, obligerade honom äfwen så högt, som han sielf hade sworet, men *Grefwinnan* sade, att dher war stoor åthskillnadh emellan att giöra edh och anamma edh. *Advocaten*: I Sverige är manerliget, att cantzeleren swärier först och sedan tager han eden emoth af undersåtherne, frågandes Grefwinnan, om icke alla dhe adelsmän och andra, som anten förewore eller här effter komma kunna i landet, som hafwa waret och än äre under Hans Kongl. Maj:ts protection och doch icke sworet, icke äre lijka medh dhe edsworne förbundne. *Grefwinnan*: när dhe sittaa bofaste här på landet, så motte dhe wara obligerade. *Advocaten*: eden, som skieer uthi huldningen, förobligerar så väl frånwarande som närwarande, födde som ofödde. *Grefwinnan*: hwar och under hwadh konungh och potentat hennes barn hade lust att sättia sigh nedh till boo, så blifwa dhe dhen medh troskap obligerade; sade wijdare, att hennes herre lijke stoor troskap hade bewist H:s Kongl. Maj:tt, som han hade aflagt sin edh. Henne swarades, hwarföre han då icke hade angifwet Måns Rosenkrantz'es godz, som stodh uti hennes huus. Hon sade, dhet wara dher nedsatt, för än han kom dijt i huuset. Der henne regererades, att H:s Kongl. M:tt igenom placat hade strengeligen befallat, att hwem som wiste något fienteligt godz, han skulle dhet angifwa, swarade hon dhet placat wara allenast för borgarne i stadhen och gick henne icke an. *Advocaten* frågade, om icke Grefwen war H:s Kongl. M:tz tiehnere? *Grefwinnan* swarade: dhet icke wara så wäl. *Advocaten*: hwarföre Hr Grefwen då hade emothtaget dhen beställningsfullmachten honom är gifwen af Kongl. M:tt, hwilcken blef uppläsen? Hoon swarade, dhet wore allenast ett contract emellan Kongl. M:tt och hennes herre. Men alle conditionerne blefwe icke tillfyllestgjorde. Frågades hwadh då feeltes. *Grefwinnan*: honom blef lofwat, han skulle få sin förra charge igen. *Advocaten*: hade han det begiärat, så hade dhet waret H:s K. M:t så lätt som alt dhet andra. *Grefwinnan*: wi begiärte dhet intet, elliest tackade hoon Kongl. M:tt, att contractet war nogsampt tillfyllest giordt,

och hade dhett då medh frijdz sluthet en ända. *Herr Rålbamb* sadhe: till fredstractaten hade H:r Grefwen en special fullmacht, hwilket medh frijdzslutet ändades, men denne fullmacht hade wijdare utseende. *Herr Rijkz Rådet Gyllenstierna*: i denne nu upläste fullmacht förmähles om Kongl. M:tt, dess gemähl, lijfzarfwingar och Sweriges crono, hwilket icke kunde restringeras allena till dhen Rodskildske fridztractaten. Hwarpå *Grefwinnan* en sådan discurs formerade: hade min herre effter förbemelte fullmacht än waret uthi H:s Kongl. Maj:tz tjenst, så hade H:s Kongl. M:tt icke haft behof effter sluthen fredh här i Malmö att fråga min herre, hwadh han wille taga sigh före, och hwarest han wille sättia sigh nedh; hwarpå min herre swarade sigh gerna willia tiähna H:s Kongl. M:tz, om han kunde blifwa effter sitt ståndh accomoderat, hwilket honom då lofwades ifrån Giötheborgh; men sedhan Kongl. M:tt kom dher ifrån igen, war dess nådh emoth hennes herre och henne mycket förändrat, men *Advocaten* bewijste medh Kongl. M:ttts eget bref ifrån Giötheborgh till Grefwen af den 2 Aprilis, H:s Kongl. M:ts Nåde intet wara förendrat på dhe tijder. *Grefwinnan* swarade, att många fattade afund till dhen nådh H:s Kongl. M:tt bewijste hennes herre, ibland hwilcke Grefwe Stenboch war dhen förste, som hennes herre hoos Kongl. M:tt hade förfört, derföre kunde hon tro, att dhen beställningh, som Kongl. M:tt lofwade hennes herre ifrån Giötheborgh, blef icke wijdare ihugkommen. *Advocaten*: Hans Kongl. M:tt kunde icke skicka Herr Grefwen fullmachten eller beställningen hem i huset, uthan Grefwen borde föllia Hans Kongl. M:ttts kallelsebref af dhen 26 Maj och mötha Kongl. M:tt i Pommern, der Kongl. M:tt war sinnadh att giöra honom till General Gouverneur och Extraordinarie Ambassadeur i Tyskland. *Grefwinnan* sade, att siukdommen förhindrade honom dhett, men att hennes herre icke upwachta H:s K. M:tt, när H:s M:tt war här i neigden, förorsakade dhett, att Taubenfeldt hade henne tillkiännagifwet effter Grefwe Stenbochs ordre, att hennes herre icke skulle komma dijt. *Hr Råhlamb*: Taubenfeldt hade ingen commission att förbiuda honom komma till H:s Kongl. M:tt, uthan att innehålla medh sine prejudicerlige discursur emoth Kongl. M:ts actioner. *Grefwinnan*: hade Hans Kongl. M:tt hållet honom för sin tiänare, hade han wäl befalt honom i brefwet komma dijt och icke brukat dhe ordh: "om edher behagade komma etc." *Advocaten*: effter H:s K. M:tt icke war förwisstet om Herr Grefwens hälsas tilståndh, dy sätter Kongl. M:tt i brefwet: "om hans hälssa kunde tählat och honom behagade komma." *Hr Råhlamb*: när man seer till ingången på brefwet, så kallar H:s Kongl. M:tt Hr Grefwen troo man, dhett man icke gör uthan sine tiänare. *Grefwinnan*: Hans Kongl. M:ts affection emoth hennes herre war mycket godh, intildess han blef förfördh hoos H:s Kongl. M:tt; sadhe, att brefwet war mycket

nådigt skrefwet; berättades att dhen tijdh Gref Steenboch kom till hennes herre medh Hans Kongl. M:ts bref och wälbemälte Steenboch war bortgången, läth hennes herre henne see detta bref, säijandes:” dhet är mycket, nu hafwer Gref Steenboch suttet hoos migh i två tijmar, och icke talt dhet ringeste om dhet H:s Kongl. M:tt uthi brefwet omrörer, och Gref Steenboch war befallat för honom att omtahla.”

Hennes herre hade och berättat, att H:s Kongl. M:tt sielf i Giötheborgh hade försvarat honom emoth dhem, som honom beskyllade för att han bättre skulle hafwa kunnat gjort wid tractaten och betingat än mera.

Hwad Sahl. Herr Christer Bondes vittnesbördh angår, låther hoon dhen beroo uthi sin estime, effter han är dödh.

Herr Gustaf Posse berättade, att sahl. herr Christer Bonde i sin dödztundh betygade, att han uthi trenne thing isynnerhet hadhe ett reent samwete, nembl. 1) öfwer dhet han aldrih hafwer missundt någon sin lycka 2) icke angifwit någon oskyldigh för H:s Kongl. M:tt. *Grefwinman* swarade dhet wara wäl.

Advocaten: Gref. Steenboch och sahl. Herr Christer Bonde kunde intet hafwa förfört hennes herre för Kongl. M:tt; ty sådanne discurser hafwer Herr Grefwen fört medh Mörner, Dahlbergh och Chambres. *Grefwinman* sade sigh willia swara skriffteligen dherpå, säijandes att dhet nogh war sant, att mycket öfwerwäldh föröfwades och blef ostraffat. Grefwe Gabriel Oxenstiernes, Rijkzmarskalckens, hofmäster och flere hans folk hade låthet pijska en hennes herres fätter ihähl i Juthland. Rytterne föröfwade i grefweskapet Syllesborgh stort öfwerwäldh. Dhet bleff klagat, men aldrih straffat. Dher medh skildes Rätten åth.

4. *Den Kongl. Commissorial Rättens sentens och domb uthi den högmålss saak, som å Kongl. Maj:tz wegnar Advocatus Regius Magnus Larsson ratione officii i detta måhl anstält hafwer emot Grefwe Corvitz Uhlefäldt, så och hanss Grefwinna Fru Leonora Christina in puncto læsæ Maiestatis; decreterat i Malmö den 23 December Anno 1659.*

Uthaf dhe skiäl och wittnen, som in Actis producerade äre, ehrkenner Rätten, att ehuru wäl Grefwinnan, Fru Leonora Christina, söker att undwijka denne process förmedelst den förklaring, som hon uthi sin herres siuckdomb säger sigh giöra till H:s Kongl. Maj:t, med hvilken han icke wille gåå till rätta, således exciperandes emot alt det som må heetha form af process; men lijckwäl in effectu alle tillmählen och beskyllningar förläggia will igenom sins herres undanleedande och exempterande ifrån sin trooheetz plicht, som wore han hwarcken Kongl. Maj:tz undersåthare eller vasal, iämwäl och förkastar alle framdragne witten, som dhe dels icke wore vittnesföhere, dels och afundsmän, iempte

andre undanflyckter, som hon widlöffteligen deducerar; icke dess mindre, emädan högstbem:te Kongl. Maj:t dhe grofwe beskylningar, som hr Grefwen tillwites, underkastar ordentlige dommare, effter beskrefwen lagh, att dömma uthöfwer, hwaruthinnan alle tienlige medel så till defension som accusation parterne ähre tillätne wordne; det som nu och praxis uthi alle wälbestälte regementen och serdeless Kongl. Maj:tz regalier och des rikkes prærogativer förmå, att uthi sliکه brott ingen egenwilligh och olageligh inwändingh till justitiens förkleningh må tillstädiass, hälst der Grefwinnan sigh processen oppå ofwanberörde sätt antaget och den widlöffteligen uthfört hafwer, då och henne blef åthskillige reesor förundt att bruka hwad fullmechtigh henne hälst i denne saak behagade; här och uthi detta crimine kommer förnembliگt den obligation i betrachtende, som skeer in hoc puncto ex delicto, att oachtat hwariehanda exception, så måste den plichta effter den lagh, som allmen är under den öfwerheet der gierningen är föröfwat; här bredewijd och dess uthan Grefwen, oppå hanss eget inständige ansökiande, med serdeless bestälning af den 10 Julij 1657 i Stralsund iempte grefweskap och andre beneficier af H:s Kongl. Maj:t är benådat, hwaruthinnan han per expressum förbindess altid att bewijssa högstbem:te H:s Kongl. Maj:t, Hens Maj:t Drottningen, H:s Kongl. Högheet Rijkens Arffurste och Sweriges Crono all huld- och trooskap, all skada och förderf i tid afwäria, och i stället alt det gott wore styrekia och befordra; som han nu fast annorledess sigh teedt och bewijsat hafwer med stormenss förkundigande hooss fienden i Kiöpenhamn, så och flottanss ruinerande i Landscrona hamn, det hemblige förstånd han igenom Bartholomæum Michelssonu hafwer sökt hooss Kongen i Dannemarck, så wäll som der han uthur tiensten icke war licentierat, begert ett otidigt reesepass, äfwen wed den tid på hwilken någre conspiranter uthi anslaget på Malmö blefwe uppenbarade, hwar uthaf icke ringa apprehension må aftagass, gifwit fiendenss partie åthskillige consilia wed handen till H:s Kongl. Maj:tz och rikkesens merckelige skada; så och andre wedertwärtige discourser med allehanda folck plägat, at iniaga uthi undersåtharness gemyther kleenmodigheet som och giöra hooss dhem och heela wärlden H:s Kongl. Maj:tz actioner förhatlige, såssom alt detta wittnenss attestata uthtryckeligen i boockstafwen beröra; in summa teedt sigh i alle mätto geenwördig emot det som wore till H:s Kongl. Maj:tz, fädernesslandetz och gemene bästas befordingh, hwar uthaf intet annat än misshagh och motwillia är spordt —: ty är Grefwe Uhlefäldt, som hwarcken i sitt wälstånd eij heller och sedermehra Grefwinnan dhe laglige wittnens skiäl och skriffter har kunnat wedergiöra och förläggia, eenkannerligen den eene, Bartholomæus Michelson, sin redelige uthsagu oförändrat i lifstijden och yttermehra med sitt blod bekräfftat och

förseglat hafwer, fördenskull det och effter det 17 cap: Jord. B. StL. bör kraftigt hållas; andre desslijkst, som han hafwer bekiändt oppå, weed hanss bekiännelse stadigt stått och den samtycht. — af ofwantalde skiäl. förfallen till det straff som det 8 cap. HöghM. B. LL. så och det 9 cap. Kong. B. LL. innehålla, men fru Grefwinnan för sine obetänksame comportementer om passets ansökiande af Kongen i Danmarck, så wäll som mundt- och skrifftelig communication med Kongen i Dannemarckz uthkunskapare, Bartholomæus Michelson, samt annat mehra som acta uthwijsser, skyldigh att wara uthi högstbemälte H:s Kongl. Maj:tz onåde. Hwarföre han och under mehrehögtbemälte H:s Kongl. Maj:tz eget arbitrium i underdånigheet heemskiuthess. Och sidst förblifwer denne kongl. commissorial rätten uthi den mening, att för tiden denne definitive öfwer honom, såsom nu siuker, icke pronunceras må, uthan der han antingen till hälssan restituera-des eller och hädandödde, och han sigh sielf eller hanss arfwingar honom med inge andre tänkwärde och lagligare skiäl kunde undleeda; då sådan denne rättenss domb måtte publiceras, i medlertijdh arresten continueras på dheerass perssohner och godzen sequestreras. Och sådant alt mädh rätta, actum ut supra.

SEVEDH BÅÅT. GUSTAVUS BIELKE. JOHAN GYLLENSTIERNA. GUSTAFF POSSE. CLAS RÅLAMB. G. H. TAUBENFELDT. NICOLAUS SKUNCK. SAMUEL SCHILLERFELDT. JOHAN LAGERCHRONA. GABRIEL G. GRIIP. MAGNUS SCHILLER. MARTIN BRENNER. JACOBUS LITTMAN. ERICUS DRYSENIUS.

Johannes Schäder.
Reg. Comm. Jud. Secret
m. ppria.

5. *Kongl. Maj:tz till Swerige nådigste Resolution, angående Hr Grefwe Corfitz Uhlefeldt. Actum Stockholm den 7 Julij 1660.*

Ehuruwål Grefwe Uhlefeldtz saak är Kongl. M:tz ensaak, lijkwål och emädan så the herrar, hwilke af the tree stater Frankrike, Engeland och Holland, hafwer sigh widh dhet nys oprättade fredzwärket i Danmarck för mediatorer bruka låtit, som och hr Hannibal Seestedt såsom een swåger, för hans eliberation och frijheet intercedera och bedia, och hans grefwinna desslijkst underdånigst hoos H:s Maj:tt Sweriges ånkiedrätning här om supplicerar; ty hafwer H:s Kongl. Maj:t af medfödd mildheet honom, Grefwe Uhlefeldt och hans huus, medh nådher ansedt, icke willandes hans saak medh högsta vigeur exaggerera, uthan denne frijdefulle freedztijdh till godo niuta låta, och fördenskull i nådher resolverat, at när hr grefwe Corfitz Uhlefeldt gifwer högstbemälte

Kongl. M:t och Sweriges rijke nöjjachtigh försäkringh och caution, at han eller hans huus här effter intet emoot Kongl. M:t och dess rikkes wällfärdh i ordh eller gärningar directe eller per indirectum stämpla will, uthan at han som en Kongl. Majj:tz undersåthe och fordom Kongl. M:tz sahl. herfadens Konungh Carl Gustafz höglöflich i åminnelse, förnehme minister, sigh förhålla will och skal, tilsäjjer Kongl. M:t honom och hans huus sin Kongl. ynnest och nådhe, förgiätandes hwadh af honom kan tilförenne passerat wara, och i det öfriga honom så hantera, at han skal orsak hafwa Kongl. M:tz genereusitet tacksamligen at erkänna och berömma. Till den ände will och Kongl. M:t sine uthi Skåne warande commissarier beordra, at the om ofwanbemälte caution och försäkringh medh Grefwe Uhlefeldt, eller der han än så opassligh är, at han icke förmår och mechtar det at giöra, då medh hans grefwinna handla skole, så at man där på säkert byggia kan, doch at så snart hr grefwe Uhlefeldt restitueras och kommer till hällssan igen, han då sielf denne caution och försäkringh underskrifwer och uthfaster, så at när detta förättat är, grefwe Uhlefeldt må af sin arrest delibereras och på frij foot ställas. Actum ut supra. Uppå högtbemälte H:s Kongl. M:tz respective wår älskelige käre hr sons så och allernådigste Konunghz och Herres wägnar.

PÄR BRAHE. LARS KAGG. SEVEDH BÅÅT. HERMAN FLEMMINGH. GUSTAVUS BIELCKE. CARL MÖRNER. GABRIEL OXENSTIERNA GABRIELSSON. WILHELM TAUBE. ARFUIDUS FORBUS. CLAS TOTT. GUSTAFF HORN EWERTSSON. AXEL SPARRE. JOHAN ROSENHANE. GUSTAVUS SOOP. NICOLAUS BRAHE. CHRISTER HORN. BENGT HORN. SCHWANTE BANEER. KNUTH KURCK. GUSTAFF POSSE. JÖRAN FLEMMINGH. LORENTZ CREUTZ.
ED. EHRENSTEEN.

6. *Bref och skrifter till svenska regeringen från Corfitz Ulfeld under hans sista landsflyktsår.*

a) *Till Carl XI.*

Stoermectigste, Høybaarne Fyrste, Allernaadigste Herre och Konning,

Eders Kongl. Majjstet wille sig allernaadigst stille for øygne mig som en ulyckelig, der aff falske angiffuere uskyldeligen udi Eders Kongl. Majj:ts Her Faders höijlowligen ihukommelses tid er blewed forfult och sig aller naadigst erindre, att da och min uskyldighed kom for dagsens lys, saa och aff min derpaa fulte store ulycke (alt for mögid for mig) bleff confirmerid, dend ustandene trengsel och dett mögid haarde unde skulle vere til att forglemme, der som ieg derved Eders Kongl. Majj:ts naade igienn kunde erlange, huorom ieg paa det aller underdanigste giör an-

sögning och ydmygeligen ombeder, att Eders Kongl. Maj:st ville verdiges til mig igien udi sin naade att annamme, och till ett naadis tegen mich mit forholdene gods och anden formue, som mig er bleven fratagen, naadigst igien lade restituere och mich lade vere fölgactig.

Saadan kongelig beviste naade forplicer mich de kongelig rettferdigheds navn offuer alt att udbrede och mig stedze obligerer att förbliffue.

Allernaadigste Here och Konning,
Eders Kongl. Maj:ts.

Bryg udi Flandren
den 17 Septemb. 1662.

Underdanige tienner
CORFITZ GREFWE AFF ULLFFELDT.

b) *Till enkedrottning Hedvig Eleonora.*

Durchlauchtigste, grossmächtigste Fürstinn, allergnädigste Königin und Frau,

Die hohen Tugenden Ihrer Königl. Mayestät, welche nicht zugeben, dass das Anbringen des bittfälligen in Ungnaden aufgenommen, zudem die Versicherung, dass Ihr Königl. Mayst. meine Unschuld gnädigst kund und offenbar, macht mich so kühn, dass Ich die Freiheit gebrauche an Ihr Königl. Mayst. auf unterthänigste zu suppliciren und bitten, dass Ihr Königl. Mayst. meine unterthänigste Ansuchung, die ich an Ihr Mayst den König gethan allergnädigst wollen belieben zu favorisiren und gnädigst verhelffen, dass mir das Meinige in Gnaden möge restituirt werden. Solche grosse Gnade werde ich die Zeit meines Lebens wissen hoch zu rühmen und mich obligiren zu verbleiben.

Allergnädigste Königin,
Ihrer Maystät,

Brug in Flandern
den 17 Sept. 1662.

Allerunterthänigster Diener
und Knecht
CORFITZ GRAF VON ULLFFELDT.

c) *Memorial touchant l'affaire de son excellence le comte
D'Ulfeldt*

(*inlemdt till svenska regeringen af Chr. Sleun.*)

1. Il sert d'un fondement très veritable et convainquant, que son excellence mon maitre n'a jamais commis ny crime ny aucune mauvaise et lasche action contre la couronne de Suède et qu'il n'a jamais eu l'intention, ny moindre pensée de nuire à l'interest

de la couronne, et pour vaincre cette verité il appelle serieusement en témoin DIEV et sa bonne conscience.

2. Quelle exacte recherche qu'on a fait dans le procès à Malmoe, ou son excellence étoit espïé, observé, considéré du front jusques au coeur, jamais a-t-on trouvé aucune prise juste sur luy ou quelque preuve contre luy, mais tout dont il étoit insimulé, n'étoit que chose concertée, et controuvée des petits ministres qui languissoient faire fortune et bourse par sa ruine; ils sont les mêmes, qui luy ont procuré la disgrâce auprès de Sa Majesté de glorieuse mémoire par leur medisance sous le pretexte noir: que son excellence mon maitre étoit d'intelligence avec les ennemis de Sa Majesté, mais comme son genereux naturel est incapable d'une telle et de toute vilainie, ainsy n'en a-t-on jamais pu produire quelque preuve valable, et les actions de son excellence mon maitre declarent bien le contraire. Et pour demonstrer plus au vif cette verité il en peut provoquer à ses envieux mêmes et à tous ceux à qui se peut étendre cette soupçon, qui rendent témoignage assez libre, que son excellence le comte D'Ulfeldt n'a jamais eu d'intelligence avec eux en prejudice de la couronne de Suède durant la dernière guerre, et on a fait cette declaration pour l'innocence du comte D'Ulfeldt à Copenhague à un homme de qualité, un conseiller d'état de Suède, qui peut rendre témoignage convainquant de cette verité. Au reste les traitemens rudes et insupportables, qu'il a reçue à l'autre coté, ne présument guère de caresse, ny des effets d'une intelligence secrète et aymiable; il demeure donc positivement vray, que tout ce que les envieux ont produit à tort contre son excellence mon maitre n'est fondé que sur des soupçons et sur des recherches controuvées et fausses, et sur des medisances des petits gens, si minces et deliées, que le mensonge paroist au travers.

3. Enfin le comte D'Ulfeldt, se voyant dans un arrest dur et dans un état miserable à Malmoe, si indignement persecuté de ses envieux, principalement de ceux, qui languissaient faire proye et profiter de sa ruine, y tombe malade dans une epilepsie grande, et puisque les depits et les affronts indignes à un tel cavalier, qu'on luy faisoit avaller tous les jours, les renouvelant avec l'aurore, comme des vrais entretiens de ce mal augmentaient sa maladie de sorte, qu'il perdoit la parole quelque temps, la genereuse Comtesse Madame Eleonore avoit bien besoin alors d'avoir l'esprit et le courage present. Cette genereuse Dame, quoy qu'elle étoit très sensiblement affligée du miserable accident de son mary malade, neantmoins étoit elle obligée de repondre en procès aux juges et procureurs à plus que de dix bouches, et à tous ceux qui prenoient plaisir de s'opposer et de plaider contre elle, et selon l'apparence étoit elle opprimée de la violence de ses adversaires, si Dieu, l'innocence et la justiee n'avoit été de sa partie. Les envieux, à

fin d'en tirer plus d'aigreur que de preuve, ont fort mal expliqué cette maladie et ce silence comme chose feinte. *Nec tantum ex actione et verbis, sed et ex silentio crimen.* Toutes choses ont deux anses, on les peut prendre par quel on veut, et la raison n'est plus ancienne que l'antiraison. Moy je puis rendre témoignage en honneste homme, avec plus de ses domestiques et des autres, que son excellence mon maitre ne fut que trop misérablement affligé de cette maladie tellement qu'il n'a pû point parler de long temps, mais après, le bon Dieu lui restitua sa grace. Et puis qu'il trouva sa conscience libre et bonne, il n'a point voulu faire ce que l'on dit des Thraces sauvages et impertinants, qui, quand il tonne et éclaire et que les nuages troublent l'air, se mettent à tirer flesches contre ciel, pour ranger Dieu à la raison. Son excellence mon maitre, par un ressentiment des respects, ne trouvoit point à propos, ny convenable de mettre en doute et en procès l'obéissance et les très humbles respects, qu'il devoit à une puissance souveraine; et puis que Madame sa comtesse Eleonore avait répondu avec suffisance à toutes les objections et instances, son excellence se resolve de se soumettre plustôt à souffrir genereusement tout ce que le bon Dieu, et Sa Majesté de glorieuse mémoire, determineroit de son sort, que de plaider inutilement contre cette puissance souveraine.

4. Que son excellence mon maitre s'est retiré de l'arrest de Malmoe lors qu'il estoit absous de toute l'action par Sa Majesté de glor. m. et de la regence de Suède, c'est le plus grand, et le plus cruel coup, qui luy pouvoit arriver pour achever sa ruine et son malheur. Et peut-être y a-t-il de finesse cachée des envieux la dessous, qui se decouvrira à son tems. Son excellence mon maitre étant ignorant tout à fait de son absolution et restitution, s'est retiré par une raison très juste et pardonnable: *ex justo ac legitimo metu, qui omni jure excusat.* Car l'ambassadeur de France et celui d'Angleterre, et ceux, qui avoient la negotiation de son affaire entre les mains, l'assuroient positivement qu'il n'y avoit rien à esperer pour luy que l'extremité. Monsieur Sidney, ambassadeur d'Angleterre, avertissoit son excellence mon maitre en amy expressement que s'il pouvoit trouver quelque remède à se sauver, qu'il ne devoit point attendre son dernier malheur, et cela bientôt sans s'amuser. Quelques autres écrivoient, qu'il y avoit un vaisseau prest, qui viendra à Malmoe, pour porter son excellence mon maitre avec sa comtesse en Finlande et specialement à Notteboe ¹⁾ dans une prison eternelle. Le nom du vaisseau et du capitain leur fust nommé, et ce vaisseau même avec le capitain nommé arriva à Malmoe, et le bruit public courroit par toute la ville, que ce vaisseau étoit venu à dessein prendre le comte D'Ulfeldt avec sa

¹⁾ Nöteborg.

comtesse pour les porter à Notteboe dans une prison eternelle. Son excellence Hannibal Sehestedt, de même comme les autres deux ambassadeurs nommés, écrivoit telles lettres de Stockholm à Madame Eleonore, comtesse d'Ulfeldt, qui estoient remplies plutôt des menaces, et des disgraces que d'aucune ou de moindre esperance du monde. Il écrivoit ouvertement, qu'il n'y avoit rien à esperer pour eux en Suède, dont il feroit plus ample relation à son retour de Stockholm. Si ces ambassadeurs ont été trompés par quelque finesse pour achever la ruine et pour précipiter son excellence mon maitre dans l'abyme du malheur à fin qu'il ne pouvoit se relever jamais, au lieu qu'il devoit jouir de la grace et de sa liberté et d'une entière restitution resolue par la gracieuse clemence de sa Majesté de glorieuse memoire et de la regence de Suède, son excellence mon maitre n'en a pu rien savoir. Il n'étoit pas pourtant raisonnable de negliger des avis de telle nature et de telle importance, principalement qui se dressoient des mains des cavaliers, qui avoient entrepris d'aider et negotier ses affaires à la cour et de luy procurer sa liberté, dont l'ambassadeur de France avoit ordre exprès de la cour de France. Après la paix faite on les traita plus rudement dans l'arrest à Malmoe que durant la guerre, et les envieux ne negligeoient point la commodité de leur faire beaucoup de dépit et des insolences dont Sa Majesté de gl. m. et la regence ne scavoit rien. On ne vouloit plus permettre qu' auparavant, que les soeurs de Madame ou nul de ces amys la puissent voir innocemment; enfin toutes les procedures ne marquoient que de malheur et de ruine sans remède. Ce coup horrible, c'est à dire d'être forcé à finir sa vie et ses jours misérablement dans une prison eternelle, comme il est fort apprehensif, ainsy est il capable de mettre en desespoir le plus innocent, et le plus genereux du monde, joinct telles circonstances precises; et telle et semblable necessité pousse à embrasser les moyens, que l'occasion présente à garantir sa vie et sa liberté; et tous les effets d'une cause si naturelle et juste sont de même innocents et justes.

Omnis enim honesta ratio est expediendæ salutis.

5. Touchant ce point que son excellence mon maitre a fait presenter la lettre de donation de la comté Syllsborg à Sa Majesté de gl. m. ce n'est qu'il l'a voulu quitter par mépris et dedain de la donation royale, comme les envieux l'interpretent à tort, mais il cherchoit seulement par la grace de sa Majesté de gl. m. une permutation et cela par des raisons très importantes, et par dessein et necessité de se conserver. Or en cette comté il y a toujours eu des sujets très mechants et des paysans presque indomtables et surtout mutins et seditieux, et durant la guerre ils ont commis mille insolences, de sorte que les gouverneurs de Christianstadt et de Christianople s'en sont plaint tout haut auprès de Sa Majesté de gl. m., se dechargeant sur son excellence mon maitre de ses

mutineries et des desordres qu'y arrivoient; quelques autres ont pris l'occasion de noircir et criminer son excellence mon maitre, et d'aigrir Sa Majesté contre luy, que son excellence comme propriétaire animoit les insolences de ses paysans par connivence, au prejudice de Sa Majesté et de la couronne de Suède, et qu'il ne contribuoit point assez de son coté pour tenir ces gens en bride. Calumniare audacter semper aliquid hæret. Enfin l'affaire est reduit à tel poinct, qu'à l'ordre de Sa Majesté de gl. m. et à conseil de son excellence mon maitre, on y envoie quelque troupe des soldats avec de canons, à fin de briser la malice et les insolences de ces paysans et de les reduire en ordre, mais tout cela ne profita guère. Après peu, cette canaille mutinée recommence à la coutume avec d'autant d'insolence qu'auparavant, et puisque c'étoit affaire très dangereuse et que ce lieu frontière étoit de grande importance pour Sa Majesté, principalement durant la guerre, car l'ennemy se pouvoit servir de l'occasion de ces desordres et des habitants mutins et desobeissants et du lieu frontière très propre pour y jeter des troupes, à troubler tout le pays de Schaane, mon maitre, considerant alors plus l'interest public et celuy de Sa Majesté, que son propre, et pour eviter tout le soupçon et les filets que les envieux luy tendoient de ce coté là, et pour être libre des accidens funestes qui eussent pu arriver, si l'ennemy avoit été vigilant alors, il se resolve de demander une permutation et de remettre cette comté Sylsborg avec des très humbles respects entre les mains et à la disposition royale de Sa Majesté de gl. m., tachant de prévenir le malheur et la ruine que les envieux luy machinoient et qu'ils lui ont procuré; mais le coup étoit fatal et on ne scait jamais decliner ce que le bon Dieu a déterminé de notre sort et sur nous. Pour mettre donc cette resolution en effet, son excellence mon maitre fait presenter la lettre royale de la comté Syllsborg à Sa Majesté de gl. m. par Mons:r Coyet, conseiller d'Etat, le priant de negotier l'affaire auprès de Sa Majesté, de sorte qu'il seroit delivré d'une pièce qui luy étoit chargé et dangereuse de la dite façon, mais avec condition, que Sa Majesté luy donnoit un equivalent ailleurs, ou une somme de l'argent, qu'il plairoit à ordonner à Sa Majesté. C'est la véritable et ingénüe relation de cette affaire passée et le motif unique, qui pousoit son excellence mon maitre a chercher une permutation. Il y a encore en temoignage irreprochable les lettres de mon maitre en original, qu'il a écrit pour ce sujet à Mons:r Coyet, conseiller de Sa Majesté, et ce seigneur, comme il a des vertus et des qualités, témoignera le même, rem ita, nec aliter gestam. Et outre que la dite comté luy étoit pièce dangereuse et à charge, on luy jouoit mille tours et traverses pour le guetter. Le commandant de Christianstadt ouvroit les lettres de son excellence mon maitre, qu'il écrivoit à son homme ou à son procureur de

Syllsborg, comme aussi celles que les procureurs dressoient à son excellence mon maitre, et les gardoit ou les faisoit livrer ou supprimer à sa discretion et caprices tellement, que son excellence mon maitre ne voyoit que trop clairement qu'il étoit malicieusement observé comme criminel. Pour éviter donc les dites soupçons, les dangers et les filets, qu'on luy tendoit de ce côté là, la nécessité luy fit prendre enfin resolution de chercher quelque permutation ailleurs par la grace de Sa Majesté de gl. m. et de présenter cette comté Syllsborg frontière, dangereuse et penible à disposition de Sa Majesté.

6. Les envieux tirent des soupçons sinistres de ce que son excellence mon maitre s'est retiré, abandonnant la cour, et tachent d'en tirer quelque apparence d'une mauvaise intention contre Sa Majesté de gl. m. — Son excellence le comte d'Ulfeldt n'a point quitté la cour, mais la cour le quitta, et il étoit bien obligé de s'en retirer quelque temps, puisqu'il voyoit à son grand prejudice et dommage, que ses envieux étoient puissants sur l'esprit de Sa Majesté de gl. m. et que ceux qui fabriquoient sa ruine, ne cessèrent de le poursuivre à tort. Pour cela je tiendray plustot le contraire, car celui qui a mauvaise intention contre quelque etat, se garde bien de se retirer de la cour et du conseil: il la frequente plustot, non seulement pour éviter les soupçons, mais pour penetrer mieux l'intention et les conseils. Mais telle et semblable lacheté n'entre jamais les ames genereuses, ny celle de mon maitre. C'est luy, qui s'est toujours comporté en cavalier, qui a temoigné et qui temoigne toujours bonne volonté de rendre des très humbles services à Sa Majesté et à la couronne de Suède, dont il a produit des preuves evidentes et des bons et utiles effets, et cela encore à grande et irreparable perte de sa santé et quelques de ses biens. Et c'est le motif et la cause unique, qui le charge de jour en jour plus de haine et des persecutions grandes, inouies et epouvantables sans exemple; dans sa miserable prison sur Bornholm, on n'a pu rien luy reprocher, ny luy objecter chose du monde, que cette cause unique: d'avoir servy à la couronne de Suède.

7. Et puis qu'on voyt clairement, que tout ce dont son excellence mon maitre est insimulé n'est que calomnie, medisance noire et soupçons sans fondement et sans probabilité, choses concertées sans aucune solidité et controuvées des envieux et des gens qui trouverent commode de tendre filets à pescher dans cette eau troublée, et que son excellence mon maitre n'est jamais trouvé coupable, et par consequent jamais condamné, du contraire son excellence le comte d'Ulfeldt est absous entièrement une fois de toute l'action par la grace et clemence de Sa Majesté de gl. m. et par la juste sentence prononcée de toute la regence de Suède, je suis bien assuré que Sa Majesté et la regence n'est que trop genereuse de revoquer cette juste sentence, prononcée, approuvée,

et ratifiée par la très venerable dernière, comme sainte et inviolable volonté de Sa Majesté, *CHARLES GUSTAF* de gl. m., ce qui ne se peut pas faire sans prejudice de Sa Majesté defunct de gl. m. ny sans ruine de son excellence mon maitre. Et je ne sçays point esperer, que l'on permettra que son excellence mon maitre sera entièrement ruiné et depouillé indignement et de son honneur et de ses biens dans ce royaume icy, à cause d'avoir servy à la couronne de Suède, et que l'on fera souffrir, non seulement à sa propre personne, mais à tous ses descendants le dur effet et la peine d'un crime, qui n'est ny peut jamais être eprouvé, pour n'avoir jamais été commis, ny dont son excellence mon maitre ne sera jamais convaincu.

8. C'est pourquoi je ne doute point, que la justice emportera sur des raisons apparentes, concertées et feintes des envieux medisans qui chancellent sans fondement et qui n'ont point de solidité à subsister, et je ne puis qu'esperer par la haute faveur et assistance de Votre Excellence, que d'emporter bonne expedition et d'obtenir benigne et favorable reponse sur les deux supplications, que son excellence mon maitre à fait presenter très humblement à Leur Majestés et que l'on jugera equitalement de cette affaire.

Quale enim judicium in alios ferimque tale nobis in pari causa a DEO est expectandum: ut inquit supremus ac summus iudex.

9. Au reste je demande très humblement que votre excellence ne veut point prendre cecy de ma main, comme si j'entreprendrais de disputer le droit et de faire justification de la cause de son excellence mon maitre; à cela je n'ay de l'ordre point de tout, ny de l'instruction, et la cordiale connoissance de mon peu me defend entierement d'entamer une affaire de telle importance, qui surpasse ma force et ma capacité. Son excellence mon maitre ayme mieux, comme il a toujours fait, de se ployer plustot sous la gracieuse clemence de Sa Majesté et sous la genereuse bonté de la regence, que de se roidir inutilement à la defense de son innocence; ce n'est que pour demonstrer plus au clair à votre excellence de quelle detestable mechanceté et malice son excellence mon maitre est environné, et de quelle indigne façon il est opprimé, à fin que votre excellence en aye plus de lumière et connoissance pour redresser l'affaire et pour tendre le bras fort à son excellence mon maitre, à fin de le relever de ce coup fatal. Comme la suffisance de votre excellence est grande, ainsy suis-je assuré, que votre excellence me veut et peut assister par sa faveur, que j'obtiens bonne expedition et benigne et favorable reponse sur les deux supplications de son excellence mon maitre à leur Majestés, à fin que les souffrances aigres et rudes de ce cavalier malheureux peuvent être soulagées et adoucies par la clemence et grace royale de Sa Majesté, et par la genereuse bonté de la regence. Votre excellence a matière entre ses mains d'appuyer et d'eriger une

illustre maison ruineuse et sans crime malheureuse, d'ou on tirera de belles et rares piéces et precautions d'enrichir et garantir les nouveaux bastiments. La perte est irreparable d'abandonner ou negliger un cavalier de grand esprit et de telle capacité; car je suis fort assuré que ce cavalier a encore des moyens et grands desseins (et à present plus que jamais) de rendre à la couronne de Suède des grands et très utiles services en très humble recompense de sa restitution, dont il temoignera des preuves evidentes et det effets très utiles, et il aura en particulier une eternelle obligation à votre excellence. Et moy, je tribueray à votre excellence l'effet d'une heureuse et bonne expedition, comme celuy, qui cherche avec des très humbles respects la glorieuse qualité d'être

à Stochholm le 27 de l'Octobre 1663

de votre excellence
très humble et très obeissant valet
Christoph. Sleün ¹⁾).

d) *Corfitz Ulfelds memorial till svenska regeringen, dateradt den 17 April 1664.*

Aller Durchlauchtigster König,
Aller Gnädigster Herr,

Es werden Ihre Königliche Majesté sich gnädigst erinnern meiner Supplication, die ich im verwichenen Jahr 1663 an Ihr Majesté, wie auch an Ihr Majesté die Königin in aller Unterthänigkeit eingelegt; zweifle auch nicht, dass ich darauf eine gnädige Antwort erlanget und durch Ihr Majesté königliche Gnade meine unterthänige Bitte erhalten hätte, wenn nicht meine Missgönnner und verbitterten Feinde, die mir so eifrig nachstellen durch eine angemachte und mir aufgedichtete Sache, solches so boshaftig als arglistig behindert und verzögert hätten. Und scheint dies eben eine Ursache mit zu sein darum man mir diese falsche Sache an den Hals werfen wollen und dass die Richter in Danmarck ungehörter Sachen wider alles Recht mich unschuldig zu verdammen sich übereilet, damit sie aus verbitterten Hass und Neid mich Ihr Majesté königliche Gnade zu genießen nicht allein verhindern und abwehren möchten, besonders dass man mich unverhofft durch meinen grausamen Tod durch ausgefertigte Büttelknechte von Leib, Ehre und Gut liesse hinrichten, dass also Ihr Unrecht und grausames Vornehmen wider mich (welches sie nimmer für Gott noch für die Welt können verantworten) desto besser verdeckt mit

¹⁾ Detta memorial har anteckning med riksdrotset Per Brahes handstil: *pro defensione Com. Ulfeldii*, hvaraf torde framgå att det är till denne medlem af förmyndareregeringen, som detsamma blifvit inlemnadt.

meinem und der Meinen unschuldigen Blut abgewaschen zugleich mit meiner Asche verschwinden und in die Erde mit verscharret würde. Welches dennoch dem gnädigen Gott nicht also gefallen, der mich für solche Grausamkeit gnädiglich annoch beschützt und wundersam erhalten hat.

Man hat mich wider alles Recht durch einen in der Christenheit ungewöhnlichen und extravaganten procès ungehörter Sachen verurtheilt und verdammet und giebt fälschlich aus, als dass ich wider Ihr Maj:t von Dänmarck und Ihren Staat vorgenommen, durch Aufruhr der Unterthanen das Reich an fremde Herrschaft zu bringen und also crimen læsæ Majestatis begangen wie solches Ihr Majesté und meine Verantwortung darauf aus meiner hie beigefügten Apologie und Verantwortungsschrift sub litera A. ¹⁾ umständlich vernehmen werden. Mich von dieser aufgedichteten Sachen zu entreden und meine Unschuld völlig zu erweisen, bitte in aller Unterthänigkeit Ihr Majesté wollen gnädigst geruhen nachfolgende Puncten zu consideriren.

1. Weil man durch einen ungewöhnlichen Procés wider alles Recht ohne jegliche Citation mich ungehört und unerhört zu verdammen sich precipitirt und übereilet, ist es nöthig und billig, dass die Dänen es der ganzen Welt öffentlich weisen und rechtmässig beweisen, dass Ihr Urtheil recht ist und dass ich ein solcher bin, dafür die Richter mich verdammen. Thun sie solches nicht, kann ein Jeglicher gar leicht aus diesen in der Christenheit ungewöhnlichen und unerhörten Procedures sehen, dass mir Gewalt, und grosses Unrecht geschieht. Es ist aber ihr Beweiss bisher artig hinterblieben und annoch das geringste nicht herfürgebracht mich zu überzeugen, wird auch in Ewigkeit nimmer geschehen können. Denn ich bin mit Gott in meinem guten Gewissen versichert, dass sie keine Sache noch rechtes in Wahrheit gegründetes Beweis wider mich haben. Werden es auch nimmer finden, wenn sie es durch länger als 100 Jahre suchten und untersuchten.

2. Sollte ich nach ihrem Vorgeben das Königreich Dänemarch durch Aufruhr der Unterthänen an fremde Herrschaft bringen wollen, so müssen sich nothwendig die Aufrührer, Complices, Correspondents und Mitbewuste im Lande oder in Dänemarch finden. Denn mir allein oder einer Person ist es unmöglich ein Königreich einzunehmen oder dergleichen Conspiration ohne gute Verständniss im Lande vorzunehmen. Nun hat ja Ihr Majesté der König von Dänemarch keine lebendige Seele noch keine Menschen in oder ausserhalb Ihres Reiches annoch gefunden, welchen Er desswegen hat abgestraft oder rechtmässig abstrafen können; wird auch keinen Menschen finden weder hohes oder niedriges Standes, der sagen konnte oder rechtmässig wahr zu machen vermöchte, dass ich ihm

¹⁾ Denna försvarskrift skall i något följande häfte meddelas.

ein solches zugemuthet oder dass ich solches gethan oder zu thun gedacht. Dies allein ist suffisant und Beweis genug, dass ich unschuldig und aus diesen einzigen unumstosslichen Grund erhellet genug dass dies Nichts anders als nur ein erdichtete falsch angelegte Sache, nur meine wohlgelegene Güter und reiches Vermögen an sich zu ziehen mich völlig zu ruiniren und nieder zu werfen.

3. Es ist überdies das nicht das erste Mal, dass man mich in Dänemarch und an andern Örtern fälschlich angeklagt und criminel anklagen lassen und durch arglistigen Ränke untersucht mich um Leib, Ehre und Gut zu bringen; also dass ich mich endlich gezwungen worden mich aus Dänemarch zu retiriren, und mich Ihr Majesté von Dänemarch Jurisdiction zu entziehen. Fulmen enim Majestatis mihi imminere et inevitabile ibi esse videbam. Man wird sich annoch in Schweden erinnern, wie dass Ihr Majesté der König van Dänemarch mich wegen unterschiedlichen groben Verbrechen öffentlich durch Ihren Ambassadeur anklagen liessen, unter anderen auch dass ich eine grosse Summe Subsidiengelder unterschlagen und diebisch an mich genommen hätte. Es liess Ihr Majesté von Dänemarch durch Ihre Ordre, Eigenhand und Siegel an Ihren Ambassadeur mich hierüber ganz criminaliter in Schweden anklagen. Es producirte auch dieser dänische Ambassadeur um mich zu überzeugen ganz scheinbar Ihr Majesté Königs von England (dem diese Sache nicht anging, aber listig dazu verleitet ward) Eigenhand und Königliche Siegel, darin bekräftiget ward, es wäre solches wahr, worüber Ihr Majesté von Dänemarch mich anklagen liess. Was konnte man scheinbareres, und grösser Nachricht von hoher Stand und Hand wie meiner Richter Sachen begehren als zwei grosser Könige Original Briefe unter eigner Hand und Siegel, davon mich der eine anklagen liess, der andere bekräftigte und bezeugte solches (iedoch unschuldig von Anderen hiezu verleitet und übel berichtet, es wäre wahr). Weil man aber in Schweden gewohnt Alles nach Ordnung und Recht zuvor zu examiniren, that man mir auch die Gnade, mich zuvor darüber zu hören, wie scheinbar auch die Sache ausgegeben und vorgebracht ward. Endlich ist dennoch durch Original Documenten und rechtmessigen Beweis den Ich produciret, meine Unschuld klärlich befunden, also dass Ich auch mit Bestürzung und grosser Confusion dieses dänischen Ambassadeurs von Allen und auch von dieser Sache ganz öffentlich im königlichen Rathe in Schweden frei und los gesprochen, wie solches der hohe wohlgeborne Regence in Schweden annoch wird wissens sein und davon annoch die Attestata und Beweise in der Königl. Kanzlei sich finden.

4. Wann ich ein solches Crimen læsæ Majestatis und dasselbe was die Richter betrüglich angeben begangen hätte, warum hat man sich gescheut mich darüber ordentlich zu meiner Verentwurtung zu citiren? Oder mich für meinen competierlichen Richter

und König, Ihr Majesté von Schweden, wie zuvor geschehen, anzuklagen, unter dessen Jurisdiction ich gehöre oder wenn man ia solches nicht hat thun wollen, besondern lieber gewollt mich ungehört verdammen, welches in solcher criminel Sache, die dunkel und annoch unbewiesen für und an sich selbst unrecht ist, warum weiset man es ietzo nicht öffentlich der Welt, es sei recht was man an mich thut? Warum machet man jetzt nicht das Crimen manifestum? Oder warum beweiset man es nicht gebürlich? Denn weder die Deprecation, wie sie nennen, noch ein Theil des Revers, welchen man mir durch Hunger und Furcht eines gewalt — und grausamen Todes im harten Gefängniß extorquirt und bei ihrer Sentence hernach als zum Beweis ausgegeben, der beweist für sich kein crimen læsæ Majestatis oder Aufruhr der Unterthänen.

5. Dass aber meine Richter ohne gerichtliche Citation mich als ungehört zu verdammen sich übereilet, solches haben sie nothwendig thun müssen. Denn es war sonst kein anderes Mittel an meine Person und Güter zu kommen. Zweitens wissen sie wohl, dass die Cognitio Causæ über mich Ihnen nicht zustehet noch gehöret; besondern es gehört dieselbe an Ihr Majesté von Schweden, meinen allergnädigsten König und Herrn, unter dessen Jurisdiction und Devotion ich mich bekenne und als ein Vasal gehöre, und an die Krone Schweden, von der ich noch nicht erlassen bin. Auch konnten sie drittens ihnen leicht die Rechnung machen, dass wenn sie mich auch diesmal für Ihr Majesté von Schweden hierüber angeklagt hätten, wie sie zuvor gethan, oder mich selbst gerichtlich darüber hörten und zur Verantwortung kommen liessen, würde ich solche falsche Sache die ohne Grund und Wahrheit gar leicht abgelehnt und wie alle ihre vorige Händel zu Schanden gemacht haben.

Und wären also die Richter zu ihren Zweck nicht gekommen, ihr Müthlein, welches mit bitterer Galle, Hass und Rachgier angefüllet an mich zu kühlen, meine Güter und gutes Vermögen an sich zu ziehen. Also ward Nabot gesteinigt um seinen schönen und wohlgelegenen Weinberg.

6. Wie ich nun ohne dass vor Gott, Ihr Majesté und vor der ganzen Welt mich frei und unschuldig bekenne von alle dem worüber mich die Richter bereits ungehört verdammet, also kann ich an Ihr Majesté von Dänemarck kein Crimen læsæ Majestatis begehen, noch begangen haben. Denn ich bin nicht sein Unterthan, weil nach allen Rechten beweislich, quod nullum crimen læsæ Majestatis potest comitti nisi ab eo qui est directe et absolute subditus. Vide Carpzw, Jus criminal. part. 1. G. st. 41. n.

7. Um ausdrücklich und ganz unwidersprechlich zu beweisen, dass ich nicht Ihr Majesté des Königs von Dänemarck Unterthan bin, besondern unter Ihr Majesté von Schweden meines aller gnädigsten Königs und Herrn Jurisdiction und Devotion gehöre und der Krone Schweden Unterthan und Vasal bin, erhellet aus diesen

wahrhaften Grund. 1. Ist bekant, dass ich Ihr Majesté von Schweden glorwürdig. Andenken und der Krone Schweden wirklich gedient und tanquam Minister Suevicæ Majestatis den Friedensschluss zu Roschild A:o 1658 habe negotiret und denselben für die Kron Schweden und Ihr Majesté geschlossen. 2. Es hat auch Ihr Majesté der König von Dänemarck mich selbst dafür erkannt und mich für einen schwedischen Ministrum und schwedischen Unterthan angenommen und gehalten, indem Ihr Majesté der König von Dänemarch wider meinen Willen und Vermögen als meiner Pflicht von Ihr Majesté von Schweden und derer Kron annoch unerlassen, im Gefängniss mich mit Gewalt gezwungen die schwedische und meines Herrn und Königs Partie zu quittiren und abzuschwören. Denn wann ich ihr Majesté des Königs von Dänemarck Unterthan bin und jemals gewesen wäre, wäre es gar nicht nöthig gewesen, dass Ihr Majesté der König von Dänemarck darauf ein Homagium, oder das Huldigungs Eid oder Eid der Treue von mir genommen um mich zu zwingen die schwedische Partei abzuschwören und Ihr Majesté von Schweden Jurisdiction und meine Pflicht zu verlassen.

8. Kann derowegen nicht absehen mit was Recht man vermag eines andern Königs Unterthan und Vasall, wie ich bin und vermöge den Friedensschluss zwischen beiden Kronen Freiheit hatte beneben meiner Gemahlinn und Kindern in Dänmarck auf meinen Gütern zu leben wo es mir gefiel, de facto feindlich anzugreifen, ihn durch Hunger und Kummer Jahr und Tag ganzer 17 Monate unchristlich in Gefängniss schmachten und verkommen lassen unter Furcht und Drängung eines grausamen Todes das Seinige in harten Gefängniss mit Gewalt durch einen extorquirten Revers abzudringen; auch mit Gewalt zu zwingen die schwedische Partei seines Königs Jurisdiction und Protection, darunter er gehörte und annoch wirklich engagirt oder von dem ich zum wenigstens noch meiner Pflicht unerlassen bin, gänzlich zu quittiren und abzuschwören und solches wider die Amnestie generale und öffentlichen Friedensschluss zwischen zweier Kronen, darin er ausdrücklich mit eingedungen, nachmals denselben abwesend aus verbittertem Hass und Rachgier unschuldig wider alles Recht und Gesetze ohne jegliche Citation ungehörter Sachen zu verdammen; durch ausgefertigte und dazu unterkäufte Büttelknechte Ihn suchen niederzumachen auf mehr als barbarische und heidnische Art (den Alexander wirft dem Dario solches vor) und nur denselben suchen gänzlich zu vertilgen, zu ruiniren und auszurotten, damit Alles was man wider Recht und Gewissen vereiniget desto besser verdeckt und verschwiegen bleibe, seine Güter und Alles was er in der Welt von Gott und Rechtswegen hat, unter ausgesprengten Schein des Rechtes, als hätte er erimen læsæ Majestatis begangen, an sich zu reissen und solches mit keinem anderen Beweis und Grund als dass man Nachricht habe von hohen Stand und Hand es sei also; daran man

ja nicht zweifeln soll noch muss, welche Nachricht denn auch noch dazu bis auf diese Stunde unsichtbar hintergeblieben. Wo solche Procés, Urtheil oder Verdammungen gelten mögen, da ist es unmöglich oder zum wenigsten sehr gefährlich, dass ein ehrlicher Mann in der Welt oder seine armen Waislein nach ihm etwas besitzen können, besondern es gehört alles dem, der uns mächtiger ist, nimmt solches, wenn es ihm geliebt unter Schein einer angemachten Sache, oder wenn es dergleichen Richtern gefehlt ihm das Strick ungehört an den Hals zu werfen, ihn abzustrafen und seine Kinder davon zu verjagen.

9. Wie ich etliche Mal und öfters in meinem Gefängniss Ihr Majesté von Dänmarck Premier Minister dem Herrn Graf Rantzow gefragt und gebeten, man möchte mir doch die Ursache sagen, warum man mir so übel tractirte, und so hart gefangen hielte, was ich gethan, warum man mir das Meinige also mit Gewalt abdrunge, hat man lange nicht damit hervor gewollt, endlich zornig mir zur Antwort gegeben: ob ich mich nicht mehr erinnerte oder nicht wüsste, dass ich Ihr Majesté von Schweden glorwürdig. Andenken und der Krone Schweden im vorigen Krieg wider Ihr Majesté von Dänmarck gedient hätte: wie dann dies einzig und allein die rechte wahre Ursache ist daraus einzig aller Hass und Verbitterung und all mein Jammer und Elend das gar zu grausam ohne Exemple und diese Verfolgung und Verdammung entspringt und herkommt. Ist dieses nun die Ursache dass man mich also ungehört verdammet und so gräusamlich verfolget (wie sie es denn wahrhaftig ist, und haben die Richter in Dänmarck keine andere Sache an mich, als dass ich Ihr Majesté dem König von Schweden und der Kron gedienet), begehen meine Richter *publicam et crimen fractæ pacis* an mich, und ist solches wider den öffentlichen Friedensschluss, der denn auch in den aller geringsten Puncten unverletzt und unbrüchlich soll gehalten werden, denn dawider zu rühren ist sehr gefährlich von grosser Consequence, ist auch zudem wider die Amnistie generale, dadurch alles was von beiden Seiten in währenden Krieg vorgangen abolirt und abgethan. Durch Exemple das grosse Unrecht, das an mich dawider geschieht beweislich und klarer zu machen, wann man sich von dänischer Seite auch ein gleiches Unternehmen wollte, und also eben auf ungehörte Art wider die procediren wollte, die ebenmessig als ich in diesen Friedensschluss und Amnistie generale mitbegriffen, also ich setze:

Ihr Hoch Fürstliche Durchlauchigkeit von Schleswig Holstein oder Andere die in ihre Hände gerathen konnten, man konnte viel gewaltsames auf solche Art an Ihnen verüben. Ich halte aber dass denselben eben so grosses Unrecht und Ungleich geschehen als ich leider durch ihr gewaltsames Vornehmen empfangen und ietzo ausstehen muss.

10. Zwar muss ich gestehen, dass ich ganz unglücklicherweise bei Ihr Majesté Carolus Gustavus, König von Schweden glorwürdig. Andenkens in Argwohn und Disgrace gerathen, wie dann solches zu Hofe gar leicht geschehen und einem widerfahren kann, der viel Missgönner hat. Aber solches gehet meinen Richtern in Dänmarck gar nichts an, haben auch darauf gar nicht zu füssen, noch ihre überlegte falsche Sache darauf zu gründen. Denn ich bin gänzlich versichert, dass wenn mir dieser grosse König nicht mitten in seinen Siegen, seinem ganzen Reich und mir zu zeitig wäre abgegangen, hätte ich das unterthänige Vertrauen, dass Ihr Majesté mich in Ihre königlichen Gnade wieder aufgenommen hatten. Es hat auch Ihr Majesté und die hoch und wohlgeborne Regierung von Schweden mich einmal rechtmässig gänzlich von aller Sache absolvirt und losgesprochen und völlig restituirt, welche hohe königliche Gnade ich anjetzo von Ihren königlichen Sohn und in tiefster Demuth und Unterthänigkeit flehe und bitte: denn ich bezeuge vor Gott und Ihr Majesté mit guten Gewissen und soll dies mein Bekenntniss sein und bleiben, wann ich mit dem letzten Seufzer meine Seele gedenke dem einzuliefern, der sie erschaffen, der grosse Gott, der alles weiss und siehet, dass ich wider Ihr Majesté glorwürdig. Andenkens noch wider die Kron Schweden niemals Böses gehabt, oder bösen Willen wider sie gefasst, sondern ich gerieth durch Unglück und Missverständnis bei Ihr Majesté glorwürdig. Andenkens in solche Ungnade und Unglück und ward solcher Argwohn durch einige meiner Missgönner bei Ihr Majesté animirt. Um solches Ihr Majesté in Unterthänigkeit völlig zu beweisen, dienen mir jetzt meine Feinde zum kräftigen unumstösslichen Grund und Beweise meiner Unschuld. Denn wenn ich jemals etwas Böses wider die Kron Schweden gethan oder vorgenommen hätte, werden es ietzo die Dänen und sonderlich die verbitterten Richter, welche von Bosheit, Hass und Rachgier ganz hitzig brennen, zu meinen Faveur und Dienst gar nicht verschwiegen, sondern es gerne offenbar machen, wann es Ihnen nur zu thun möglich wäre. Aber ich fürchte desswegen nichts, sondern bin frei und unschuldig. Es vermag ja auch kein grösser Beweisgrund der Wahrheit herfür gebracht werden, als eben der, welchen man aus dem Munde und gezwungenen Bekenntniss seines verbitterten Feindes also herausbringet und erzwinget.

11. Es handeln über das die Richter wider alles göttliche und weltliche Recht und Gesetze, dass man mir nicht alleine mein Eignes, sondern auch meiner Gemahlin alles das Ihrige durch diesen extorquirten Revers, welchen sie in Gefängniss mit unterschreiben müssen, mit Gewalt nimmt. Was hat dieselbe denn für ein Crimen læsæ Majestatis begangen? Denn fast alles was wir in Dänmarck an liegenden Gründen, Gütern, Gold, Baarschaften, Juwelen und anderen kostbaren Dingen hatten und uns abgenom-

men und mit Gewalt abgezwungen ward, stand ihr eigen zu als von ihren Freunden geerbet oder für ihr Geld gekäuft.

12. Hat man also gar keine Ursache oder Recht, dass man mich wider den öffentlichen Friedensschluss und die Amnistie generale so unchristlich tractirt, mich und meine Gemahlinn ganzer 17 Monate in harten Gefängniß gehalten, uns unsern Güter durch einen extorquirten Revers genommen und abgezwungen, auch ferner mit Gewalt gezwungen, welches ich doch nicht zu thun bemühet bin, die schwedische Partei, Jurisdiction und Protection zu verlassen und abzuschwören; mich auch unter dem Schein, als hätte ich Crimen læsæ Majestatis begangen, täglich nachstellen und hart verfolgen, und das nur aus blosser Ursache, dass ich Ihr Majesté glöwür. Andenkens und der Kron Schweden in vorigen Krieg gedienet, wie solches Ihr Majesté umständlich aus meiner Apologie sub litera A. zu vernehmen.

13. Sollte auch Ihr Majesté der König von Dänmarck und meine Richter über die einzige Sache oder Beweiss, dessen sie mich beschuldigen und ungehört bereits verdammet haben, vorbringen können oder vorzubringen vermeinen, erbiere ich mich dafür gebühlich für Gericht zu stehen und in aller Unterthänigkeit für Ihr Majesté von Schweden meinen allergnädigsten König und Herrn gerichtlich Antwort zu geben; mich von solcher Beschuldigung gebühlich zu defendiren und zuverantworten, wenn nur nicht die Partei, die mich anklaget mich zugleich richtet, und ungehört verdammet wie meine Richter in Dänmarck gethan, sonst ist es gar zu gefährlich sich gerichtlich einzulassen und noch schwerer ist es recht über denselben zu erlangen, darüber man kein Recht haben kann; denn wann Richter aus und über die Gesetze sich mehr der Gewalt als des Rechts sich gebrauchen wollen, vermögen sie viel.

14. Zweifle also gar nicht Ihr Königl. Majesté werden mich in diesem grossen Unglück, harter Verfolgung und Elend, das ich blos Ihrentwegen ausstehen muss und ausgestanden habe, mit den Meinen nicht länger seufzen und also untergehen lassen; sondern in meiner so gerechten Sache, zu mich Ihre Gnaden Hand austrecken und über mich halten; und Ihr Majesté eignes Recht, das wider den öffentlichen Friedensschluss an meiner Person als an Ihr Majesté Unterthan und Vasall violiret ist, schützen.

Ich erbiere mich in aller Unterthänigkeit auf alles, deswegen die Richter in Dänmarck mich beschuldigen und worüber sie mich bereits unschuldig und ungehört wider alles Recht verdammet, gerichtlich mich zu verantworten und als ein ehrlicher Mann mich von allem gebühlich zu entfreien und zu defendiren.

Bitte deswegen in tiefster Demuth und Unterthänigkeit Ihr Majesté wollen gnädigst geruhen mich wider solches Unrecht zu schützen, Ihre Königl. Gnaden Hand über mich auszustrecken, mich in Ihrer Protec-

tion und Devotion zu erhalten, mir gnädigst vergönnen, dass ich mag gehört unter Ihr Majesté Protection, Recht und Justice geniessen (die denn einem Manne leicht, sonderlich einem Unterthan nicht kann versagt werden) um mich gebühlich von dieser Sache zu entfreien und zuverantworten. Auch bitte unterthänigst Ihr Majesté wollen gnädigst gelieben zu Ehr und Respect Ihr Majesté Herrn Vater glorwürdigst. Andenkens mich in meinem Recht und darin zu maintainiren und zu schützen was dieser grosse Monarch und König mir aus Gnaden vergönnt und einmal in öffentlichen Friedensschluss auch für mein particulier rechtmässig geschlossen und eingewilliget, damit ich mein Recht, welches in öffentlichen Friedensschluss ausdrücklich bedungen völlig und unverbrüchlich geniessen möge. Es wolle Ihr Majesté gnädigst ruhen Ihre Königl. Gnade jetzo an mich zu vollziehen und mir die Restitution gnädigst geniessen lassen, die einmal von Ihr Majesté und der hochwohlgebornen sämtlichen Regence von Schweden in mein Faveur rechtmässig ist beschlossen und ausgesprochen, darum ich durch Missgunst und Betrug böser Leute bin betrogen, welche dieselbe mir unwissend hinterhalten und beigelegt und mir also betrüglich aus den Händen gespielt. Ihre Majesté retten hiedurch meine Unschuld, mich und die Meinen von grausamer Verfolgung und den endlichen Untergang, befördere daran die Gerechtigkeit und thun ein königlich und rühmlich Werck für der ganzen Welt; sonderlich weil ich bloss und allein aus dieser Ursache in solch Unglück, Verfolgung und Elend gerathen bin:

Dass ich Ihr Majesté glorwürdig. Andenkens und der Krone Schweden gedienet.

Ich erbiere mich in aller Unterthänigkeit mich zu bearbeiten solche königliche grosse Gnade mit meinen treuen Diensten an Ihr Majesté und Ihrer Krone in aller Unterthänigkeit Zeit meines Lebens zu erkennen.

Ihr Königliche Majesté
meines Allernädigsten Königs und Herrn

Stockholm den 17 Aprilis 1664.

Unterthänigster Diener
Graf von Syllissborg
CORFITZ ULEFELDT

c) *Kongl. Maj:ttz.*

Nabowentlige förklaringsh uppå Kongl. Maj:ttz af Danmark skrifwelse af dato Köpenhamn den 28 Aprilis, iembwäl och uppå Kongl. Maj:ttz här warande resident den edle och wälbör-

dige Jöns Juels sedermera insinuerade memorial angående grefve Uhlefeldts medh barnens protection och uthi Sverige belägne gods och egendomb. Gifwen uppå Stockholms slott den 13 Julij Anno 1664.

Såsom Kongl. Maj:tt både uthi Kongl. Maj:ttz af Danmark naboowenlige skrifwelse, iembwähl och uthi Kongl. Maj:ttz residents ingifne memorial twänne differente puncter och begiäran förmärkt hafwer, nembligen först at hwarken för Grefwe Uhlefeldt eller hans barn någon receptus eller förswaar uthi Kongl. Maj:ttz rijke och länder måtte yppen hållas och förunnas, sedan och der till medh Uhlefeldts här i riket belägne gods, Kongl. Maj:tt af Danmark till föllie af dess domb confiscable och Kongl. Maj:tt till handa wara; altså hafwer Kongl. Maj:tt dem begge considererat och öfwerlagdt, och endteligen befunnit af den natur och egenskap wara, at Kongl. Maj:tt af Danmark dem sjelfwer lærer bepröfwa på betänckelige fundament beroo, när Kongl. Maj:tt will sikh till gemöote föra, huru wijda een potentat och herre, någon disposition öfwer den person och dess egendomb kan hafwa, hwilken een annan potentat medh troo och huldskap förplichtadt, genom pacter och fredsfördragh der uthi bekräftadt, derpå uthur sådan obligation alldrigh dimitterat eller macht och frijheet bekommit uthi eens annans edh och plicht sikh at inlåta, och der iempte medh detta alt Grefwe Uhlefeldts condition och wilkohr conferera och iembföra. Ty Kongl. Maj:tt intet twifwelsmähl drager at iu Kongl. Maj:tt i Danmark sielf uthaf dee tanckar lærer wara, at bemälte Uhlefeldt för Kongl. Maj:ts undersätare, minister och vasall böör skattas och æstimeras. Hwilket till at styrkia och bekräfta, man till een begynnelse sikh till minnes föra will, huruledes Uhlefeldt för någre åhr sedan uthur Danmark in uthi Sverige sikh hafwer begifwit, hwarest han och i föllie af pacterne då uthaf Hennes Maj:tt drottningh Christina wardt emottagen, och icke allenast till swaar stäldt för någre klagemähl då emoot honom föredroges och anstältes; uthan och så uthi Kongl. Maj:ttz af Danmark då här warande ambassadeurs närwarelse för dem frij och ledigh befunnen och för något ytterligare feel sedermera uthi Sverige af Kongl. Maj:tt af Danmark aldrigh prosequerat och angifwen. Honom, som på detta åfwansagde pacterne ehnlige sättet uthi Kongl. Maj:ttz rikkes protection war kommen, gafs genom kriget rijkerne emellan sedan inföll, wijdare tillfälle at alldeles engagera sikh uthi Sweriges Chronas dienst och uthi des devotion at tråda; uthi hwilken qualitet han och så uthaf Kongl. Maj:ttz sahl. herr fader, glorwördigst i åminnelse, är antagen, och uthi riket angående ährender wükeligen brukat blefwen både för een geheimb rådth såsom och eenkannerligen widh tractaten som rijkerne emillan giordes, dem han af begynnelsen i Tostrup, och in till ändan i Rooskildh hafwer handterat och fort-

satt; då han icke allenast under warande tractat för een svensk plenipotentiario ministro och undersäte är agnoscerat, uthan och uthi sielfwa fredzsluth der widh estabilierat och stadfastat blefwen, jämbwähl och wedh den skähneske honom opdragne commission efter freeden, hwilken till föllie han iempte andre Kongl. commissarier uthaff inwähnarne i Skähne fidelitatis juramentum uthi Kongl. Majj:tz högstbemelte sahl. herr faders namn emoothogh, warandes detta ährendet af sådan natur och art, at det ingen anförtroos, som uthan trooheets wärkeligh förpflichtelse sielfwer stäär och een blott grace och protection allenast äthniuter. Wille man och så här till medh considerera, at han sin hemwijst och boolagh här uthi riket alt sedan hafwer haft och äthskillige bona och ägor deruthi besuttit, iembwähl och medh stora lähnegods beneficerader warit, så lærer man och måtte tillstå, hoos honom alla dee proprieteter finnas, hwilka een svensk undersätare och vasal oundwijkligen constituera. Och är fuller icke uthan, at han uthi högstbemelte sahl. Kongl. Majj:tz tijdh hafwer gifwit orsaak till någon disgrace emooth sikh och af råd-håga, det Kongl. Majj:t uthi sådan onåde kunde emooth honom continuera, hädan uthur riket flyctigh är blefwen: men så är deremot uthi acht at taga, at een flyctigh undersätare, genom sin flycht icke kan draga sikh undan den obligation, medh hwilken han sin herre förbunden är, efftersom och der till medh, äfftabelte Uhlefeldt, fast om än Kongl. Majj:tt hans gods i kraft af den jurisdiction Uhlefeldt understodh, sequestrera lät, lijkwäl alldrigh genom någon domb uthur Swerikes rijke och des gräntzor wardt uthsatt, uthan fast mehra effter freeden för mediatorernes och Kongl. Majj:ttz i Danmark på den tijdh här warande ministers intercessions skull den nåden hade haft på wist sätt till at förwänta och äthniuta, hwilken han genom sin otijdige undanflycht sielf sikh förtogh och hindrade. Så hafwer och denne hans flycht gifwit ytterligare tillfälle till fleera skiähl at betyga, det han Sweriges undersätare och vasallus ändå war, både derigenom, at han, kommandes i riket Danmark, genast är fångsligh fasttagen. Af hwadh orsaak kan man fuller egenteligen icke weeta, men emädan förmodeliget, at han uthi den stackotta tijdh han sikh hädan ifrån in på Kongl. Majj:tz och Danmarks botten och landh öfwersättia läth, icke något criminelt eller fångssle — wärdigt emoot Kongl. Majj:tt af Danmark kan hafwa begånget, så skulle man icke ofogligen kunna coniecturera honom uthi een så oförmodelig arrest derföre wara råkadh, at han sikh uthi Sweriges rikets tjenst haade bruuka lätit. Sedan kan och den renunciations skriff han berättet hafwa ifrån sikh gifwit, ingen annan uthtydningh af sikh föda, än at han iu på den tijdh hafwer mäst warit Kongl. Majj:tz och Sweriges betiente. Ty til at förbigåå, antingen sådan skriff willigen eller af råd-håga är utgifwen, så

kan man likwähl icke afsee till hwadh ända man hafwer weelat, det han fremmande herrars och konungars protection skrifteligen renunciara skulle, så framt man icke hade wist, uthi hwadh förpligtelse han uthi Sverige stoodh. Hwilken huru wijda han hafwer kunnat renunciara eller och huru wijda han eensjides och uthan om Kongl. Maj:tz wetskap och consens hafwer kunnat undandraga sigh den rättigheet Kongl. Maj:tt i krafft af pacterne och hans frjwillige obligation uthöfwer honom erhållit, är lätteligen till at erachta, när man öfwerwäger, om också een particulier af sigh sielf kan ändra något, som uthi een solenne tractat emellan potentater och konungar är slutet och stadgat. Kongl. Maj:tt hade fuller genast, när denne hans fångsligheet spordes, ärnat Kongl. Maj:tt i Danmark genom des skrifwelse nabooweligen remonstrera, huruledes pacterne icke syntes weela tåhla, at den som förmedelst tractaten fritt och säkert uthi Kongl. Maj:tz af Danmark rikken kunde wistas och subsistera, således oförmodeligen angreeps och fångslades. Men så hafwer Kongl. Maj:tt der medh innebället, eenkannerligen deels derföre, at Kongl. Maj:tt ingalunda annat kunde troo, än Kongl. Maj:tt af Danmark orsaaaken till sådan resolution emooth Uhlefeldt skulle weela Kongl. Maj:tt optäckia, deels och at Kongl. Maj:tt uthi dee tanckar waar, at Kongl. Maj:tt af Danmark medh honom icke skulle weela låta komma till den sedan påfölgde extremitet, sedan och at han, Uhlefeldt, sin underdånige skyldigheet till effterfölgdh, skulle Kongl. Maj:tt om dess nåde och förswaar böönfalla; hwartill han emoot förmodan intet tillfalle bekommit hafwer. Såsom nu uthaf detta bewijssligt är Grefwe Uhlefeldt wara Kongl. Maj:ttz undersätare och vasall, så will och den consequence deraf flyta, at hwarken honom skiähligen kan förwägras till Kongl. Maj:tt sin flycht att taga (der han ännu lefde, om hwilken man likwähl icke annorledes weet, än at han döder är) eller Kongl. Maj:tt honom protection at unna, hälst effter honom dessföruthan, och fast om han Kongl. Maj:tt ej på åfwansagde sätt förbunden wore, pacterne Kongl. Maj:ttz protection tillåta, der han den samma skulle nödgas att tillijta; dock icke honom till förswar, om han brotzligh uthi någon förräderisk dessein emoot Hans Maj:tt af Danmark eller des Kongl. huus och familia befunnes, uthi hwilket fall Kongl. Maj:tt billigt emoot honom een aversion och wederstyggelse fattar. Men allenast till den ända, at han iustitien ålijtandes, måtte hafwa den lageliga frjheet, at kunna antingen medh skiähl göra sijgh oskyldigh, eller och i widrigit fall et behörigt straff hafwa till at förwänta. Så will Kongl. Maj:tt ej heller annorlunda förmoda, än at Kongl. Maj:tt af Danmark lærer i anseende af åfwantill anförde skiähl, genom hwilka mehrbemelte Uhlefeldt befinnes svensk undersätare at wara, falla på det slutet, at Uhlefeldts barn, såsom een swänsk undersätares anhörige, må uthi den adwersitet dem

oförmodeligen tillstöter, taga till Kongl. Majj:tz och Sweriges protection deres refuge och tillflycht. Man will här widh icke opreepa, at ehuru brotzligh deres fader och mände wara, ingen lagh och rätt barnen påbördar fadrens brott och (för dem) plichta, medh mindre at dee sigh sielfwa tillijka coupables giöra. Det är och onödigt at remonstrera hwadh säkerheet dee oskyldiga och supplices altijdh i werlden hafwa hafft at tillijta, så är det och icke af nöden genom många exempel at uthföra, huruledes åtskilliga potentater och republikuer uthi et berömbeligt bruuk hafwa hafft, at icke förskiuta dem, hwilke trängde uthaf någon förföllielse hoos dem om beskydd böönfölle, allenast till det deres saaks beskaffenheet kunde skiärskådas och ransakat blifwa; ty förutan alt detta, så tillstädia iu pacta Stetinentia, grundade deruthinnan uppå naturlig æquitet och billigheet, Kongl. Majj:tz af Danmark undersätare devitandæ indignationis regiæ gratia hoos Kongl. Majj:tt deres tillflycht at sökia, och Kongl. Majj:tt dem säkert rum uthi Sweriges rijke at unna, och vice versa. Kan nu det skee emooth en Kongl. Majj:ttz af Danmark undersätare, så kan Kongl. Majj:tt nu medh så mycket större foghg receive dem som een Kongl. Majj:ttis Ministri (hwilken heela werlden weet Uhlefäldt hafwa warit) barn och afkomne ähre, eenkannerligen efttersom dee till den ända till Kongl. Majj:tt komne, at i fall dem något delictum skulle tillmählas, derföre till lagh och rätta stända.

Och såsom Kongl. Majj:ttz af Danmark resident sin nådige herres och Konungs åfwansagde skrifvelse och naboowenlige begiäran sedermera så förmedelst skrifftelige memorial som mundtelige repræsentationes, der han sökt at extendera, at Kongl. Majj:tt af Danmark måtte inrymmas och extraderas dee här uthi rikket befintlige och Grefwe Uhlefäldt tilhörige gods och egendomb, förmeenandes sådant medh skähl kunna fordras, alldenstundh förmedelst Kongl. Majj:ttz af Danmark afgångne sentence och domb alle bemelte Uhlefeldts ägor uthi gemeen confiscables gjorde wore, altså lærer förmodeligen Kongl. Majj:tt af Danmark uthaf det åfwantill sagdt och remonstrerat ähr, sielf wijssligen kunna aftaga, huru wijda Hans Majj:tt een sådan prætension kan formera och grunda; ty om skiönt än Grefwe Uhlefeldt skulle medh det swåreste crimine uthaf Hans Majj:tt wara beslagen, han och derföre sigh medh skiähl all sin gods och egendomb förlustigh giordt hade, ja, om han än icke Kongl. Majj:tz af Sverige undersätare wore, som lijkwähl uthan twifwell nogsampt och tillfyllest bewijssligt giordt är, så kunde ändock Kongl. Majj:tt af Danmark intet åthal hafwa till dee gods och bona, hwilka uthi detta rikket och under Kongl. Majj:ttz jurisdiction och konungslige gebiethe situerade befinnes. Naturen af jurisdiction gifwer det medh, at ingen sentence eller dombs effect sigh extenderer uthom dombhafwandens gräntzor eller till ens annans territorium, efttersom

och derföre confiscationen af gods icke wijdare hinner, än dens jurisdiction sigh sträcker, som macht hafwer hafft dem till at confiscera. Och der man will betrachta at ingen, Kongl. Maj:tt af Sverige undantagandes, Uhlefeldts gods här uthi riket med något det minsta hafwer kunnat beläggia; så lærer man intet annat kunna sluta, än at så mycket mindre någon genom confiscation på dhem at skiähligit tillthal kan fundera och grunda. Alle loffige lagh och rätter understödia denne meningh och derföre bemelte gods Kongl. Maj:ttz disposition så mycket mehra underkasta, som dee dem tilhöre, hwilken Kongl. Maj:ttz undersåte warit, feuda här uthi riket besuttit och charge af een Sweriges chroonas ministro beklädt hafwer. Detta är hwadh Kongl. Maj:tt för nödigt befunnit hafwer at swara, hafwandes den otwijffachtige förhopningh at deruthur skall klarligen sees, Kongl. Maj:tt intention hafwa om pacterne all æquitet och billigheet och Kongl. Maj:ttz hogh och rättigheet likmätigt är, effter som och Kongl. Maj:tt altijdh redebogen är med störste sinceritet att underhålla den förtroligheet, rijkerne emellan genom pacter och fredsförbundh stadfast är, iembwähl och hwadh elliest till styrkio af een naboowenligh inbördes wänskap medh Kongl. Maj:tt af Danmark synes wela lända, och det icke medh mindre promptitude och benägenheet till Kongl. Maj:ts af Danmark rättigheets conservation och uprätthållande, än Kongl. Maj:t sielfwer des egen rätt och högheet åstundar på alt sätt oförkleenat at förblifwa. Actum ut supra.

(L. S.)

Ad mandatum S. R. M:tis
HENDRICH HOGHUSEN.

En blick på ofvan meddelade handlingar lemna tillfälle att följa hufvudpunkterna i Corfitz Ulfelds historia under hans senaste lefnadsår. Den afgörande vändningeu inträder, när han öppet sluter sig till Sverige och i Carl X Gustafs här, såsom en af den svenske konungens högt betrodde män vänder tillbaka till sitt fosterland. Arten af den förbindelse, i hvilken han trädt till Carl X Gustaf, lär man känna genom det första af ofvan meddelade fyra konungens bref. Ulfeld förbinder sig här till konungens tjenst, upptages bland hans "förförste ministrar" med den annars i Sverige ohörda titeln af geheimeråd; formlig trohetsed aflägger han icke, men han förbinder sig i allmänna ordalag till tro- och huldhet mot dynastien och svenska kronan. Häremot utlofvar Carl X åt Corfitz Ulfeld ej endast sitt kungliga beskydd, utan också

sin medverkan till hans återinsättande i rikshofmästarembetet i Danmark och återställandet af hans indragna egendom; en utsigt till hämd mot motståndare lemnas honom äfven. — Till detta kongl. bref, dagtecknad Stralsund d. 10 juli 1657, enligt ordalydelsen föranledt af Corfitz Ulfelds enständiga anhållan, skulle han sedan ofta återkomma. Än skulle han förneka de förpligtelser hvartill det förband honom, än skulle han åberopa dem till sitt skydd; i hvarje fall inneslöt det hans skuld och drog straffet ned öfver hans hufvud.

De följande 3 breffven visa den nya undersåtliga förbindelsens smekmånad. Under vinterfälttåget öfver Belt och de danska öarne får Corfitz Ulfeld på Falster den 10 februari 1658 ärtlig besittning af hela Langeland såsom pant för 300,000 rdr; från Göteborg betygar Carl X Gustaf den 1 april i de varmaste uttryck sitt deltagande vid den svåra sjukdom, hvori han nyss förut fallit; han försäkrar honom och hans familj om sin beständiga ynnest. Ännu den 27 maj 1658 betygar konungen honom sin ynnest i ett handbref, hvori han begär Ulfelds råd och upplysningar med afseende på förhållandena i Danmark; han kallar honom till sig i Pommern; han ställer skepp till hans förfogande för öfverfarten. Hvad konungen tillämnade honom, upplyses genom ett senare yttrande af grefvinnan Leonora: han ville göra honom till generalguvernör öfver Pommern och svensk legat i Tyskland.

Men redan hade Corfitz Ulfelds och Carl X Gustafs vägar skilts. Afskedsorden äro sagda i ofvan meddelade Ulfelds bref till konungen d. 16 juni 1658. Den danske stormannen och den svenske konungen hade väl kunnat gå tillsammans i den yttre politikens irrgångar, när det gällde tillfredställandet af gemensamma intressen; men när freden var slutet och Corfitz Ulfeld befann sig ej som rikshofmästare i Danmark, såsom honom lofvadt var, utan som en vanlig svensk undersåte och embetsman i Sverige, då blef hela denna nya ställning honom outhärdlig. Han, som engång styrkt Danmark var nu ej ens förste man i de landskap, hvilkas skilsmessa från fäderneslandet och förening med Sverige han nyss beseglat i Roeskilde. Han stod nu sida vid sida med män af denna svenska aristokrati, som minst under segerruset ansåg sig behöfva dölja känslor af hat och öfvermod mot hvad danskt var, och hans ord och åsigt gällde mindre än deras hos Carl X, när det blef fråga om sättet för

de skånska landskapens införlifvande i Sverige. Han måste vara vittne till det förtryck, som gick öfver hans landsmän östansunds under denna våldsamma förändring; han kände sig dervid angripen i på engång sina bättre käuslor, i sina fördomar och sina intressen. Århundredets djupa motsats mellan danskt och svenskt, som för en tid kunnat qväfvas hos diplomaten, vaknade då åter i all sin styrka hos den danske adelsmannen. Han kände sig med lif och själ ånyo tillhöra detta kufvade och förtryckta Danmark, hvars sjelfva tillvaro han såg hotas i Carl X Gustafs andra danska krig. Med sitt oroliga sinnes ifver följer han den å nyo upplågande kampen; alla hans sympatier äro nu på det gamla fosterlandets sida. Det skulle föra för långt att visa, hvilka tjänster han i sjelfva verket under dessa kritiska ögonblick synes hafva gjort och velat göra åt Danmark. Vi skola framdeles engång återkomma till detta ämne.

Efter stormen på Köbenhavn lyftes Carl X Gustafs hämnande hand emot honom: han ställes under ransakning för högförräderi inför en särskild kongl. kommission i Malmö, der han alltjemt fortfarit att vistas. Det utdrag af ransakningsprotokollet 1659 ¹⁷/₁₂, som meddelats, visar den försvarsbasis på hvilken han — genom grefvinnan Leonora, som förde hans talan, — sökte ställa sig. Han bestred domstolens behörighet, ty han var ej svensk undersåte: han hade ingen trohetsed aflagt; det kongl. brefvet Stralsund d. 10 juli 1657 innebar ett kontrakt, som å den svenske konungens sida ej blifvit uppfyllt, då han ej kommit i besittning af rikshofmästarevärdigheten i Danmark; dessutom var med fredslutet hela förbindelsen ute. Denna försvarsbasis ansågs nu från hans sida ytterligare betryggad genom den ofvan berörda sjukdomen.

Domstolen lät sig emellertid af ingenting hejda. Den dömde honom ohörd genom domen af den 23 december 1659, en dom, vid hvilken emellertid Carl X Gustaf, erinrande sig forna förhållanden, lät saken bero, liksom det också senare säges i svenska riksrådet, att konungen tänkt att efter freden benåda Ulfeld. Emellertid hölls han kvar i fängelse, intill dess den kgl. resolutionen 1660 ⁷/₇, bort öppna hans fängelses portar. Men han hade då i förtid sjelf öppnat dem. Han hade tagit ett nytt ödesdigert steg och befann sig, flyktad från Sverige, nu ånyo i Danmark. Der hade han nu trott sig kunna finna en tillflykt, och hvad han utstått i Sverige under dessa sista tider för de sympatier han visat och för de tjänster, han

gjort Danmark, gaf honom kanske något anspråk derpå. Det förklarar åtminstone det annars oförklarliga steg han tog, när han flyktande från Malmö vände sig till Köbenhavn. Men ingenting kunde försona hans gamla fosterland, och han utbytte endast fängelset i Malmö mot fängelset på Hammershus. Omsider skulle han ännu engång träda landsflyktens tunga stig från Danmark.

Då kom det en tid, när han åter tog Carl X Gustafs bref d. 10 juli 1657 i anspråk för sig. Den enda makt, som nu kunde skänka honom skydd, när han fogelfri, förföljd af Fredrik III:s agenter, med ett pris på sitt hufvud, irrade kring Europa, var Sverige; hans enda räddning var att åter bli erkänd som svensk undersåte. Men medan han sjelf och genom sina utsände verkade för detta mål, sökte samtidigt Danmark genom sin minister i Stockholm afskära honom denna sista nödhamn: till och med på hans i Sverige sequestrerade gods gjordes anspråk från dansk sida. Hos regeringen i Stockholm fans emellertid ingen benägenhet att inrymma dylika. Ja, för att tillbakavisa dem, villfor man hans önsknings: man erkände honom till slut för svensk undersåte. Vägen till Sverige hade sålunda nu stått honom öppen. Men han tillhörde då icke mera de lefvandes antal. Han hade slutat sin orofyllda lefnad. Redan då det sista med hans namn undertecknade memorialet, dateradt Stockholm den 17 april 1664, inlemnats till svenska regeringen, var han död.

Till denna sista period af hans lif höra de sid. 48—67 meddelade aktstyckena, alla hemtade ur svenska riksarkivet.

Vid utgifvandet af de tyska handlingarne hafva de i handskriften ständigt fördubblade konsonanterna betecknats enkla och i allmänhet samma grundsatser följts som i urkundsverket för samma tid: Urkunden und Actenstück zur Geschichte des Kurfürsten Friedrich Wilhelm v. Brandenburg.

Vestra Bleking 1675.

Bref från landshöfding Jacob Fleming till rikskanslern M. G. de Lagardie, medd. af friherre B. Taube.

Höghwelborne Greffwe, Sweriges Rijkets Råadh och Rijkz Cantzeler, högtährade gynnare.

Iblandh aunor ynnest, som migh wederfahritz af Eders höga Excellence, och jagh migh stedze medh skyldigh ödmiuk tack-sambheet påminner, skattar iagh billigt the favorable impressioner, som Eders Excell:tz täcktz förinna migh hoos Hans Maj:tt min aldrånådigste Konungh och herre, så att högstbem:te Hanss Maj:tt icke allenast hugnadtz migh medh all nåadh, utan och allernådigst wijst thes förtroende och mildheet, uthwidgandes thet migh i nåder anbefallte höfdingedöme, och tillagt siöökanten, som är största deelen af *Blekingen*. Att sådant min allernådigste Konungs nådiga omdöme och mildheet emot migh icke måtte synas fåfångh, hafwer jagh skyndat migh till samma orter, och sedan Februarij månadt tvenne gånger reest derigenom, at nogast underrätta mig om dhes beskaffenheet, så och uthsee alla meedel, hvarigenom jagh kunde wijsa min underdånigste wyrdnat och åstundan, at i aekt taga min aldrånådigste Konungs rättigheet; ther wedh påminner jagh mig tillijka, medh hwadh serdeles ynnest och befördran Eders Excell:tz optager och gynnur the åhrander, som lända till Kongl. Maj:ttz dienst, och fördrijstar migh altså hermedh aldratiensteligst hoos Eders Excell:tz inkomma och yppa mina oförgrijpelige tanckar, underkastandes them Eders Excell:tz högh-wijsa behaagh och correction, medh tillförsicht at wedh the åhrander, som Eders Excell:tz pröfwer skiälige, niuta thes höga gunstige befördran. Sielfwa landet åhr mycket uthblottat, icke allenast af missvext, uthan mehr af det sätt, där warit öfwat widh räntornas infordrande. Thes afgiffter hafwa till største deelen warit anslagne till guarnizonerne och militar betiänte, hvilka så snart assignationerne utgifvetz (uthan at afwänta dhe terminer, som Kongl. Maj:tt allernådigst förordnat till räntornas opbärande) hafva igenom egna executioner them infordrat, då den beswärligheet af militiæ betiäntes reesor, underhåld och betahlningh, den the apart för sigh fordrat, icke mindre beswätrat landtmannen, än sielfwa räntans uthgiörande; therwed jagh sökt och erhålet dhet Kongl. Cammar Collegii resolution och bijsändh, effter som jagh tilbudet migh, at oppå wederbörändens correspondence så skicka, thet guarnizonen skall blifwa sitt mächtig

efter terminerna, uthan Hans Kongl. M:tt's undersåhtares under-
 gångh, och där jagh thet åthniuter, förmodar jagh landetz op-
 kompst. Stoor orichtigheet hafwer jagh emot all förmodan fun-
 net hoos the betiänte, så att een häratzfogde med namn Swen
 Swenson, blifwer Kongl. M:tt skyldigh några 1000 Dlr. S. M:tt.
 Och såsom han dhesuthan war otjänligh till thet embetet, hafwer
 jagh af Kongl. Cammar Collegio ehrhållet en annan i des stelle.
 Den andre där i orten är een infödd dansk, barnfödd på Sehlandh,
 hvars fögderij är fördeelt, så at Brägne häradt ähr efter Kongel.
 M:tt's nådige förordningh migh tillfallet och Lister härad lembnatz
 Herr Landshöfdingen Dureel. Och såsom han wijst sigh olydigh
 emot förra Landshöfdingen, så at han beswärat sigh öfwer honom,
 så och yppade sin ovillia at förrätta det som lände till Kongel.
 M:tt's nådige tjenst, hafwer jagh medh Kongl. Cammar Collegii
 wetskap suspenderat honom ifrån tjensten. Af sådane betiäntes
 oflijt, hafwer och justitien, executionen så wähl som almogen
 lijdit, så at många missgierningar funnes nedertystade och ogier-
 ningsmän igenom elacht förwahr kommet offerst af wägen, hwilka
 alla, tillijka med förrymbde knektar, begifva sigh till Bornholm,
 thär the autagas och lijdas, hwaremot jagh sökt biståndh wedh
 danska häffwet igenom Hans Excell:tz Herr Ambassadeuren Hög-
 welborne Greffwe Nils Brahe, och thär jagh niuter tillståndh them
 at afhempta, skall therwed intet försummas. Uthöfwer justitien
 qwidjas mycket och uthmachtas Kongel. Majj:ttz undersåtare af
 the wijdlöfftige och kåstsamme processer, therföre allmogen öns-
 skar och af migh nästan enhälligt begiärt niuta Swensk laagh
 och process. Theras tingh, som hvar wecka hålles, så wähl som
 widlöfftige acter, them parterne hwart ark med reeda peninger
 måste lösa, medh flere beswärligheeter, i det then ringaste action
 kan dragas medh heemtingen 2 och wähl 3 åhr, trycker dem
 mycket. Biskopens omwårdnat för församlingerne ähr så tilbakars
 stält, så att och inga visitationer några och 20 åhr äre där för-
 rättade, hwaraf stoor oreeda höres emillan lärare och åhörare,
 hvilket aftvingar migh then tjenstelige påminnelsen, om icke thet
 wore nödigt, till thens högstes ähra och Kongl. Majj:ttz tjenst,
 at sökanten lades under närmare biskopsdöme, och fördeel-
 ningen således kunde skie, at Östra häradt ifrån Brömsebroo till
 Lyckeby med Christianopel komme under Callmare biskops sähtet,
 och the andre twenne härader, Brägne och Medelstadh, såsom
 närmast hijt med städerna Carlshamn och Runneby under detta
 stift. Een prästman vedh namn mester Bertill, provst och kiör-
 kioherde uti Brägne häradt och Hooby församlingh, öfwar så
 förargeligt lefverne med åhörarne, at jagh ej kunnat undgåå
 underdånigst ansökia, thet Hans Kongl. Majj:tt täcktes wijsa thes
 nåadh och omwårdnat för samma församlingh och tillåta thet
 några gode män fullmächtigas parterne höra och sluta them emil-

lan effter laagh, recesser och sambweten. Jagh skulle falla Eders Excellence alt för beswärligh, thär jag understoodo migh noga berätta dhen oreeda thär finnes, ty een stoor deel af församlingen äro skilide ifrån Herrans Nattward, och så lefwat många år, och thär icke Hans Kongl. Maj:ttz rättwijsa thet medh flere abuser bootar, pericliterar mångens wälfärdh. Städerna finna och thes swärigheet, effter som the liggia hwar andra uti wägen, så lenge the niuta eenahanda och lijka privilegier, serdeles uti seglationer. Wedh *Christianopol* är ingen trafique, utan deras eenda sousistence är, at några hafva gooda fahrkostar och segla för frakt; the andra lijda stoor nöödh, therfore och på det någon tillförsell må skie, thär igienom landtmannen kunde dragas igen tijht, hafver jagh giordt fördeelnigh emillan them som segla, så at hvar och een måste effter fahrkåstarnas stoorleek wijsa sigh något hemptat heem om åhret utaf salt och spannemåhl, ty landet är folkrijkt och des årswäxt hinner eij at försöria inwåhnaren. *Runneby* conserverar sigh handelen af landet med hvarie manier, elliest flyter theras stoorä privat nytta deraf, at hambnen ligger långt ifrån staden, och weeta een deehl wäl betiäna sigh, så at Kongl. Maj:ttz tull och rättigheet öffterst lijder, men såsom the äre eenige, är och swårt at finna them. Jagh hafver doch tämmeligh när kommet dereffter och lærer än giöra min flijt om nogare effterrettelse, elliest kan ingen wijdare opkompst förmodas för then orten, och det Gudh afvände, någon eldsvåda opkomme, wore then staden aldeles borta, och kan på intet sätt stå till at hielpa, ty thär är tätt oordenteligen bygdh, trånga, krookige gatur och alla husen starkt tiärade. *Carlshambn*, hvars mycket vackra situation är Eders höga Excellence nogsampt bekant, tager allena dageligen till uti bygnadt och inwåhnare; dock hafver denna inqvarteringen af 20 stycken ryttare som the måste underhålla, them mycket tvingat, thär till och warit then frucktan, at såsom thet är en öppen siöhambn, lätteligen wed oförmodeligh ruptur kunnat spolieras och ruineras, derfore jagh straxt, då the orter migh anbefalles, thet underdånigst androogh hoos Hans Kongl. M:tt, och nöt det nådige swar, at orten och serdeles hambnen skulle fortificeras, thär till och nu giöres all anstallt. Jagh hafver giordt all flijt, at införskaffa materialier, så och opnegotierat medell till des något kan falla wed siötullen, och skall med högsta flijt befordra wärket. Thär nu orten således blifwer försedd, och the niuta lindringh, serdeles af extraordinarie gravationer, lærer then mycket taga till, och torde vara Hans Maj:ttz tjenst, om seglationen här wed siökanten restringerades tijlh, såsom förnämbsta siöhambnen, tädan *Runneby* (som allena ligger nestan 3 mjl derifrån) lätt kunde hempta sina wahror. Torde och effectuera thet, som gloorwyrdigst wår sahl. stoorä Konungh åstundade, at *Runneby* flyttes tijdt af sigh sielff, ty nu söker *Runneby* at förhindra *Carls-*

hambus opkompst, at dhe altijd så laga, thet dhe något lindrigare sällia saltet än som Carlshambn, dragandes således landet till sigh, hvilket dock uti mycket annat, som allmogen ej märker, wähl tages igen. The sortera uti een spaniefahrer med Calmar, therföre kunna the bettere sällia saltet, än som Carlshambn, hvilka alt härtill hemtat then wahra ifrån Hållandh och andre närmare orter, men nu ähre och the uti wärket medh een Spaniefahrer, och ej mehra hindt oppå the 7 åhr sedan the nöte nådige privilegier. Thär Kongl. M:tt i nåder täctes thet aggreera, skulle och landet finna sigh deraf wähl, ty till Carlshambn hafwa the allena 7 $\frac{1}{2}$ mijhl mycket goodh wägh, men till Runneby mycket elack, nästan obrukeligh wagnwägh och 8 mijl, och huru uoga inseande man med them hafwer, nyttia doch een deelh sigh medh mått och wicht medh then achtsambheet, att man ej lätt kan komma them effter, likt then praxi som sahl. Herr Christer Bonde uti thes underdånige relation till wår sahlige stoor Konungh åhr 1658 underdånigst effter befaldningh insinuerat. The som boo uti Östra häradt, reesa helst till Calmar, och behöfwa ej Runneby, kunde och sortera under Calmare lähn, såsom them närmast, the mången skulle hålla för een serdeles fatalitet, effter som Christianopol ligger uti thet häradt och warit bygdh att skada Calmar. Kongl. Maj:ttz rättigheet skulle förmodeligen thär igenom richtigare nåås. och alt underslef ved så öppen och reen hambn förhindras. Runneby är mycket trägen at nyttia danske seeder, måhl och wicht, och vore at önska, thet alle funnes wähl intentionerade swenske. Carlshambn kan kallas mehrendeels swenskt, the weeta af ingen annan laag och seder, och alle the som dijt flyttia blifva theruti habituerade, hafwer och uthom hambnen stoor commoditet af den åån, som löper thär uth, hvilken kommer uthur een siö uti Konga häradt i Smålandh, kalladt Mijen. Samma åå kan göras så wijda brukeligh, at stäckar, biälkar, planckar och åtskilligt eekewircke kan flättas uthföre, hwilket icke allenast wore nyttigt och nödigt för staden så wähl som landtmanen, uthan serdeles för Kongl. M:ttis skieps timbragie, ty skoogarne när omkringh äre uthugne, the stoore ecke skoogar uti Konga häradt förfaldna, så och nyttias nu allena till små husbyggnat oppå bondegårdar, hvartill annat wijrke nock ymbnogt finnes. Jag hafwer ansöckt Kongel. Ammiralitetet, them behagade förordna någon som besichtigar the skoogar, på det iagh kan sedan hindra all åwärkan, ther thet finnes lända till Kongl. M:ttis dienst, så och at the båtmän, som nu skola skrifwas wedh siökanten, blefwe uti freedztijder befalte, med militien att hielpa allmogen rensa samma watn, då thet uti hast och oppå een sommar wore giordt. Så wijda hafwer jagh nu för tiden funnet och sökt wijsa min underdånige åstundan till min allernådigste Konungs dienst, hwilket jagh dristat migh andraga hoos Eders Excellence, på det

jagh må lembna Eders Excellence den ödmiuka försäkran, at iagh medh yttersta flijt söker fulgiöra thet gunstige omdömmе och recommendation Eders Excellence täcktz lämbna migh hoos min aldranådigste Konungh. Thär iagh dristade migh iterera om Carlshambns wälfärdh, gjorde iagh thet så myket heller, såsom jagh måste bekiänna, at den omwårdnat och serdeles uthseeende wår [sahl.] stoorä Konungh hafft medh samme ort, migh thet aftwingar, hwilkens nåådth emot des undersätare jagh medh stadigh underdånigh wyrndat migh påminner så myket mehr, såsom thes mildheet strakte sigh och till migh, förr än som jagh war uti wilkor at wijsa then sahl. stoorä Konungen min underdåniga wyrndat, och allena opvachtade Hans M:tt wedh belägringen för Kiöpenhampn. Beder tillijka Eders höga Excellence täcktes med ynnest min intention optaga, så och tillstädia migh then lyckan at få nämnbas

Eders höggrefwel. Excellence
ödmiuke och skyldige tienare
Jacob Fleming.

Wexiö 1 Julij 1675.

(Originallet finnes i Dela Gardieska samlingen i Riks Archivet.)

Utanskriften:

A son Excell:ce Monseigneur le Comte Magnus Gab. Delaguardie, Senateur et Grand Chanseiller du Royaume, à Stocholm.

Matthæus Fremling,

tecknad af Wilhelm Faxе.

Bland andra handlingar, som biskop Faxе vid sin död öfverlemnad åt handskriftsamlingen i Lunds universitets bibliotek, finnes också den brevexling, han som prokansler engång förde med universitetskanslern exc. Engeström angående filosofiens studium vid universitetet under professor Fremlings senaste lefnadsår. Det är densamma, som utgör ett af de intressantaste partierna i Kahls bok Tegnér och hans samtida, der den i sin helhet blifvit meddelad jemte Fremlings eget inlägg i saken. Vid dessa handlingar, hvari Fremling på ett öfverträffligt sätt är tecknad som lärare och vetenskapsman, har Faxе laggt en teckning af hans personlighet och yttre lefnadsomständigheter, som fullända bilden af den utmärkte universitetsläraren.

Matthæus Fremling föddes i Malmö den 17 october 1745. Fadren var handelsmannen Henric Lorentz Fremling och modren Ingeborg Falck. Han sattes 1756 i Malmö skola, der han gjorde goda framsteg i studier, i synnerhet under rector'n, sedermera contractsprosten Jacob Qvensels handledning. 1762 blef han student i Lund, men osäker hvad vitæ genus han skulle utvälja, anmälde han sig icke till afläggande af något specimen, utan begaf sig 1770 till kongl. academien i Greifswald, hvarest han samma år efter undergångne examina och utgifne disputationer blef philosophiæ magister. Samma år presiderade han vid härvarande kgl. academi och utnämndes följande året till physices docens. Vid den tiden hade han fattat smak för studium medicum, men lemnade snart denna vetenskap och antog kondition i Stockholm i H. Exc. Ribbings hus, der han under flere år underviste den hans son, som sedermera blef landsflyktig för delaktighet i konung Gustaf III:s mord. Under tiden hade han 1774 blifvit uppförd på förslag till physices adjunct härstädes. 1777 d. 22 januari förordnades han efter erhållet förslag till adjunct uti philosophia theoretica och practica, men förblef i Stockholm med cancellereus tillstånd till 1779, då han härstädes presiderade för disputationen De quæstione, an idea animæ sit prior idea corporis och höll lectioner i flera philosophiens delar. Då varande professoren i theoretiska philosophien Lars Laurel besvärades af ålderdoms svaghet. Adjuncten Fremling uppdrogs därför att i denna vetenskap läsa publice 1780. För ungdomen blef han välkommen. Hans lätta, klara och tydliga sätt att framställa de mest invecklade ämnen förvärfvade honom ett stort tillopp af åhörare. Vetenskapen hade länge varit behandlad af professor Laurel, men så att ganska få af denne mans handledning dragit någon fördel. Adjuncterne Alin, Fröding och magister docens Lars Malmström m. fl. gagnade det allmänna mer genom sina föreläsningar än ordinarië professorn. Med Fremlings ankomst till academien förändrades allt hvad som i afseende på ungdomen angick denna vetenskap. Hans nyssnämde disputation gaf redan tillkänna, att han icke antog Wolfianska systemets grundsatser, som hittills varit vid academien rådande. Han var mera Lockian och älskare af Bonnets teori, men följde aldrig blindvis någon författare, läste hvad som i vetenskapen utgafs, uppgjorde sitt eget system, som han oafbrutet och efter noggrann pröfning förbättrade. Utom offentliga och enskilda föreläsningar höll han hvarje ons- och lördag collegia disputationis, hvarvid han alltid utredde de ämnen, som disputerades om, så fullständigt, att man deraf hämtade lika så god upplysning som af lectionerne. Dermed fortfor han flere år sedan han blifvit professor. Han utnämndes dertill 1782 d. 27 september, sedan professor Laurel tagit afsked med lönens bibehållande i sin lifstid

och emot 4,000 dr smt (om jag mins rätt) i accord af professor Fremling. Laurel dog 1793 i sitt 87:de år.

1782 d. 16 nov. tillträdde Fremling professionen med ett tal de methodo præcepta philosophiæ theoreticæ tradendi, som sedermera utkommit i disputationer under hans præsidium. Vid detta tillfälle lyckönskades han med ett latinskt poem af då varande eloquentiæ docenten magister Johan Lundblad. Det finnes intaget ibland Poemata Lundbladii I, 208. Genom sina rediga, grundliga, med snille och smak utförda lectioner tillvann han sine åhörars förtroende och utvecklade i utgifne disputationer allt mer och mer sitt lärosystem. Ibland alla professorerne hade han det största auditorium. Vid disputationsacter var, då han sjelf talade som præses, mycket att lära. Långa och vidlyftiga orationer ålskade han icke. Sedan han blef professor läste han mycket de ypperste latinske författare och critici för att skrifva språket rent. Man finner detta af hans disputationer. På någre ställen har dock hans noggrannhet i detta afseende gjort perioden något tvungen.

Efter moralium professoren dr Nelander sökte han præbende pastoratet Stäfvie och Lackalänge och utgaf 1790 en theologisk disputation: De divinitate Jesu Christi. Han erhöll första rummet på förslaget, men då han fick underrättelse att academiens canceller årnade hos konungen hemställa, att pastoratet skulle lämnas, när dess innehafvare erhöll full professorslön, fann han ett sådant vilkor icke antagligt och undanbad sig utnämmandet.

Då han i sine skrifter förklarade sig emot andras meningar, skedde detta med foglighet och grundliga skäl, utan bitterhet; vederlade han under sine lectioner orimliga satser, utmärktes ofta qvickhet, och någon gång voro hans anmärkningar satiriska, när det af ämnet påkallades. Angreps han sjelf eller hans lärosatser offentlign med bitterhet eller löje, svarade han strängt, qvickt och satiriskt. I Lunds Weckoblad 1784 hade någon anonym på detta sätt sökt att göra hans philosophiska principer misstänkte men hans vederläggning blef sådan, att dess criticus skulle önskat, att han tegat. Han bibehöll icke något hat mot denne. Vid hans bortgång hedrades han af professor Fremling vid ett programs utfärdande med de mest värdiga uttryck om hans förtjenster.

När Kants philosophi började här blifva känd, genomläste han dess philosophiska skrifter flere gånger, innan han derom fällde något omdöme. Med flere af hans grundsatser kunde han icke förlika sig och utgaf därför anmärkningar öfver de bevis, hvarmed Kant hade sökt upplysa läran om Gud och själens odödlighet. Boken trycktes i Stockholm utan författarens namn. Af misstag har Hammarsköld i sin philosophiens historia tillagt biskop Bjurbeck författandet af denna mot Kant ställda afhandling, men derpå är mindre att undra än att Hammarsköld på intet ställe i sitt nyssnämde arbete omtalt professor Fremlings förtjenster om det

philosophiska studium i fäderneslandet, icke ens nämt honom, men väl många andra, som icke ex professo lagt sig på denna vetenskap. Ibland andra, som voro mycket tillfredsställda öfver Fremlings utredning af Kants philosophie var cancellirådet, sedermera statssecreteraren Leopold, som härom corresponderade med honom. Detta tros af grundade skäl hafva varit orsak, att professor Fremling 1800 blef utnämnd till riddare af kgl. nordstjerneorden. F. d. K. Gustaf Adolph hade fått det begrepp om Kantiska philosophien, att den var vådlig för religionen och var derföre mycket nöjd, när han fick höra någon skriva mot Kant. Fremling dubbades af konungen själf i Landscrona under en resa i Skåne samma år. Icke tror jag, att han satte synnerligt värde på denna distinction. Händelsen gjorde, att jag var den förste, som berättade honom, att han blifvit utnämnd till riddare. Derpå svarade han icke annat än: "dermed är ju förenad någon kostnad?"

Huru han behandlade och tänkte om Schellingska philosophien är förvaradt i den här bilagda correspondence med H. Exc. Grefve v. Engeström. Han hade tänkt att utarbета sina offentliga föreläsningar för att lämna dem till kgl. academiens bibliothek såsom en fortsättning af de collegia philosophiæ, dem jag ditlämnat, innehållande behandlingssättet af denna vetenskap till och med från salig biskop Rydelij tid; men han lærer icke medhunnit detta arbete före sin död. Åtminstone har af arfvingarne intet blifvit till bibliotheket aflemnadt ¹⁾.

Hans egen boksamling var ganska fullständig i hans vetenskap. De senare åren var han mycket road af chemie och mineralogie och sysselsatte sig dermed ganska mycket vid lediga stunder. Sin vackra samling testamenterade han till kgl. academiens. Näst den professor Retzius dit skänkt var denna donation till naturcabinetet den största, som af privat man erhållits.

Utom offentliga och enskilda föreläsningar i de till hans vetenskap hörande delar, åtog han sig sedan 1804 att äfven läsa pedagogik och didaktik. Häruti följde han hufvudsakligast Niemeyer. Flere gånger var han decanus facultatis philosophicæ. Åren 1794 och 1803 var han kgl. academiens rector och promotor vid magisterpromotionen d. 21 juni 1793. Alltifrån inrättningen af examina pædagogica deltog han i dem såsom ledamot af uppfostringsutskottet härstädes.

Hans lefnadssätt var ganska indraget. Innan han tillhandlade sig efter dr Nelanders dödsfall den gård han egde, gick han på spisqvarter. För hans vänner som deltog i hans sällskap var detta en vinst. Hans munterhet och qvicka infall lifvade alla som

¹⁾ Dessa vittnesbörd om Fremlings lärareverksamhet hafva sedermera från afl. professor Dahls sterbhus blifvit till universitetsbibliothekets handskriftsamling öfverlemnade.

omgåfvo honom. I hans sätt att berätta anecdoter eller framställa hvad ämne som helst var något alldeles ovanligt och intressant. Innan han satte hushåll, umgicks han mest med sin ungdomsvän, dåvarande consistorii eccles. notarien academisekreteraren Wählin, som ganska ofta om aftnarne såg sina vänner hos sig, i synnerhet Fremling, professorerne Norberg och Munthe, phys. adjuncten, sedermera prosten Cronholm. Oftast hade jag det nöjet att vara närvarande och förgäter aldrig dessa glada stunder. Fremling satte alltid lif i sällskapet. Någon gång var dock hans sinne dystert. Det skall hafva inträffat någon tid under hans ungdom, äfvensom flere månader i slutet af 1788. Då talade han sällan. Sjelf uppgaf han, att i anledning af danskarnes infall i Bohuslän han fruktade kriget skulle blifva utbredt till Skåne. Desse melancholiska stunder försvunno småningom. Han återfick och bibehöll oafbrutet sin munterhet.

Sedan han inköpt sin gård, höll han eget hushåll. Hans enda sällskap var hans systerson, sedermera professor Dahl, som bodde i hans hus och ifrån ungdomen njöt hans vård och ledning. Han förde oafbrutet en ganska sparsam diet. Aldrig njöt han brännvin och sällan vin. De senare åren nyttjade han porter såsom medicin. Sällan gjorde han besök hos sine vänner, men merendels dagligen gjorde han längre och kortare promenader. Vid andras besök var han alltid munter och glad. Han hatade allt öfverflöd. Äfven med kläder var han knapp, men alltid snygg. I sin hushållning högst ordentlig och noggrann, för egne behof sparsam, yrkade han aldrig sina rättigheter öfver medelmåttan, kanske ofta derunder. Sällan lämnade han penningelån utan full säkerhet. Vid andras verkliga behof visade han vid flere tillfällen sant välgörande. Aldrig inblandade han sig i andras handlingsätt och var fjerran från intriguer. Han satte sig öfver andras omdöme öfver sitt inskränkta lefnadssätt. För äldre vänner bibehöll han oafbruten tillgifvenhet, men knöt icke förtroliga bekantskaper med många. Högst sällan företog han någon resa till sine vänner och släktingar i Malmö eller på landet. Inom sin studerkammare hade han sitt nöje och sin sysselsättning; aldrig klagade han öfver ledsnad. Han författade sjelf en mängd disputationer, men utgaf icke något på trycket, utan att vara noga granskadt. De gradualafhandlingar som responderer sammanskrifvit, utarbetades af dem, merändels efter hans eget utkast och pröfvades af honom med sorgfällighet både i afseende på sak och språk.

För cathedren hade han ovanlige gåfvor. Han talade lätt, flytande, med köld och värdighet. Kanske han i sin ungdom var sträng opponens, men icke oftare än okunnighet borde röjas eller högmodet qväsas. Annars följde han sjelf noggrant den regeln, som han äfven gaf andra, att man borde undvika så mycket möjligt är att sära andra andras egenkärlek.

Han hade en stark och väl bygd kropp, var icke lång till växten, men hade ett manligt och värdigt utseende, qvicka ögon, lätt och behagligt umgängessätt. Längre bibehöll han god helsa, som underhölls genom måttlighet, kroppsöfvelse och icke försvagades af bekymmer. De senare åren var han besvärad af krämpor, som han hoppades kunna utan medicinskt biträde öfvervinna. De hade slagit för djupa rötter, då han yppade dem för läkare och fortskyndade hans bortgång den 20 juli 1820 efter några veckors sjukdom.

Jag kunde icke öfvervara hans sista stunder. Han var frisk, då jag reste på embetsförrättningar och redan död, när jag återkom. En vän har sagt mig, att han beklagade philosophiens ovisshet och önskade sig sjelf samma lugna öfvertygelse i religionsämnen, som hans salig fader, hvilken varit en enfaldig men gudfruktig man. Ofta suckade han: "jag tror, hjälp mina otro!" Han bad helsa sina vänner, att han gick ur verlden som en christen med hopp på Guds barmhertighet. Han hämtade mycken tröst af ps. 220 gl. psalmboken: "Gud af sine barmhertighet". Om sin betydande kvarlätenskap hade han flere år före sin död gjort testamenterisk disputation till sine närmaste.

Han lämnade en plats, der han i 40 år gagnat det allmänna genom sin djupa lärdom, sitt qvicka och eldiga snille och genom sina ovanliga gåfvor. Sedan Rydelii tid har theoretiska philosophien icke blifvit så väl föredragen som af professor Fremling. Tiden skall visa, när academiens förlust genom denne lärares bortgång blifver ersatt.

Pris: 1 kr. 50 öre.

Till medlemmar af *De skånska landskapens historiska och arkeologiska förening*, hvilka antingen engång för alla erlägga en afgift ej understigande *30 kronor* eller årsafgift af *3 kronor*, utdelas denna tidskrift kostnadsfritt. Anmälan om inträde i föreningen kan göras under adress Adjunkt G. Billing Lund.

Af den äldre tidskriftserien återstår ett mindre antal exemplar, som af inträdande föreningsmedlemmar kunna bekommas till nedsatt pris af 6 kronor.
